

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування
Кафедра державного управління,
документознавства та інформаційної діяльності

ISSN 2617-4650

<https://doi.org/10.31713/st3-420200>

СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

збірник наукових праць
Випуск 3–4, 2020 р.

Рівне – 2020

Редакційна колегія

Мошинський Віктор Степанович, головний редактор, д-р сільгосп. наук, професор, ректор Національного університету водного господарства та природокористування;

Савіна Наталія Борисівна, відповідальний редактор д-р екон. наук, професор, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків НУВГП;

Якимчук Аліна Юріївна, відповідальний секретар, к.е.н., доцент кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності НУВГП.

Алейнікова Олена Володимирівна, д-р наук з державного управління, професор, завідувач кафедри економічної теорії НУВГП;

Адамчак Станіслав, професор, ректор Свентокшиського технічного університету в Кельці (Польща);

Акімов Олександр Олексійович, к.держ.упр., заступник начальника відділу правового забезпечення Національної служби посередництва і примирення;

Антонова Світлана Євгенівна, к.е.н., доцент кафедри державного управління та місцевого самоврядування НУВГП;

Балабасва Зінаїда Василівна, д-р філос. наук, професор кафедри регіонального управління і публічного адміністрування ОРДУ НАДУ при Президентіві України;

Бова Тетяна Вячеславівна, д-р наук з державного управління, професор кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності НУВГП;

Бондарчук Наталія Володимирівна, д-р наук з державного управління, професор, професор кафедри обліку і аудиту Дніпропетровського аграрно-економічного університету;

Бугайцов Сергій Георгійович, д-р наук з державного управління, професор, головний науковий співробітник відділу радіоіндукованих онкологічних захворювань ДУ «Національний науковий центр радіаційної медицини» НАМН України;

Бутник Олена Олександрівна, к.держ.упр., доцент, ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України;

Валух Андрій Миколайович, к.е.н., доцент кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності НУВГП;

Васильєва Олександра Іллівна, д-р наук з державного управління, професор, професор кафедри регіонального управління, місцевого самоврядування та управління містом НАДУ при Президентіві України;

Вашченко Костянтин Олександрович, голова Національного агентства України з питань державної служби;

Граца Тадеуш, професор, ректор Вищої школи Єврорегіональної економіки ім. Альчіде де Гаспарі в Юзефові (Польща);

Гаман Микола Васильович, д-р наук з державного управління, професор, Перший заступник керуючого справами Апарату Верховної Ради України;

Дробко Едуард Васильович, к.держ.упр., доцент кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності НУВГП;

Загорський Володимир Степанович, д-р екон. наук, професор, ректор Львівського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентіві України;

Іванюта Павло Васильович, д-р наук з державного управління, доцент, професор кафедри фінансів Вінницького кооперативного інституту;

Івашова Людмила Миколаївна, д-р наук з державного управління, професор, Академія митної служби України, завідувач кафедри державної служби та митної справи;

Кальниш Юрій Григорович, д-р наук з державного управління, професор, професор кафедри парламентаризму та політичного менеджменту НАДУ при Президентіві України;

Коваленко Микола Миколайович, д-р наук з державного управління, доцент, доцент кафедри економічної теорії та фінансів Харківського регіонального інституту НАДУ при Президентіві України;

Корбутяк Віктор Іванович, к.т.н., доцент кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності НУВГП;

Крачунов Хрїсто, д-р інж. наук, професор, Технічний університет Варна (Болгарія);

Левицька Світлана Олексіївна, д-р екон. наук, професор, директор Навчально-наукового інституту економіки, менеджменту та права НУВГП;

Левченко Наталія Михайлівна, д-р наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту Запорізького національного технічного університету;

Лопушинський Іван Петрович, д-р наук з державного управління, професор, завідувач кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету;

Малиновська Олена Анатоліївна, д-р наук з державного управління, головний науковий співробітник Національного інституту стратегічних досліджень;

Олійченко Ігор Михайлович, д-р наук з державного управління, професор, професор кафедри менеджменту інноваційної діяльності та державного управління Чернігівського національного технічного університету;

Павлов Володимир Іванович, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри фінансів і економіки природокористування, академік Академії економічних наук України та Української академії економічної кібернетики, заслужений економіст України, Віце-президент Спілки економістів України;

Петроє Ольга Михайлівна, д-р наук з державного управління, професор кафедри соціальної та гуманітарної політики НАДУ при Президентіві України;

Пархоменко-Кучевіч Оксана Ігорівна, д-р наук з державного управління, професор, головний науковий співробітник Інституту проблем державного управління та місцевого самоврядування НАДУ при Президентіві України;

Романенко Євген Олександрович, к.держ.упр., докторант кафедри державної політики та управління політичними процесами НАДУ при Президентіві України;

Руденко Ольга Мстиславівна, д-р наук з державного управління, директор Інституту глобальних стратегій управління НУ "Острозька академія";

Сазоньч Ігор Леонідович, д-р екон. наук, професор кафедри економіки та менеджменту туристичної діяльності Дніпровського гуманітарного університету;

Скрипчук Петро Михайлович, д.е.кон.наук, професор кафедри менеджменту НУВГП;

Сиченко Віктор Володимирович, д-р наук з державного управління, професор, завідувач кафедри менеджменту організації Дніпропетровського державного аграрного університету;

Сохнич Анатолій Якович, д-р.е.кон.наук, професор, завідувач кафедри управління земельними ресурсами Львівського національного аграрного університету;

Чмель Сильвія, професор, директор Інституту медичних наук Університету підприємництва у Варшаві (Польща);

Шлак Юрій Валерійович, д-р наук з державного управління, доцент, в.о. завідувача кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності НУВГП;

Штурхецький Сергій Володимирович, к.держ.упр., депутат Рівненської обласної ради, завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності НУ «Острозька академія».

Збірник засновано з жовтня 2013 року. Виходить щоквартально.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія KB № 20360-10160 Р від 11.10.2013 року

Поштова адреса редакції:
33028, м. Рівне, вул. Приходька, 75, к. 238
Телефон: +380362 22-10-42
e-mail: zbir-dyms@ukr.net
http://nuwm.edu.ua

Засновники:
Національний університет водного господарства та природокористування, кафедра державного управління, документознавства та інформаційної діяльності

Видавець і виготовлювач:
Редакція журналу «Стратегія і тактика державного управління», Кафедра державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування

Редакційно-видавничий відділ НУВГП
33028, м. Рівне, вул. Соборна, 11
Телефон: +38 (0362) 63-57-31

Передрукування дозволяється лише за згодою редакції. Відповідальність за добір і викладення фактів особисто несуть автори статей. Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій.

Рекомендовано до друку Вченою радою НУВГП від 23.04.2020 р. Протокол № 4. Підписано до друку 23.04.2020 р. Наклад – 1000 прим.

Редакція залишає за собою право на незначне корегування, редагування і скорочення статей авторів, а також літературне виправлення (зі збереженням головних висновків та стилю авторів). Надані до друку матеріали не повертаються авторам.

СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Гуменюк Ю. І. Розвиток об'єднаних територіальних громад в процесі децентралізації влади в Україні	5
Корбутяк В. І., Лесько В. М. Громадянське суспільство України. Взаємодія громадянського суспільства з органами державної влади	13
Маланчук Л. О. Електронне врядування у взаємодії між державою та суспільством: закордонний досвід	21
Мартинюк Г. Ф., Пацалюк Т. В. Напрями удосконалення якості надання адміністративних послуг органами державної влади в Україні	29
Мартинюк Г. Ф., Роздопченюк В. М. Удосконалення органів соціального захисту населення на прикладі пенсійного фонду України	37
Сазонець І. Л., Ходак О. В. Соціальне значення та місце санаторно-курортних підприємств в державній політиці розвитку туризму	44
Цецик Я. П., Черниш О. В. Аналіз процесу прийняття управлінських рішень в управлінні державного агентства рибного господарства у Рівненській області	52

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Антонова С. Є., Мартинюк Г. Ф. Аналіз дефініції «комунікація» в сучасному суспільстві	64
Антонова С. Є., Савсуненко І. Ф. Реалізація державної політики у сфері безпечності харчових продуктів в Рівненській області	71
Гладченко А. Ю. Європейський досвід досягнення макроекономічної рівності в Україні	83
Корбутяк В. І., Фірчук М. Ю. Раціоналізація системи документообігу в публічному управлінні (на прикладі управління забезпечення надання адміністративних послуг Рівненської міської ради)	89
Саленко А. С. Детермінанти постіндустріального суспільства та протиріччя його формування	98
Сазонець О. М., Теремій А. А. Розвиток системи соціальної відповідальності на основі трансформації корпоративного підприємництва	106
Цецик Я. П., Ковшун Н. Є., Ретьман Т. С. Державне регулювання захисту рибної галузі	116
Зима І. Я., Ханіна О. І. Напрями співпраці держави та бізнесу в сфері охорони здоров'я	125

STRATEGIES AND TACTICS OF PUBLIC ADMINISTRATION

Humeniuk Y. I. Development of United Territorial Communities In the Process of Decentralization of Power In Ukraine	5
Korbutiak V. I., Lesko V. M. Civil Society of Ukraine. Interaction of Civil Society With Government Bodies	13
Malanchuk L. O. Electronic Documents in Interaction Between the State and Society: Foreign Experience	21
Martyniuk H. F., Patsaliuk T. V. Directions For Improvement the Quality of Administrative Services By Public Authorities in Ukraine	29
Martyniuk H. F., Rozdopcheniuk V. M. Improvement of Social Protection Bodies on the Example of the Pension Fund of Ukraine	37
Sazonets I. L., Khodak O. V. Social Significance and Place of Sanatorium Enterprises in the State Policy of Tourism Development	44
Tsetsyk Y. P., Chernysh O. V. An Analysis of Process of Acceptance of Administrative Decisions is in Management of State Agency of Fish Industry in Rivne Area	52

ECONOMIC ISSUES OF PUBLIC ADMINISTRATION

Antonova S. Y., Martyniuk H. F. Analysis of the Definition of «Communication» in Modern Society	64
Antonova S. Y., Savsunenکو I. F. Implementation of State Policy in the Field of Food Safety in Rivne Region	71
Gladchenko A. Yu. The European Experience to Achieve Macroeconomic Equality in Ukraine	83
Korbutiak V. I., Firchuk M. Y. Rationalization of the Document System in Public Administration (On the Example Department of Administrative Services of the Rivne City Council)	89
Salenko A. S. Determinants of Post-Industrial Society and Contradictions Its Formation	98
Sazonets O. M., Terebii A. A. Development of the System of Social Responsibility Based On the Transformation of Corporate Entrepreneurship	106
Tsetsyk Y. P., Kovshun N. E., Retman T. S. State Regulation of Fishers Protection	116
Zuma I. Y., Khanina O. I. Directions of Cooperation Between State and Business in the Field Health Care	125

УДК 351

<https://doi.org/10.31713/st3-420201>

JEL H 73, M 10, D 71

Гуменюк Ю. І.,

студентка II курсу,

групи МС з-21м,

спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

освітня програма «Місьцеве самоврядування»

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

**РОЗВИТОК ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В ПРОЦЕСІ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ****Humeniuk Y. I.,**

Senior Student, group MSz-21ms

Specialty 281 «Public administration»

Education program «Local Government»

National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

**DEVELOPMENT OF UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES IN THE PROCESS OF
DECENTRALIZATION OF POWER IN UKRAINE**

У статті досліджено теоретичні засади розвитку територіальних громад в контексті сталого розвитку. Розкрито правові основи реформування органів місцевого самоврядування. Узагальнено сутність інтересів і поведінки територіальних громад у системі місцевого самоврядування України. Проаналізовано реформу децентралізації на прикладі Крупецької об'єднаної територіальної громади. Здійснено моніторинг соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громадах. Охарактеризовано стан залучення громадськості до процесу розробки, прийняття та реалізації рішень в об'єднаних територіальних громадах. Запропоновано шляхи реформування системи місцевого самоврядування в процесі децентралізації влади України. Визначено основні напрямки вдосконалення механізмів врахування інтересів громади в об'єднаних територіальних громадах.

The theoretical principles of development of territorial communities in the context of sustainable development are investigated. Legal bases of reforming local self-government bodies are revealed. The essence and interests of territorial communities in the system of local self-government of Ukraine are generalized. Decentralization reform is analyzed using the example of the Krupetsk United Territorial Community. The socio-economic development of the united territorial communities has been monitored. The socio-economic development of the united territorial communities has been monitored. The state of involvement of the public in the process of development, decision-making and implementation of decisions in integrated territorial communities is characterized. The ways of reforming the system of local self-government in the process of decentralization of power to Ukraine are suggested. The

main directions of improvement of mechanisms of consideration of community interests in the united territorial communities are defined.

Ключові слова: об'єднані територіальні громади, органи місцевого самоврядування, реформування, децентралізація влади, громадськість, механізми.

Keywords: united territorial communities, local self-governments, reform, decentralization of power, public, mechanisms.

1. Постановка проблеми. Об'єднані територіальні громади як інструмент здійснення місцевої демократії, за умови функціонування ефективної системи, сприяє розвитку громадянського суспільства. Адже у загальній системі публічної влади саме місцеве самоврядування відіграє роль сполучної ланки між громадянським суспільством і державою, надає можливість поєднати інтереси громадянина, місцевої спільноти (громади), інститутів громадянського суспільства та структур держави.

Усвідомлення того, що система урядування в державі буде дієвою за наявності багаторівневої моделі, в якій місцеве самоврядування повноцінне, а не лише задеклароване, спонукало до реформи з децентралізації. Досвід зарубіжних високорозвинених країн, а також напрацювання наукової спільноти протягом останніх десяти років переконують, що для дієвої моделі управління необхідні: активне громадянське суспільство, децентралізована виконавча влада та сильні інститути місцевого самоврядування.

Протягом усього періоду незалежності у нашій країні розвивалася континентальна/європейська модель місцевого самоврядування. Як і європейські країни, Україна імплементувала у національне законодавство норми Європейської хартії місцевого самоврядування, Всесвітньої Декларації місцевого самоврядування, а також інших міжнародних документів, відповідно до яких

принципи місцевого самоврядування були визнані Конституцією і законами України. Але модель, яка протягом цих років формувалася в Україні, за ознаками досить умовно можна віднести до континентальної/європейської моделі, адже увесь час вона поєднувала (і містить досі) велику кількість залишків радянської системи. Значною мірою це також вплинуло на суспільно-політичну кризу в країні, наслідком якої стали події, означені як Революція гідності.

В умовах демократизації найважливішим суб'єктом інтересів будь-якої території є соціально-територіальна спільнота – територіальна громада. Ієрархія територіальних інтересів ґрунтується на тлумаченні, що кожний соціальний суб'єкт формує інтереси стосовно територій різного рівня, визначаючи для себе їх пріоритетність.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій. Велика кількість вчених приділяє цій темі багато уваги. Серед дослідників, роботи яких присвячені широкому спектру зазначених проблем: М. Баймуратов, В. Бакуменко, Т. Барановська, О. Батанов, Л. Беззубко, Б. Бондаренко, В. Борденюк, О. Босак, Я. Ваніна, П. Ворона, М. Головатий, І. Дегтярьова, Г. Дробенко, Я. Жовнірчик, О. Кішіньова, А. Колодій, О. Копиленко, С. Кравченко, В. Куйбіда, І. Лопушинський, В. Малиновський, О. Матвієнко, І. Мищак, О. Мороз, В. Московець, Т. Мотренко, Л. Муркович, М. Петришина, В. Погорілко,

Х. Приходько, М. Пухтинський, С. Серьогін, Т. Тарасенко, А. Ткачук, В. Толкованов, В. Цветков, І. Черленяк, О. Ярмиш та інші.

3. Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретичних основ та визначенню шляхів вдосконалення та пріоритетів розвитку об'єднаних територіальних громад в процесі децентралізації влади.

4. Виклад основного матеріалу.

Розвиток територіальних громад формується в процесі продуктивної діяльності їх складових елементів і структур, розташованих у просторі громад і процесів, спрямованих на виробництво, розподіл і споживання продукції, товарів і послуг відповідно до потреб і цілей розвитку громад і регіону в цілому.

Внесок територіальних громад у розвиток регіону здійснюється шляхом інтегрування їх діяльності в єдиний регіональний господарський, соціальний і екологічний простір. Інтеграція відбувається за допомогою цілеспрямованих дій і впровадження чітко окреслених стратегій інноваційних перетворень з урахуванням функціональних особливостей, умов існування й удосконалення різних видів процесів розвитку територій і зміни темпів їх плину. Процес розвитку громади має інтегративний характер, що формується дією кожного окремого виду діяльності як системної цілісності і дією суб'єктів, які забезпечують його розвиток. Результатом розвитку територій є результати діяльності плину процесів у всіх територіальних громадах і здійснюваних ними видів діяльності. Злагодженої взаємодії громад у просторі існування забезпечують органи місцевого самоврядування, органи влади відповідного рівня, господарюючі суб'єкти та жителі [4].

Розглядаючи територіальні громади в контексті їх розвитку, слід підкреслити, що зміст цього явища неможливо охарактеризувати одиничним показником.

Воно тісно пов'язане із багатьма змінами, умовами зростання результатів діяльності і підвищення результативності її процесів за всіма напрямками – економічним, соціальним, природо-зберігаючим, технічним, культурним та іншими, які інтегруються в потоках суспільного життя населення території, створюючи умови її переходу від одного стану до якісно іншого [8].

Реформа децентралізації в Україні – комплекс змін до існуючого станом на початок 2014-го року законодавства, основною метою якого є передача значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування.

Децентралізація змінює ролі та функції органів публічної влади на місцевому рівні, посилює їх самостійність та відповідальність за всебічний розвиток територій, обумовлюють необхідність відповідних змін щодо вдосконалення методів, принципів і механізмів безпосереднього впливу на процеси соціально-економічного розвитку в регіонах.

Важливе місце в розвитку суб'єктності ОТГ, їх фінансової спроможності посідає питання фінансової підтримки їх діяльності для розбудови сільських територій, забезпечення їх стійкості та привабливості для інвесторів, розвитку інвестиційного потенціалу. ОТГ можуть здійснювати зовнішні запозичення, самостійно обирати установи з обслуговування коштів місцевих бюджетів у частині бюджету розвитку та власних надходжень бюджетних установ [6]. До переваг передачі фінансових ресурсів та повноважень ОТГ можна віднести: вагоме зростання бази фінансових ресурсів, якими ОТГ можуть розпоряджатися та освоєння повноважень у найважливіших сферах: освіти, надання адміністративних послуг, охорони здоров'я, соціального захисту. ОТГ отримали можливість вирішувати проблеми своїх громад, які накопичувались роками і на які постійно бракувало коштів. Фінансові,

соціальні, майнові та земельні питання тепер вирішуються громадами.

Успішний хід реформи децентралізації влади в Україні можна з впевненістю показати на прикладі Крупецької територіальної громади Рівненської області. Жителі 16 сіл об'єдналися та створили одну об'єднану територіальну громаду, яка отримала можливість самостійно ухвалювати рішення і відповідати за їх реалізацію. Основним джерелом

формування доходів місцевого бюджету є податкові надходження, а саме: податок на доходи фізичних осіб, акцизний податок, земельний податок, єдиний податок та інші надходження. Завдяки реформі децентралізації обсяг доходів Крупецького сільського бюджету поступово збільшувався з кожним роком (рисунок), а тому відбулося зростання фінансової спроможності територіальної громади.

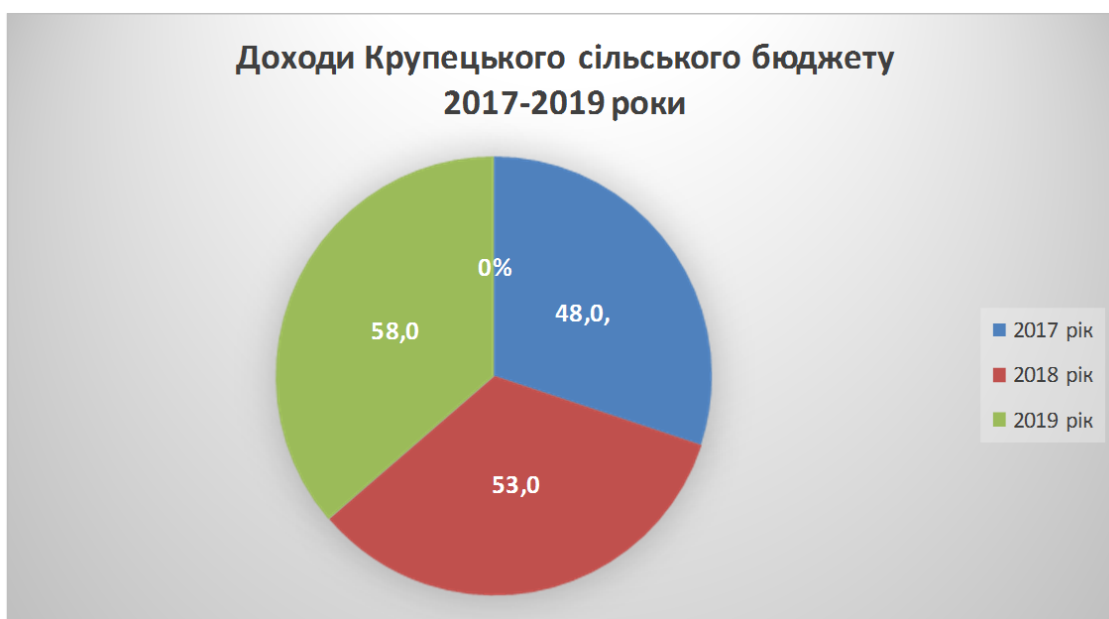

Рисунок. Доходи Крупецької ОТГ за 2017–2019 роки

Можна з впевненістю сказати, що отримані бюджетом надходження забезпечили загальну позитивну тенденцію в частині фінансування видатків, адже, як бачимо, з моменту утворення громади бюджет постійно зростає.

Завдяки децентралізації впродовж 2017-2019 років Крупецькою ОТГ було реалізовано низку проектів, спрямованих на підвищення якості життя мешканців громади, зокрема: підвищення якості надання освітніх послуг та формування єдиного соціокультурного простору; забезпечення високоякісної освіти в дошкільних навчальних закладах

Крупецької ОТГ на всіх її етапах і рівнях; створення сприятливих умов для організації дозвілля дітей, забезпечення належного рівня відпочинку та всебічного розвитку дітей, задоволення потреб у розвитку їх рухової активності; піднесення культури та духовності молодого покоління, утвердження здорового способу життя та належного стану моральності, виховання на основі традиційних, духовних і культурних цінностей; підтримка розвитку фізичної культури та спорту; утримання та ремонту доріг комунальної власності; забезпеченню вуличного освітлення населених пунктів громади; забезпечення потреб населення в

наданні комунальних послуг. Кількість реалізованих проектів наведена у таблиці.

Таблиця

Реалізовані проекти Крупецької ОТГ впродовж 2017–2020 років

Сфера застосування проектів	Кількість реалізованих проектів впродовж 2017-2020 років
Підвищення якості надання освітніх послуг та формування єдиного соціокультурного простору	10
Забезпечення високоякісної освіти в дошкільних навчальних закладах	7
Створення сприятливих умов для організації дозвілля дітей	4
Піднесення культури та духовності молодого покоління	2
Підтримка розвитку фізичної культури та спорту	3
Утримання та ремонту доріг комунальної власності	9
Забезпечення вуличного освітлення населених пунктів громади	5
Забезпечення потреб населення в наданні комунальних послуг	3
Надання соціальних послуг	1
Покращення надання адміністративних послуг	1
Всього	45

Це лише найбільш вагомі проекти, які вдалося реалізувати у складі об'єднаної територіальної громади. Це лише перші кроки процесів децентралізації, спрямовані на розвиток громади і вже є вагомими результатами. Як бачимо, на прикладі Крупецької ОТГ, можна з впевненістю відзначити про успішний хід реформи децентралізації, яка спрямована на розвиток інфраструктури сільської місцевості та позитивні зміни в житті мешканців підвідомчих сіл.

Проведений аналіз дає можливість спрогнозувати 3 можливих варіанти розвитку об'єднаної громади: модернізаційний, інерційний та песимістичний.

1. Модернізаційний: демонструє

позитивну динаміку, яка буде можлива за умови успішної реалізації стратегії розвитку, докладання зусиль «з середини системи» або через вдалий збіг обставин і підтримку сильних сторін громади зовнішніми можливостями.

2. Інерційний: усе в зовнішньому оточенні «йде, як сьогодні», зовнішні можливості та загрози, що виникають, взаємокомпенсуються, громада докладає розвиткових зусиль, хоча суспільно-економічний стан країни в цілому не сприяє розвитку.

3. Песимістичний: більшість зовнішніх загроз і багато внутрішніх проблем «спрацюють» і ці ризики настануть з високою імовірністю, значно погіршать існуючу ситуацію незважаючи на зусилля з

упровадження стратегії.

Відповідно до вищевказаного економічного зростання у Крупецькій ОТГ можна досягти завдяки модернізаційному шляху розвитку. У випадку песимістичного сценарію розвитку існування об'єднаної територіальної громади може припинитися. За підсумками результатів діяльності Крупецької ОТГ можна з впевненістю сказати, що територіальна громада успішно прямує за модернізаційним сценарієм розвитку.

Наше дослідження показало, що на показники успішності громади досить суттєво впливає залучення громадськості до планування та прийняття управлінських рішень. Поняття «залучення громадян» достатньо активно досліджується серед науковців і практиків, особливо в контексті реформування місцевого самоврядування. У практичній діяльності відбувається ототожнення залучення громадян із прозорістю, оскільки саме задіяння громадськості: забезпечує прозорість рішень, прийнятих органами місцевого самоврядування, та їх відповідність до потреб мешканців територіальної громади [1]. У результаті, залучення громадян допомагає:

- розробляти й ухвалювати рішення;
- підвищувати рівень взаєморозуміння громади і місцевої влади;
- сприяти взаємодії й оцінці діяльності органів місцевого самоврядування;
- зменшувати рівень потенційних конфліктів;
- формувати підтримку та впроваджувати плани розвитку громади;
- робити місцеве управління більш відкритим до громадських проблем, турбот та актуальних питань взагалі [9].

Серед найпоширеніших дієвих форм залучення громадськості є громадські слухання, громадські та експертні ради при місцевих органах влади, конкурс міні-

грантів, а також підтримка локальних проектів, інструменти краудсорсингу. Так, контракти ефективності між органами місцевого самоврядування та громадськістю формують цільові показники органу місцевого самоврядування в частині відкритості інформації та залучення суспільства і забезпечують їх виконання.

У Крупецькій ОТГ врахування інтересів громади відбувається шляхом проведення громадських слухань, робочих зустрічей, а також шляхом оприлюднення усієї інформації на офіційному веб-сайті та засобах масової інформації. Прийняття рішень місцевою владою у сфері управління громадою вимагає ширшого залучення населення щодо оцінки існуючого стану громади, а також щодо напрямів її розвитку. Для цього необхідно використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології. Це дасть можливість впровадити ефективні суспільні інновації, що здатні забезпечити функціонування демократичних систем, які є більш ефективними, динамічними, відкритими та менш централізованими.

В процесі проведення дослідження нами було запропоновано заходи щодо вдосконалення використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у роботі Крупецької сільської ради, а саме:

- 1) більш повне наповнення розміщеної інформації про діяльність влади на сайті органу місцевого самоуправління (е-інформування);
- 2) інтерактивне обговорення населенням громади на сайті органу влади проблем розвитку громади;
- 3) можливість подання звернень та е-петицій громадян;
- 4) можливість отримання жителями Крупецької громади якісних е-послуг;
- 5) забезпечення своєчасного реагування місцевої влади на донесені до неї потреби жителів громади.

Також, одним із важливих методів участі громадськості у сфері управління Крупецькою територіальною громадою також є активізація процесів залучення молоді до даного процесу. Для налагодження відповідної роботи можна відмітити певні принципи організації управління розвитком молоді у Крупецькій ОТГ, яких необхідно дотримуватися, а саме:

- молодіжна політика у громаді не може формуватися без участі самої молоді, вона активно повинна брати активну участь у прийнятті рішень щодо молодіжної політики;

- для розвитку молодіжної політики необхідні зусилля та конкретні кроки місцевої влади, яка б забезпечувала підтримку молодіжних ініціатив;

- молоді люди потребують середовища, де б вони могли спілкуватися, обмінюватися думками та ідеями, спільно знаходити напрямки вирішення проблем;

- необхідним є активне залучення молоді до реалізації заходів, спрямованих на розвиток громади.

З метою вирішення існуючих проблем пропонуємо розглянути можливість заснування та підтримки діяльності в Крупецькій територіальній громаді Молодіжної Ради, яка могла би стати ефективною моделлю формування та розвитку молоді як активного члена суспільства та громади.

Для майбутньої моделі публічного управління України місцеве самоврядування має одне із першочергових значень. Завдяки йому у громадян є можливість відчувати, що реалізація демократії можлива за особистої участі кожного. Конституційне право на свободу, серед іншого, якраз і здійснюється через право на місцеве самоврядування. Але для цього потрібно, щоб місцеве самоврядування перетворилося на дієве й ефективно, його сучасна система позбулася залишків, детермінованих радянським минулим, а органи повноцінно відновили

правову, організаційну і фінансову автономії. За таких умов можна створювати багаторівневу модель публічного управління, вибудовуючи її від людини (а не територіальної громади) як головної одиниці цієї моделі. Піднесення значення людини, особистості цілком відповідає нашим історичним, етнічним і соціокультурним особливостям. І світовий досвід переконує, що усвідомлення власної причетності до створення загального добробуту перетворює людину на соціально активну, а чим більше у суспільстві таких особистостей, тим швидше воно перетворюється у громадянське.

Висновки. У сукупності одержані результати дослідження дали змогу вирішити завдання щодо обґрунтування пріоритетів розвитку об'єднаних територіальних громад в процесі децентралізації влади. Зокрема, на прикладі Крупецької територіальної громади було показано, що результатом децентралізації має бути створення спроможної громади, здатної взяти на себе повноваження і нести відповідальність за розвиток своїх територій, а зібраних податків має вистачати, щоб громадяни могли отримати якісну освіту, охорону здоров'я, комунальні послуги та вирішувати інші соціально-побутові питання.

Вивчення сутності інтересів та поведінки територіальних громад дає можливість виявити онтологічні зв'язки між людьми й територією, на якій вони існують, сформувати ці зв'язки у вигляді цілісної соціально-економічної системи, одержати інтегральний образ суспільства на більш високому теоретичному рівні.

Аналіз вітчизняної практики застосування різних форм залучення громадськості до прийняття управлінських рішень переконливо свідчить, що збільшення рівня участі громадян у процесах прийняття рішень може сприяти розвитку демократичних цінностей у членів територіальної громади за допомогою

встановлення довірчих і конфіденційних відносин, вирішення та управління конфліктами не тільки за допомогою виборів. Ефективною громадська участь може вважатися тоді, коли висунуті громадські проблеми починають безпосередньо вирішуватися або потреби громади враховуються при прийнятті рішень.

З метою підвищення взаємодії та правового контролю громадськості над владою необхідно: посилити комунікативні можливості громадян у здійсненні громадського контролю за діяльністю депутатів місцевих рад, доступі до прийняття рішень місцевого значення; підвищити відповідальність посадових осіб щодо забезпечення повного та своєчасного надходження й оновлення інформації, оприлюднення рішень сільської ради, рішень виконкому й розпоряджень сільського голови, що стосуються територіальної громади, і повного доступу громадян до проектів рішень, винесених на засідання міських рад для отримання та публічного обговорення громадськістю змісту та можливих наслідків їх запровадження, впровадити сучасні інформаційно-комунікаційні технології, які сприятимуть посиленню інформаційної

прозорості діяльності органу місцевої влади, налагодити ефективну роботу з молоддю. Публічність влади, відкритість інформації та адекватна поінформованість населення сприяють становленню налагодженого каналу зворотного зв'язку, формують свідому політичну участь громадян, надають можливості для обґрунтованої відповіді та раціонального впливу громадськості на державні рішення.

Серед пропонованих заходів щодо вдосконалення механізмів врахування інтересів громади в Крупецькій ОТГ можна відмітити зростання наповнення сайту ради, можливість проведення інтерактивного обговорення населенням громади проблем розвитку громади, можливість подання до ради е-звернень та е-петицій громадян, змога отримання населенням Крупецької територіальної громади якісних е-послуг, забезпечення своєчасної реакції місцевої влади на нагальні потреби жителів громади. У результаті очікується підвищення рівня демократії у громаді, зростання якості та швидкості надання послуг та ефективності рішень сільської ради, підвищення прозорості та відкритості роботи місцевої влади, а також інші позитивні наслідки.

Список використаних джерел

1. Горошкова Л. А., Хлобистов Є. Е. Соціально-економічний потенціал розвитку об'єднаних територіальних громад. *Український географічний журнал*. 2019. № 4(108). С. 18–27.

2. Бобух І. М., Щегель С. М. Стратегічні орієнтири економічного зростання України. *Вісник Національної академії наук України*. 2018. № 7. С. 55–70.

3. Гафурова О. В. Організаційно-правові засади сільського розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні : монографія. Київ : Компрінт, 2020. 332 с.

4. Негода В. Децентралізація – основа формування ефективної системи управління та місцевого розвитку. *Стратегія розвитку*. 2019. № 4. С. 3–9.

5. Толуб'як Т. С., Костецький В. В. Перспективи розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні. *Державне управління*. 2019. № 14. С. 33–41.

6. Грузд М. В. Комплексне оцінювання та аналіз соціально-економічного становища об'єднаних територіальних громад. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Сер. Економіка : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, червень 2020. № 17(45). С. 40–52.

7. Андрійчук Ю. М. Напрями реформування системи управління регіональним і місцевим розвитком в Україні. URL: <http://elib.nakkkim.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2188> (дата звернення: 20.12.2020).

8. Цабека А. В. Адміністративно-правові засади проведення децентралізації органів

виконавчої влади в Україні : дис. ... д-ра філософії : 081 / Сумський державний університет. Суми, 2020. 215 с.

9. Кравченко Т. А. Розвиток села за допомогою сільських громад: новації суспільної політики в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2018. № 1. С. 87–95.

References

1. Horoshkova L. A., Khlobystov Ye. E. Sotsialno-ekonomichnyi potentsial rozvytku obiednanykh terytorialnykh hromad. *Ukrainskyi heohrafichnyi zhurnal*. 2019. № 4(108). S. 18–27.

2. Bobukh I. M., Shchehel S. M. Stratehichni oriientyry ekonomichnoho zrostantia Ukrainy. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*. 2018. № 7. S. 55–70.

3. Hafurova O. V. Orhanizatsiino-pravovi zasady silskoho rozvytku obiednanykh terytorialnykh hromad v Ukraini : monohrafiia. Kyiv : Komprint, 2020. 332 s.

4. Nehoda V. Detsentralizatsiia – osnova formuvannia efektyvnoi systemy upravlinnia ta mistsevoho rozvytku. *Stratehiia rozvytku*. 2019. № 4. S. 3–9.

5. Tolubiak T. S., Kostetskyi V. V. Perspektyvy rozvytku obiednanykh terytorialnykh hromad v

Ukraini. *Derzhavne upravlinnia*. 2019. № 14. S. 33–41.

6. Hruzd M. V. Kompleksne otsiniuvannia ta analiz sotsialno-ekonomichnoho stanovyscha obiednanykh terytorialnykh hromad. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Ser. *Ekonomika* : naukovyi zhurnal. Ostroh : Vyd-vo NaUOA, cherven 2020. № 17(45). S. 40–52.

7. Andriichuk Yu. M. Napriamy reformuvannia systemy upravlinnia rehionalnym i mistsevym rozvytkom v Ukraini. URL: <http://elib.nakkkim.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2188> (data zvernennia: 20.12.2020).

8. Tsabeka A. V. Administratyvno-pravovi zasady provedennia detsentralizatsii orhaniv vykonavchoi vlady v Ukraini : dys. ... d-ra filosofii : 081 / Sumsyky derzhavnyi universytet. Sumy, 2020. 215 s.

9. Kravchenko T. A. Rozvytok sela za dopomohoiu silskykh hromad: novatsii suspilnoi polityky v Ukraini. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*. 2018. № 1. S. 87–95.

УДК 35.073.5:351.83

<https://doi.org/10.31713/st3-420202>

JEL H 73, Q12, D 71

Корбутяк В. І.,

к.т.н.,

доцент кафедри державного управління,
документознавства та інформаційної діяльності
Національний університет водного
господарства та природокористування, м. Рівне

Лесько В. М.,

здобувач вищої освіти, МСз-21м, спец. 281
«Публічне управління та адміністрування» за
освітньою програмою «Місцеве самоврядування»
Національний університет водного
господарства та природокористування, м. Рівне

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО УКРАЇНИ.

ВЗАЄМОДІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Korbutiak V. I.,

Candidate of Engineering (Ph.D.),

Associate Professor of Department of Public Administration,

Documentation and Information Activities

National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

Lesko V. M.,

Senior Student, Spec. 281 "Public administration and administration"

National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

CIVIL SOCIETY OF UKRAINE. INTERACTION OF CIVIL SOCIETY WITH GOVERNMENT BODIES

В статті розглядаються теоретичні основи та нормативно-правове забезпечення взаємодії між органами державної влади та громадського суспільства; охарактеризовано та проаналізовано механізми взаємодії органів влади та громадськості; запропоновано заходи з удосконалення законодавчих ініціатив КМУ та Указів Президента України з метою покращення взаємодії громадського суспільства з органами державної влади.

The article considers the theoretical foundations and regulatory and legal support of interaction between public authorities and civil society; the mechanisms of interaction between the organs of the government and the public are characterized and analyzed; proposed measures to improve the legislative initiatives of the Cabinet of Ministers and the Decrees of the President of Ukraine in order to improve the interaction of civil society with the authorities.

Ключові слова: правова держава, громадське суспільство, органи виконавчої влади.

Keywords: rule of law, civil society, executive bodies.

1. Постановка проблеми. Побудова потужного громадянського суспільства в Україні є одним із пріоритетних напрямів розвитку держави, однак рівень розвитку самого громадянського суспільства ще доволі слабкий. Це пов'язано з багатьма як об'єктивними, так і суб'єктивними причинами, особливо пострадянською спадщиною та менталітетом населення. Розширення участі інститутів громадянського суспільства в процесах прийняття владних рішень щодо задоволення нагальних потреб громадян у різних сферах суспільного життя дозволяє сподіватися на утвердження в нашій державі демократичного громадсько-

публічного управління [2].

2. Аналіз досліджень і публікацій. Питанню громадянського суспільства в Україні присвячені наукові праці багатьох вітчизняних вчених, зокрема таких, як М. О. Баймуратов, В. Ю. Барков, Ю. М. Оборотов, М. П. Орзіх, В. Ф. Погорілко, Т. В. Розова, Ю. М. Тодика, О. Ф. Фризький та ін. Згадані автори найбільш гостро обговорюють процеси становлення і взаємодії громадянського суспільства і правової держави – демократичне середовище реалізації громадянських цінностей: свободи, справедливості, пріоритету прав людини, та їх конституційного захисту тощо.

На даний час інституції громадянського суспільства вимагають постійного моніторингу, щоб вчасно реагувати на проблеми розвитку та коригувати їх [6].

3. Мета статті. Розвиток громадянського суспільства в умовах сьогодення, дослідження питань його формування та становлення в сучасних реаліях та перспективи розвитку.

4. Вклад основного матеріалу. Правова держава – це така держава, в якій досягнуто пріоритет прав людини, яка зв'язана саме цим правом і підкоряється йому, де законодавча, виконавча і судова гілки влади закріплюють, гарантують і забезпечують права людини у повсякденній діяльності.

Громадянське суспільство в його загальноприйнятому розумінні, виступає як сукупність соціальних утворень, об'єднаних специфічними інтересами, що реалізовані поза сферою діяльності держави і дозволяють, в умовах демократичної системи облаштування суспільного життя, контролювати дії держави [3].

Необхідність розвитку та структурування громадянського суспільства України, стало нагальним та очевидним, для всього світового співтовариства.

Саме з цією метою на вимогу іноземних партнерів у 2010 році була видана постанова КМ України № 996 про створення Громадських рад при всіх органах державної влади. Згідно цієї Постанови представники дієвих громадських організацій мали можливість об'єднатись у громадські ради для здійснення контролю за владою [7].

Пізніше у 2012 році, також на вимогу іноземних партнерів, була видана Постанова КМУ України № 658 про створення Ради Голів громадських рад при КМУ з метою донесення інформації про проблеми громадськості з регіонів України до вищого керівництва держави. Ради були створені, але ефективно вони так і не запрацювали.

У 2016 році Президентським Указом була створена національна стратегія розвитку Громадянського суспільства. Згідно якої із представників громадських організацій та чиновників у всіх областях та при Президентіві утворювались координаційні громадські ради. У 2019 році Громадянське суспільство, в черговий раз, проявило свою солідарність вчинивши єдиний можливий зараз вплив на український політикум.

Протягом останніх років змінюються напрями діяльності громадських організацій. Зростає кількість громадських організацій, що займаються правами і потребами внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та громадян, які постраждали від конфлікту та окупації. Поширюються практики волонтерської діяльності, зокрема зорієнтованої на надання допомоги цивільному населенню (ВПО, громадянам України, які мешкають у прифронтовій зоні – на підконтрольній Україні території Луганської і Донецької областей). Широко здійснюється правозахисна діяльність, спрямована на відновлення порушених прав і свобод жителів тимчасово окупованих територій Донецької, Луганської областей та АР Крим і м. Севастополя [3].

Загроза здоров'ю українській нації, спричинена коронавірусною інфекцією COVID-19, викликала потужне зростання волонтерського руху та активізацію діяльності благодійних організацій, фондів. Волонтерські дії, спрямовані на протидію COVID-19, дуже схожі на активність українських громадян щодо захисту територіальної цілісності України в 2014 р.

Повна зміна владних еліт громадянами на чергових виборах – чіткий сигнал про їх невдоволення. Громадянське суспільство вимагає чітких і зрозумілих «правил гри», не допустить зневаги та корупції, з боку можновладців.

Нажаль, на кінець 2020 року

доводиться констатувати: жодна із вертикалей створених для залучення громадянського суспільства до керівництва державою не працюю. Громадські ради створені за постановою КМУ не працюють. Координаційні ради створені за Указом Президента не скликалися жодного разу.

Розвинуте Громадянське суспільство, яке має вплив на керівництво та прийняття державних рішень є ознакою будь-якої розвиненої європейської країни. Не

розбудувавши вертикалі залучення та впливу активних громадян на державотворчі процеси, ми будемо змушені, знов і знов повертатися до хаосу і дестабілізації. Яскравим предметом для аналізу є рівень довіри громадянського суспільства до громадських інституцій. За даними досліджень проведених іноземними соціологами на замовлення каналу Дойче Велла (рисунок).

Ukrainian Confidence in Government Is Among the Lowest in the World

In [country], do you have confidence in each of the following, or not? How about the national government?

% Yes, confident

■ Ukraine ■ Global average ■ Post-Soviet Eurasian median

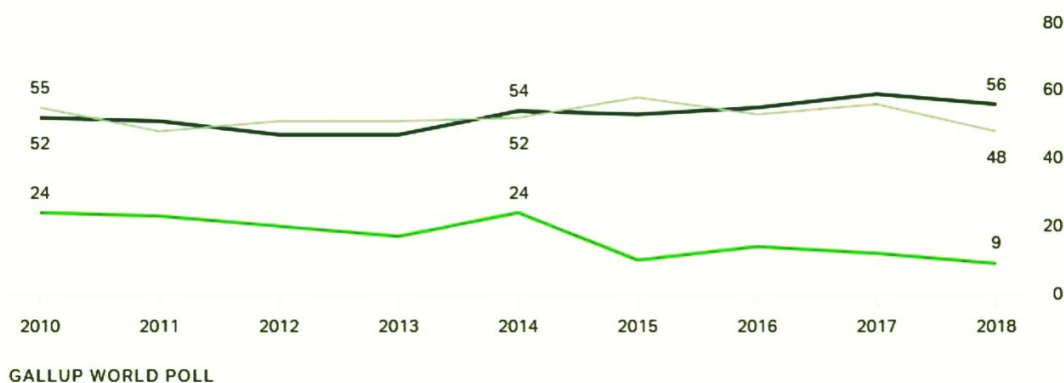

Рисунок. Динаміка довіри до органів влади

З графіку видно, що на 2018 рік, довіра органам влади у світі складає 56%, у пострадянських країнах – 48%, а в Україні лише 9% [1]. Причиною такої ситуації є саме нерозбудовані дієві механізми взаємодії органів державної влади і громадськості, що призводить до розквіту корупції і соціальним напруженням.

Україна ніколи не стане правовою державою, поки влада не налагодить відкритий і чесний діалог із громадянським суспільством і громадськими організаціями, не тільки в період виборів, а й в повсякденному житті.

Партнерство влади і суспільства є

однією із з важливих складових соціально-економічного благополуччя держави. У сучасних реаліях розвитку державно-суспільних відносин саме соціальне партнерство як механізм конструктивної взаємодії влади, бізнесу і суспільства, має забезпечувати узгодженість, врахування інтересів і думок різних груп при вирішенні виникаючих протиріч і прийнятті управлінських соціально значущих рішень в різних сферах життєдіяльності суспільства. Це цивілізована форма суспільних відносин в соціально-трудої сфері, що дозволяє враховувати, узгоджувати і захищати інтереси трьох сторін: громадян, бізнесу та

органів влади, в тому місцевого самоврядування через систему договорів і прийняття компромісних рішень по найважливіших напрямках соціально-економічного та політичного розвитку. Слід розмежовувати державно-приватне партнерство, яке «є інститут довгострокової стійкої легальної кооперації фінансово-інвестиційних, організаційно-управлінських та інтелектуальних ресурсів органів державної влади та приватного підприємництва для спільного вирішення соціально значущих завдань» і соціальне партнерство, «що представляє собою систему взаємин між роботодавцями, державними органами і представниками найманих працівників, яка спирається на переговори, пошук взаємоприйнятних рішень в регулюванні трудових та інших соціально-економічних відносин» [5].

В інших розвинутих країнах соціальне партнерство отримало своє широке поширення на початку 20-го століття і по теперішній час використовується як інструмент антикризового управління та соціально-економічного розвитку території. Розглядаючи соціальне партнерство як чинник підвищення ефективності соціальної політики, виявлено, що даний підхід сприяє встановленню нового дискурсу в управлінні, формування *esponsible, self-disciplined* партнерів.

Об'єктивна необхідність перегляду ролі громадських організацій в нових умовах призводить до посилення орієнтації «громадського сектора» на рішення соціально-значущих проблем. При цьому вказується на двоїстий характер партнерства між місцевими органами влади і місцевими громадськими організаціями при визначенні витрат на соціальні потреби і щодо надання громадських послуг [2].

В Ірландії з метою подолання економічної кризи 80-х рр. 20-го століття, використовуючи принципи соціального

партнерства, було підписано угоду між Ірландським конгресом профспілок, федерацією роботодавців, федерацією будівельників і урядом, що діє і по теперішній час. В результаті темпи зростання економіки Ірландії виявилися найвищими в Європі протягом 1988–2001 років (понад 7% в рік), перевищуючи навіть зростання азійських країн. Фінляндія щоб уникнути потрясінь в соціально-економічній сфері після вступу в ЄС, спираючись на методи соціального партнерства, прийняла програму *EMU Buffers*, націлену на подолання негативних ефектів від входження країни в ЄС. Австрія досягла значних успіхів в збереженні темпів зростання в кінці ХХ ст. за рахунок використання механізмів соціального партнерства.

Зароджувалося соціальне партнерство як механізм досягнення компромісних рішень між органами влади, роботодавцями та профспілками, але сьогодні воно в більшій мірі відображає механізм залучення суспільства до безпосереднього управління територією, що вельми актуально в умовах розвитку місцевого самоврядування.

Аналіз зарубіжної практики організації партнерства влади і суспільства показав, що соціальне партнерство організовується і реалізується у всіх країнах крізь призму комунікативної взаємодії та досягнення консенсусу між сторонами. При цьому, якщо в трудовій сфері це взаємодія будується на чітко проробленою правовій базі, то в соціальній сфері консенсус досягається шляхом залучення державою до вирішення соціально значущих питань некомерційних громадських організацій і створення певних умов для досягнення соціальної справедливості.

Можна виділити ряд принципів партнерства в соціально-трудовій сфері, які слід врахувати при організації взаємодії органів влади із громадськістю в Україні:

- юридично закріплена значимість кожного учасника партнерських взаємин;
- рівність партнерів у процесі переговорів, спільної роботи і при прийнятті кінцевого рішення;
- визнання соціальної справедливості як вищої цінності партнерських відносин;
- сталість суспільного діалогу;
- врахування інтересів всіх сторін переговорів;
- взаємна відповідальність при реалізації проектів, рішень, досягнутих партнерських угод.

Сьогодні в Україні суспільний діалог практично не реалізується, і застосовується виключно в рамках реалізації місцевого самоврядування (сходи громадян, публічні слухання, збори та конференції), але в даних формах реалізації місцевого самоврядування учасниками переговорів стають тільки дві сторони: громадяни і місцева влада. Переговори між владою і бізнесом проходять часто без залучення представників громадськості. В даний час саме регіони і муніципальні освіти повинні стати ініціаторами діалогу між усіма суб'єктами соціального партнерства, побудова трипартизму не тільки в трудовій сфері, але і при вирішенні соціальних проблем [3].

Залучення громадських організацій до вирішення соціальних проблем, до участі в переговорах з владою і представниками громадськості здійснюється з використанням таких механізмів як: державні субсидії; грантова підтримка; видача позичок на перенавчання та перепідготовку; державні дотації; податкові пільги. В Україні в цій сфері поки немає необхідних основ для подібного широкого залучення організацій до діалогу з владою і громадськістю.

Для організації соціального партнерства в сфері освіти за кордоном

використовуються переважно такі форми як створення консультативних рад і укладення колективних договорів. Також важливою проблемою для вибудовування діалогу між владою і бізнесом є визначення ступеня відповідальності всіх суб'єктів соціального партнерства за вирішення соціально значущих проблем розвитку суспільства.

Взаємодія суспільства і держави – явище закономірне і природне, бо без такої взаємодії не було б ні суспільства, ні держави. Але повинні існувати певні межі взаємодії. Абсолютизація суспільства, небажання його членів підкорятися державі, дотримуватися правові норми і закони призводить до анархії.

Таким чином, протиріччя між державою і суспільством проявляються перш за все як протиріччя між мораллю і політикою. Метою товариства є ненасильство. Метою держави – захист класових, групових, національних та інших інтересів. Держава володіє потужним силовим агрегатом, і воно використовує його для захисту тих чи інших інтересів. Суспільству це не завжди подобається, але держава не прислухається до голоса суспільства. Це протиріччя, мабуть, буде існувати, поки є держава як політична форма управління суспільством.

Громадянське суспільство в його загально-прийнятому розумінні, виступає як сукупність соціальних утворень, об'єднаних специфічними інтересами, що реалізовані поза сферою діяльності держави і дозволяють, в умовах демократичної системи облаштування суспільного життя, контролювати дії держави.

Громадянське суспільство є найважливішим елементом розвитку держави та відіграє ключову роль в управлінні державними справами, вирішенні питань місцевого значення, розробленні та реалізації ефективної державної політики у різних сферах суспільної життєдіяльності,

утвердженні відповідальної перед людиною демократичної, соціальної, правової держави; розв'язанні політичних, соціально-економічних і гуманітарних проблем [3].

Революція гідності відкрила новий етап в історії розвитку громадянського суспільства в Україні, продемонструвала вплив громадськості на суспільно-політичні перетворення, стала поштовхом для оновлення та форматування влади.

В останні роки відбулися істотні зміни державної політики та основних тенденцій розвитку громадянського суспільства, роль якого зростає в різноманітних сферах діяльності – від просування реформ на державному та місцевому рівнях, європейської інтеграції та розвитку електронного урядування до волонтерської діяльності та надання допомоги внутрішньо переміщеним особам.

Таким чином, побудова потужного громадянського суспільства в Україні є одним із пріоритетних напрямів розвитку держави, однак рівень розвитку самого громадянського суспільства ще доволі слабкий. Це пов'язано з багатьма як об'єктивними, так і суб'єктивними причинами, особливо пострадянською спадщиною та менталітетом населення. Авторитарний режим не дозволяв мати власну думку, проявляти будь-яку ініціативу. Безумовно, що в такій ситуації люди, переважно, були не активні та не бажали створювати інститути громадянського суспільства. Останнім часом засновують справді дієві громадські та благодійні організації, сильного розвитку набув волонтерський рух. Загалом ситуація з розвитком громадянського суспільства покращується, але до ідеалу ще досить далеко.

Підсумовуючи все вищевикладене, можна визначити такі основні напрями вдосконалення діалогу органів влади та громадськості на регіональному рівні:

– проведення консультацій з громадськістю з використанням інтерактивних форм (круглих столів, теле- або радіодебатів, інтернет-конференцій тощо);

– створення сприятливих умов (у тому числі правових) для діяльності та розвитку інститутів громадянського суспільства;

– забезпечення співпраці органів виконавчої влади з громадськістю в процесі формування й реалізації регіональної та місцевої політик;

– підтримка ініціатив громадськості для вирішення завдань регіональної та місцевої політик;

– підвищення професійного рівня та інституційної спроможності громадськості та органів влади щодо використання механізмів участі громадськості у формуванні й реалізації державної, регіональної та місцевої політик;

– забезпечення проінформованості суспільства про діяльність громадськості через впровадження постійно діючої інформаційно-просвітницької кампанії [5].

Аналізуючи приклад розвинутих демократичних країн, вплив громадських або наглядових рад, має великий вплив на прийняття будь-яких рішень. Наглядові ради в Америці, Англії, Франції активно діють не тільки при міністерствах та адміністраціях а при кожній школі, лікарні, театрі ... Такі органи слугують певним запобіжником від зловживань або корупційних дій посадових осіб на абсолютно всіх щабелях влади, від директора дитячого садочка до Президента США. Діяльність цих органів законодавчо врегульовано і не дає посадовцям жодного шансу ігнорувати або заперечувати їх думку.

Механізми взаємодії між ОДВ і громадськістю та контролю з боку громадськості за діями ОДВ, не можуть бути розроблені і ініційовані однією з гілки влади (законодавча, виконавча, судова), інакше всі ці механізми втраять свою дієвість і

актуальність.

Якщо, механізми взаємодії ОДВ із громадськістю будуть розроблені і законодавчо врегульовані – ми отримаємо розвинуту європейську демократичну Україну. Країну без корупцію, країну рівності, права і доброї волі.

Після завершення роботи над Законом про взаємодію органів державної влади із громадянським суспільством – необхідно зафіксувати ключові позиції і посилання до цього закону у Конституції України. Приводом може слугувати проведення всеукраїнського референдуму.

Закон про взаємодію органів державної влади із громадянським суспільством, із подальшою фіксацією його в Конституції України, необхідний, виходячи із національних та історичних особливостей, які сформували нашу державу. Тільки при організації подібних інститутів в наших реаліях – можливий подальший розвиток та процвітання України.

Висновки. Побудова потужного громадянського суспільства в Україні є одним із пріоритетних напрямів розвитку

держави. В Україні ще не сформувалося усвідомлення можливостей громадянського суспільства і не виникла самоідентифікація з його інституціями. У найближчій перспективі його розбудова має здійснюватися: проведення консультацій з громадськістю з використанням інтерактивних форм (круглих столів, теле- або радіодебатів, інтернет-конференцій тощо); створення сприятливих умов (у тому числі правових) для діяльності та розвитку інститутів громадянського суспільства; забезпечення співпраці органів виконавчої влади з громадськістю в процесі формування й реалізації регіональної та місцевої політик; підтримка ініціатив громадськості для вирішення завдань регіональної та місцевої політик; підвищення професійного рівня та інституційної спроможності громадськості та органів влади щодо використання механізмів участі громадськості у формуванні й реалізації державної, регіональної та місцевої політик; забезпечення проінформованості суспільства про діяльність громадськості через впровадження постійно діючої інформаційно-просвітницької кампанії.

Список використаних джерел

1. Дані загальноукраїнського соціологічного дослідження Центру соціальних та маркетингових досліджень «СОЦИС». URL: <http://www.socis.kiev.ua/ua/press.html?beg=1> (дата звернення: 20.11.2020).

2. Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні: загальні тенденції, регіональні особливості: аналіт. доп. К. : НІСД, 2014. 78 с.

3. Системна криза в Україні: передумови, ризики, шляхи подолання: аналіт. доп. / Я. А. Жаліло, К. А. Кононенко, В. М. Яблонський та ін. ; за заг. ред. Я. А. Жаліла. К. : НІСД, 2014. 132 с.

4. Конституція України. URL: www.zakon.rada.gov.ua. (дата звернення: 20.11.2020).

5. Про громадські об'єднання : Закон України № 4572 від 22.03.2012 р. URL:

www.zakon.rada.gov.ua. (дата звернення: 20.11.2020).

6. Українське суспільство 1992–2010. Соціологічний моніторинг / за ред. д.е.н. В. Ворони, д.соц.н. М. Шульги. К. : Інститут соціології НАН України, 2010. С. 611.

7. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України № 996 від 03.11.2010 р. URL: www.zakon.rada.gov.ua. (дата звернення: 20.11.2020).

References

1. Dani zahalnoukrainskoho sotsiolohichnoho doslidzhennia Tsentru sotsialnykh ta marketynhovykh doslidzhen «SOTsYS». URL: <http://www.socis.kiev.ua/ua/press.html?beg=1> (data zvernennia: 20.11.2020).

2. Pro stan rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini: zahalni tendentsii, rehionalni

osoblyvosti: analit. dop. K. : NISD, 2014. 78 s.

3. Systemna kryza v Ukraini: peredumovy, ryzyky, shliakhy podolannia: analit. dop. / Ya. A. Zhalilo, K. A. Kononenko, V. M. Yablonskyi ta in. ; za zah. red. Ya. A. Zhalila. K. : NISD, 2014. 132 s.

4. Konstytutsiia Ukrainy. URL: www.zakon.rada.gov.ua. (data zvernennia: 20.11.2020).

5. Pro hromadski obiednannia : Zakon Ukrainy № 4572 vid 22.03.2012 r. URL: www.zakon.rada.gov.ua. (data zvernennia:

20.11.2020).

6. Ukrainske suspilstvo 1992–2010. Sotsiologichnyi monitorynh / za red. d.e.n. V. Vorony, d.sots.n. M. Shulhy. K. : Instytut sotsiologii NAN Ukrainy, 2010. S. 611.

7. Pro zabezpechennia uchasti hromadskosti u formuvanni ta realizatsii derzhavnoi polityky : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 996 vid 03.11.2010 r. URL: www.zakon.rada.gov.ua. (data zvernennia: 20.11.2020).

УДК 354.9:004.01

<https://doi.org/10.31713/st3-420203>
JEL M 10, D 79, H 83

Маланчук Л. О.,

к.е.н.,

доцент кафедри державного управління,

документознавства та інформаційної діяльності

Національний університет водного господарства та природокористування

ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ У ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ДЕРЖАВОЮ ТА СУСПІЛЬСТВОМ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Malanchuk L. O.,

Ph.D. in Economics,

Associate Professor of Public Administration,

Documentation and Information Activities Department

National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

ELECTRONIC DOCUMENTS IN INTERACTION BETWEEN THE STATE AND SOCIETY: FOREIGN EXPERIENCE

У сучасних умовах суспільного розвитку гостро усвідомлюється проблема необхідності трансформації всієї системи державного управління. Це зумовлено насамперед переходом від інформаційного суспільства до суспільства знань, що докорінно змінює всі комунікації в суспільстві і становить нові вимоги перед якістю послуг, які надаються державними службовцями. Електронне урядування – це, по суті, модернізація всієї системи державного управління, яка охоплює як надання якісних послуг для громадян і бізнесу, так і налагодження новітніх комунікативних каналів між владою і громадянським суспільством, реінжиніринг всієї державної служби.

In today's conditions of social development, the problem of the need to transform the entire system of public administration is acutely realized. This is primarily due to the

transition from information society to the knowledge society, which fundamentally changes all communications in society and poses new requirements to the quality of services provided by civil servants. E-governance is, in fact, the modernization of the entire system of public administration, which covers both the provision of quality services for citizens and businesses, as well as the establishment of the latest communication channels between the government and civil society, the reengineering of the entire civil service.

Ключові слова: електронний документообіг, електронне урядування, публічне врядування.

Keywords: electronic document flow, electronic governance.

1. Постановка проблеми. Актуальність вивчення теми щодо електронної взаємодії органів публічної влади пояснюється тим, що в Україні наразі відсутня узгоджена системна державна політика та координація діяльності органів державної влади різного рівня та органів місцевого самоврядування з цього питання, що призвело до наявності істотної кількості інформаційних систем органів публічної влади, ніяк не пов'язаних між собою технологічно та організаційно.

2. Аналіз останніх досліджень. Даним питанням займалися такі науковці: Клименко І.В., Нестерович В.Ф.,

Маланчук Л.О., Назарук В.Д., Клищ Н.Н., Дзюба С.В.

Термін «електронний уряд» є досить поширеним, але не зважаючи на його прямий зв'язок з органами влади та їх взаємодії з громадянами, далеко не всі суб'єкти даних відносин можуть правильно трактувати дане поняття. Тому для початку необхідно надати широке тлумачення даного визначення. Відповідно до провідних іноземних інформаційних джерел термін «електронний уряд» може мати різні значення. На рис. 1 представлено найпоширеніші трактування даного поняття.

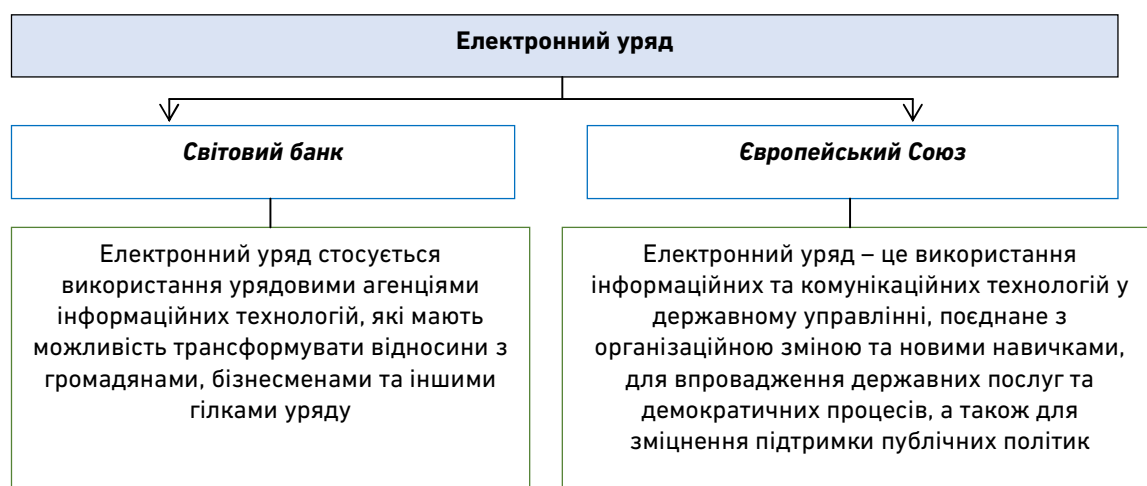

Рис. 1. Варіанти трактування терміну «електронний уряд»

Дещо простішим та стислим є визначення запропоноване INTOSAI, яке узагальнює попередні: «електронний уряд – це обмін он-лайн інформацією та надання послуг громадянам, бізнесменам та іншим урядовим агенціям».

Існування неоднозначних визначень терміну «електронний уряд» спричинило також утворення різних моделей електронного урядування. Науковці виділяють три основні моделі електронного уряду, відповідно до країн, які вже застосовують ті чи інші методи та заходи електронного урядування на практиці. До них належать: англо-американська (США, Канада, Великобританія, Австралія), континентально-європейська (країни Європейського союзу та східно-азіатська моделі (Сінгапур, Японія, Південна Корея, Тайвань).

У контексті євроінтеграції України актуалізується проблема вивчення досвіду становлення інформаційного суспільства у країнах-членах ЄС, а також імплементація норм правових актів ЄС в інформаційне законодавство України.

Загалом відносини, пов'язані з електронним документообігом та використанням електронних документів, регулюються Конституцією України, Цивільним кодексом України, законами України «Про інформацію», «Про захист інформації в автоматизованих системах», «Про державну таємницю», «Про телекомунікації», «Про обов'язків примірник документів».

У табл. 1 представлено становлення та розвиток електронного урядування в Україні.

Таблиця 1

Нормативна база становлення та розвитку електронного урядування

Дата	Нормативно-правова база	Зміст процесу
1990-ті	Зусилля України щодо розвитку електронного уряду та підвищення рівня використання комп'ютерних технологій у різних сферах у країні розпочалися в 90-х роках, коли було ухвалено ряд важливих нормативних документів для розвитку сфери е- урядування	
1998-2006	«Про електронні документи та електронний документообіг», «Про національну програму інформатизації», «Про електронний цифровий підпис», низка державних актів, пов'язаних з інформатизацією	Початком державної політики розвитку інформаційного суспільства стало прийняття цих законів
2003	Розпорядження Кабінету Міністрів України № 259-р Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг»	Встановлено основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів, затверджено Концепцію формування системи національних електронних інформаційних ресурсів
2004	Розпорядження Кабінету Міністрів України № 680	Затверджено Порядок засвідчення наявності електронного документа (електронних даних) на певний момент часу

продовження табл. 1

2005	Указ Президента України «Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій».	Відбулися парламентські слухання з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні, рекомендації яких були затверджені Постановою ВРУ.
2007-2015	Закон України «Про основні засади інформаційного суспільства», Закон України «Про захист інформації в інформаційних та телекомунікаційних системах», Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», низка законодавчих актів, що пов'язані з конкретизацією законів	Увага зосереджена на використанні інформаційно-телекомунікаційних технологій для покращення державного управління, відносин між державою та громадянами. Визначено основні стратегічні цілі розвитку інформаційного суспільства в Україні
13 грудня 2010	«Концепція розвитку електронного урядування в Україні» схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів	Введено визначення «електронне урядування», головною складовою якого є електронний уряд, що розглядається як єдина інфраструктура міжвідомчої автоматизованої інформаційної взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування між собою, з громадянами і суб'єктами господарювання»
12 січня 2015	Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» затверджена Указом Президента України № 5/2015	Основним координуючим урядовим органом у питаннях електронного уряду визначено Державне агентство з електронного уряду.
2015	Закон «Про звернення громадян», Закон «Про відкритість використання публічних коштів», внесення змін до деяких законів України щодо доступу до публічної інформації у формі відкритих даних.	Запущено кілька помітних онлайн-інструментів, серед яких помітно успішна електронна платформа закупівель Prozorro.
20 вересня 2017	«Концепція розвитку електронного урядування в Україні» схвалена розпорядженням Кабінету міністрів України № 649-р	Подальший розвиток системи електронного урядування, удосконалення державної політики в сфері електронного урядування.
2019	Впровадження національної системи електронної взаємодії «Трембіта», основу якої становить удосконалена естонська платформа обміну даними X-ROAD, яка є фундаментом естонського цифрового суспільства.	Впровадження системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних, яка дозволяє будувати безпечні інформаційні міжвідомчі взаємодії державним органам та органам місцевого самоврядування через Інтернет шляхом обміну електронними повідомленнями між їх інформаційними системами.

продовження табл. 1

<p>2020</p>	<p>Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року»</p>	<p>Визначено пріоритетні напрями розвитку регіонів, зокрема щодо підвищення ефективності діяльності місцевих адміністрацій, удосконалення взаємовідносин між місцевими держадміністраціями та фізичними і юридичними особами шляхом упровадження системи електронного урядування</p>
--------------------	---	--

На основі аналізу інформації, структурованої у табл. 1, можна зробити висновки, що незважаючи на достатньо значний проміжок часу, електронне урядування в Україні все ще залишається на етапі становлення, оскільки, з одного боку, суспільство ще недостатньо розуміє переваги його використання, а з іншого – бюрократизовані державні структури недостатньо зацікавлені в його впровадженні.

Але на сьогодні система державного управління в Україні все ще не відповідає потребам країни у проведенні комплексних реформ у різних сферах державної політики та її європейському вибору, а також європейським стандартам належного управління державою.

На табл. 2 представлено SWOT-аналіз впровадження системи електронного урядування в Україні.

Таблиця 2

SWOT-аналіз впровадження системи електронного урядування в Україні

Отже, розвиток електронного урядування в Україні в більшій мірі залежить від механізмів державного управління, які перш за все не є узгодженими між собою за

принципами, пріоритетами, завданнями, суб'єктами, об'єктами, процедурами, термінами та ресурсами. Не дивно, що іноді ці механізми дублюють один одного, а іноді є

взаємно суперечливими. Всі державні та регіональні електронні сервіси в Україні об'єднали на порталі iGov. Портал IGOV – це агрегатор всеукраїнських та регіональних електронних сервісів на основі відкритих даних. iGov – портал державних послуг. Перебуває на балансі Дніпропетровської ОДА. Працює для всієї України. Проект створено тисячами волонтерів з України та світу. Для подальшого розвитку портал передано державі. Наша мета перемога над корупцією в Україні та переведення всіх можливих державних процедур в прозорий, якісний і ефективний електронний формат. Тут зібрано адміністративні послуги, які надаються громадянам та бізнесу.

Зарубіжний досвід електронного урядування. Країни, які досліджувалися, досить різні – за розмірами, місцем розташування, кількістю населення, але їх об'єднує одне – бажання розвиватися надзвичайно потужними темпами, використовуючи при цьому, переваги електронного врядування. **Велика Британія** – лідер у сфері стандартизації рішень і підходів до побудови е-урядування. Це не дивно, враховуючи їхні багатовікові традиції розбудови демократії, політичної системи, рецептури віскі та чаю. Але на питання про законодавство у сфері надання адміністративних послуг жоден не зміг дати вичерпної відповіді. В Україні я можу не замислюючись назвати з десяток законів та постанов, що регулюють сферу захисту інформації, електронного цифрового підпису, адміністративних послуг тощо. Проте у Великій Британії законодавство досить ліберальне і багато речей працюють просто тому, що це не заборонено. Gov.uk – це CMS для публікації і управління контентом, яка за допомогою API надає можливість кожному органу публікувати свою інформацію в зручний йому спосіб. GOV.UK Verify – платформа для верифікації користувачів обов'язково використовується для найбільш

складних е-послуг, на кшталт управління своїми податками, операції з посвідченнями водія, пенсійним забезпеченням тощо. Для простих послуг може вистачати просто вашого номеру паспорту, посвідчення водія або податкового номеру.

Естонія. В Естонії нині весь процес «спілкування» між громадянами та державою може відбуватися виключно в електронному вигляді й ніяк інакше. Естонії було простіше впроваджувати таку систему: окрім політичної волі керівництва країни, була присутня прогресивна законодавча база та економічні умови. Це дало змогу впровадити низку послуг на ранньому етапі розвитку Естонії як незалежної країни після розпаду СРСР. Ідентифікація людини в системі е-уряду через інтернет-банкінг та мобільники була запроваджена ще 1998 року. На сайті державних послуг, який, згідно даних Котки, забезпечує доступ до 3000 послуг, громадяни можуть бачити, хто нещодавно отримувал надані ними дані. Приватний бізнес також став постійним користувачем системи. Естонці настільки довіряють своїй системі е-урядування, що навіть використовують її для голосування.

Естонський урядовий портал, запущений у дію у березні 2003 р., забезпечує єдиний доступ до необхідної інформації і сервісу (послуг). Він складається з двох секцій: інформаційної (що забезпечує практичну інформацію про права і обов'язки громадян, контакти з естонською владою та ін.) та громадської («The Citizen portal»), що дає змогу громадянам працювати з різноманітними національними базами даних, заповнювати апікаційні форми (заяви, анкети), підписувати і відправляти документи тощо.

94% населення Естонії використовує електронну ID-систему та електронні цифрові підписи, які максимально спрощують отримання державних адміністративних послуг та сервісів.

Водночас, показник користування електронними банківськими послугами серед громадян досягає 99,8%, а податкові декларації, які подаються онлайн, досяг показника у 98% від всієї кількості декларацій. Ефективність електронного врядування в Естонії поширюється також на систему охорони здоров'я. Зокрема, 99% лікарських рецептів призначаються через онлайн-реєстр, який дозволяє громадянам швидше отримувати необхідні ліки у будь-яких аптеках за пред'явленням персональної ID-картки. Програма ООН вже тричі організувала навчальні візити для співробітників об'єднаних територіальних громад та ЦНАПів до Естонії, аби перейняти досвід ефективного використання електронних інструментів.

Окрему увагу слід приділити питанню електронної демократії в Естонії. Якщо саме поняття демократії трактувати як народовладдя, тобто проникнення суспільної думки та її реалізація в нормотворчому та виконавчому процесі держави, у реалізації виборного права, то можна стверджувати, що в Естонії вона існує, причому в електронному вигляді. Закон зобов'язує всю офіційну інформацію викладати в Інтернет. Розглянемо ситуацію, коли, наприклад, відбувається засідання органів місцевого самоврядування з приводу якогось важливого питання. Дізнатися про це засідання можна завчасно з міського сайту, а потім і прослідкувати за його перебігом у реальному часі: хто з депутатів за що голосував, чиї інтереси відстоював? Про кожного з чиновників тут є повна інформація і можливість зворотного зв'язку з ним. Практично щодо кожного кроку мерії на міському сайті є повна інформація, можна навіть прослідкувати скільки, куди, на яких підставах було перераховано бюджетних коштів, аби, наприклад, забезпечити клерків канцтоварами. Ще вісім років тому естонські урядовці вперше у світі перейшли на

проведення засідань без паперів, користуючись виключно електронною мережею документації. Усі проекти постанов і розпоряджень існують в електронному вигляді, і лише єдиний оригінал, де прем'єр ставить підпис власноруч, має вигляд звичного для нас документа. З точки зору демократії наслідки переходу на таку систему теж значні. Звичайний громадянин через цю систему може отримати бажаний документ, крім таємних, зрозуміло, відправивши запит електронною поштою. А журналістам в он-лайн - режимі доступні всі урядові прес-конференції та брифінги.

У Франції створена система локальних державних послуг ServicePublic Local, яка забезпечує можливість використання на рівні систем регіональних і місцевих органів влади інформації з офіційного урядового порталу Service-Public.fr. www.service-public.fr – офіційний урядовий портал, створений у 2001 році, відновлений в 2009 й вдосконалений в 2015 році. Цей портал знаходиться у підпорядкуванні Управління нормативно-правової та адміністративної інформації (Dila). Портал містить посилання на 11 тис. адміністративних послуг Service-public.fr має 10 основних рубрик: 1. Документи – громадянство: цивільного стану, паспорт, вибори, посвідчення особи; 2. Родина: допомога багатодітним сім'ям, народження, шлюб, дитячий садок, шкільне навчання; 3. Соціальне здоров'я: медичні картки, безробіття, літні люди, люди з обмеженими можливостями. 4. Робота: працевлаштування, вихід на пенсію, випробувальний термін, відставка, контракт, конкурс; 5. Житло та домогосподарство: вид на проживання, житлова допомога, дозвіл на будівництво, соціальне житло, оренда; 6. Транспортна мережа: водійські права, технічний контроль, правопорушення на транспорті; 7. Гроші: іпотека, податки, страхування, борги, споживання; 8. Юстиція: відомості про судимість, юридична допомога,

скарга; 9. Іноземці: вид на проживання, збір всієї родини, доказ проживання; 10. Розваги: туризм, полювання, рибальство, домашні тварини. Популярні Інтернет-послуги: інтернет-зміна адреси та свідоцтво про народження.

Сінгапур. Поява у Сінгапурі електронного уряду пов'язана з рішенням уряду комп'ютеризувати державну службу в 1981 р. Розвиток е-урядування в Сінгапурі відбувався в кілька етапів і став невід'ємною частиною національної стратегії розвитку. Уся урядова інформація і всі урядові послуги сьогодні об'єднані під одним Сінгапурським урядовим порталом, який був створений у 1995 році.

Увесь набір послуг, що надається міністерствами та іншими урядовими агенціями громадянам, поділяється на 7 сфер:

1. Культура, оздоровлення та спорт;
2. Оборона і безпека;
3. Освіта, навчання та працевлаштування;
4. Сім'я та громадський розвиток ;
5. Здоров'я та навколишнє середовище;
6. Житлові питання ;
7. Транспорт та подорожування ;

Сінгапур характеризується високим рівнем розвитку е-демократії. Кожен урядовий сайт обов'язково передбачає можливість зворотного зв'язку. Крім того, у жовтні 2006 р. було створено загальний канал зворотного зв'язку. Якщо у громадян виникають пропозиції, зауваження чи запитання стосовно певної урядової політики, то вони можуть звернутися прямо до відповідної урядової установи. В Сінгапурі втілено в життя багато ініціатив для задоволення потреб своїх громадян. Портал надає можливість громадянам висловлювати свої думки з приводу багатьох місцевих проблем, зокрема щодо Національної стратегії зміни клімату, поширення заборони паління, шляхів подолання урядової бюрократії, підвищення

ефективності уряду. Теми обговорень регулярно змінюються.

Кожного року уряд Сінгапуру проводить опитування щодо сприйняття електронного уряду громадянами країни з метою визначення частки користувачів, які користуються електронним урядом, та для визначення рівня задоволеності від користування державними електронними послугами. Загалом респонденти були задоволені якістю послуг електронного уряду, тому що дуже легко знайти потрібну інформацію та отримати необхідні електронні послуги.

Підсумовуючи все зазначене, можна зробити висновок, що наша держава пройшла складний і досить довготривалий шлях у впровадженні різноманітних інструментів та технологій електронної демократії, не зважаючи на несприятливі, як внутрішні, так і зовнішні умови. Але для ефективного розвитку електронної демократії в Україні, необхідно надалі удосконалювати її основні інструменти та технології. Виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновок, що в останні роки Україна стрімко розвиває питання, що стосуються удосконалення та розвитку електронної демократії та серед перспективних напрямків сьогодення у здійсненні електронної демократії, з урахуванням статистичних даних, щодо реалізації норм права у сфері електронної демократії, залишаються: – просвітницькі заходи для населення, з метою роз'яснення переваг електронної демократії та залучення суспільства на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівні до публічного життя; – удосконалення системи відкритих даних, відкритого бюджету та надання адміністративних послуг; – удосконалення стандартів надання інформації на веб-сайтах органів державної влади та місцевого самоврядування; – розвиток систем: електронного голосування та виборів, електронних референдумів, електронного Парламенту, електронних

судів та електронного відсторонення (зняття з посади) державних службовців.

Список використаних джерел

1. Біла книга «Електронна взаємодія». URL: www.cst.org.ua/docs/WhiteBook/white_book.doc. (дата звернення: 20.11.2020).

2. Зелена книга державної політики у сфері електронного урядування. URL: <http://e-zakon.org/doc/greenbook/ch40>. (дата звернення: 20.11.2020).

3. Технології інтеграції державних інформаційних систем і організації міжвідомчої взаємодії. Міжнародний досвід. URL: <https://www.microsoft.com/Ukraine/Government/Analytics/IntegrationTechnologies/Experience.aspx>. (дата звернення: 20.11.2020).

4. Сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку в Україні електронних адміністративних послуг: аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1716/> (дата звернення: 20.11.2020).

5. Концепція електронного правительства Естонії. URL: <http://www.fineco.ru/2015/03/konceptsiya-elektronного-pravitelstva-estonii.html> (дата звернення: 20.11.2020).

6. Академія Google: Использование глобальной электронной библиотеки для учебы и работы: материалы вебинара. URL: <https://test.ru/2014/04/14/google-scholar-webinar-materials>. (дата звернення: 20.11.2020).

2. Zelena knyha derzhavnoi polityky u sferi elektronnoho uria- duvannia. URL: <http://e-zakon.org/doc/greenbook/ch40>. (data zvernennia: 20.11.2020).

3. Tekhnolohii intehratsii derzhavnykh informatsiinykh system i orhanizatsii mizhvidomchoi vzaiemodii. Mizhnarodnyi dosvid. URL: <https://www.microsoft.com/Ukraine/Government/Analytics/IntegrationTechnologies/Experience.aspx>. (data zvernennia: 20.11.2020).

4. Suchasnyi stan, problemy i perspektyvy rozvytku v Ukraini elektronnykh administratyvnykh posluh : analitychna zapyska / Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1716/> (data zvernennia: 20.11.2020).

5. Kontseptsiya elektronного pravitelstva Estonii. URL: <http://www.fineco.ru/2015/03/konceptsiya-elektronного-pravitelstva-estonii.html> (data zvernennia: 20.11.2020).

6. Akademiya Google: Ispolzovanie globalnoy elektronnoy biblioteki dlya ucheby i raboty : materialy vebinara. URL: <https://test.ru/2014/04/14/google-scholar-webinar-materials>. (data zvernennia: 20.11.2020).

References

1. Bila knyha «Elektronna vzaiemodiia». URL: www.cst.org.ua/docs/WhiteBook/white_book.doc. (data zvernennia: 20.11.2020).

УДК 378.147

<https://doi.org/10.31713/st3-420204>

JEL D 18, H 70, H 83

Мартинюк Г. Ф.,

к.п.н., доцент кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності
Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

Пацалюк Т. В.,

студентка II курсу,
групи ДС61м, заочної форми навчання,
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

**НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ
ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ****Martyniuk H. F.,**

Candidate of Pedagogical Sciences (Ph.D.),

Associate Professor of Public Administration and Local Government Department

National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

Patsaliuk T. V.,

Senior Student, group DC61m,

specialty 281 «Public administration»

National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

**DIRECTIONS FOR IMPROVEMENT THE QUALITY OF ADMINISTRATIVE
SERVICES BY PUBLIC AUTHORITIES IN UKRAINE**

У статті розглянуто практичні підходи до удосконалення системи надання адміністративних послуг та їх вплив на зміст та форму надання адміністративних послуг в Україні на сучасному етапі. Констатовано, що чітка і максимально повна регламентація способу діяльності органів виконавчої влади під час надання адміністративних послуг унеможливить зловживання при здійсненні посадовими особами своїх повноважень, що, у свою чергу, сприятиме забезпеченню дотримання прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

The article considers practical approaches to improving the system of administrative services and their impact on the content and form of administrative services in Ukraine at the present stage. It was stated that clear and as complete as possible regulation of the activity of executive bodies during the provision of administrative services will prevent abuse in the exercise of their powers by officials, which, in turn, will ensure respect for the rights, freedoms and legitimate interests of individuals and legal entities.

Ключові слова: адміністративні послуги, децентралізація, законодавство, органи виконавчої влади.

Keywords: administrative services, decentralization, legislation, executive bodies.

1. Постановка проблеми. відповідно до Конституції України визнані Реформування публічного управління в Україні вимагає радикальної зміни пріоритетів у державній діяльності, а також принципів і форм відносин між владою і приватними (фізичними та юридичними) особами. Людина, її права та свободи

найвищою соціальною цінністю. Приватні особи є не прохачами у відносинах з органами влади, а споживачами послуг. Держава в особі публічних суб'єктів (органів державної влади та органів місцевого самоврядування) повинна орієнтуватися на

потреби особи, так само як у приватному секторі надавачі послуг орієнтуються на потреби споживача («клієнта»), його запити та очікування.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі наукові та практичні аспекти запровадження і розвитку державних послуг у нашій країні, здебільшого організаційно-правові і державно-управлінські, вже знайшли відображення в працях українських дослідників Р.В. Войтович, С.Д. Дубенко, І.Б. Коліушка, С.О. Кравченка, В.С. Куйбіди, А.В. Ліпенцева, К.В. Ніколаєнко, В.П. Тимощука, О.В. Поляк, В.М. Сороко, Ю.П. Сурміна, А.О. Чемериса та ін. Згадані науковці наголошують на важливості розбудови в Україні ефективної системи надання послуг державою фізичним та юридичним особам, проте в їхніх працях висвітлюються переважно змістовно-процедурні засади надання послуг, а також критерії визначення якості процедур їх надання.

3. Виклад основного матеріалу. Напрямок вдосконалення системи надання адміністративних послуг органами державної влади в Україні ґрунтуються на комплексному аналізі факторів, які впливають на їх практичну наповненість та дієвість механізмів їх практичного забезпечення.

Практика надання адміністративних послуг в Україні виявляє чимало проблем. Це підтверджується не лише особистим досвідом більшості громадян, але й даними спеціальних соціологічних досліджень (у тому числі проведених останнім часом, зокрема, у 2019 р.) [4].

На першому місці споживачі ставлять проблему складних процедур отримання адміністративних послуг, які передбачають відвідання замовником адміністративної послуги значної кількості інстанцій, подання великої кількості документів, отримання

різноманітних проміжних рішень (погоджень, висновків) тощо.

Пов'язаною проблемою є предметна (компетенційна) та територіальна розпорошеність суб'єктів надання адміністративних послуг. Адже навіть для отримання однієї адміністративної послуги особа зазвичай мусить відвідати кілька органів або структурних підрозділів, що часто розташовані в різних будівлях та частинах міста.

На друге місце за корупціогенністю споживачі ставлять занадто тривалі терміни надання багатьох адміністративних послуг. На жаль, рідко суб'єкти надання адміністративних послуг намагаються вирішувати справу оперативно, і рішення переважно приймається в останні дні відведеного законодавством терміну. В Україні практично не існує «швидких послуг», тобто таких, що надаються негайно (за один візит).

Також споживачі адміністративних послуг в Україні нарікають на проблему обмеженого й незручного режиму роботи суб'єктів надання адміністративних послуг. До ухвалення Закону України «Про адміністративні послуги» домінувала практика прийому відвідувачів два-три рази на тиждень протягом кількох робочих годин. Невдоволеність споживачів адміністративних послуг обумовлюється також різноманітними перервами (обідня, технологічна тощо).

Вищевказана проблема, як наслідок, тягне за собою й іншу – наявність великих черг. Більшість громадян, які зверталися за отриманням адміністративних послуг, залишилися незадоволеними саме великими чергами. Через відсутність у багатьох суб'єктів надання адміністративних послуг системи регулювання черги, споживачі фактично змушені «самоорганізовуватися» у чергах, що додатково негативно впливає на оцінку

послуг.

Час очікування споживача у черзі часто супроводжується й іншими проблемами, зокрема, відсутністю належних умов для очікування (місця для сидіння, місця для заповнення документів, кімнати особистої гігієни). Окремий блок проблем пов'язаний з поганим облаштуванням приміщень адміністративних органів під потреби осіб з обмеженими фізичними можливостями, відвідувачів з дітьми тощо.

Проблемою, на думку споживачів адміністративних послуг, є також відсутність належної інформації щодо отримання адміністративних послуг та роботи відповідних органів. Це повною мірою стосується і питання консультування. Частими на сьогоднішній день є ситуації, коли за службовими телефонами або не можна додзвонитися взагалі (постійний сигнал «зайнято» або ніхто не відповідає), або ж повідомляється, що «консультації телефоном не надаються».

Актуальною для України є проблема так званого «територіального монополізму». Зокрема більшість послуг для фізичних осіб надаються лише за місцем офіційної реєстрації місця проживання. В умовах України, де ця система реєстрації фактично є дозвольною і досить багато громадян проживають поза місцем реєстрації, такий «монополізм» веде до суттєвих втрат часу та інших ресурсів громадянами.

Відповідно до Закону України «Про адміністративні послуги» від 6 вересня 2012 року «фізична особа, у тому числі фізична особа - підприємець, має право на отримання адміністративної послуги незалежно від реєстрації її місця проживання чи місця перебування, крім випадків, установлених законом» [2].

Щоправда, для дієвості цієї норми ще потрібно буде внести зміни до спеціальних законів, щоб зняти відповідні обмеження. Також у багатьох сферах ще потрібні

електронні реєстри, впровадженні інформаційно-комунікаційні рішення.

До вагомих проблем належить і питання оплати адміністративних послуг. Суб'єктам звернення бракує інформації про розміри та порядок оплати послуг. До цього додається ще й невпорядкованість та непрозорість законодавства щодо оплати адміністративних послуг. Незручним є й сам порядок оплати, коли потрібно додатково відвідувати банківські установи поза приміщенням органу влади, адже службовці в Україні не мають права приймати кошти від громадян за адміністративні послуги.

Нарешті, окремо треба відзначити таку загальну проблему, як брак належного шанобливого і позитивного ставлення до громадян. На це впливає і брак комунікаційних навичок, і навіть облаштування робочого простору в органах влади. Типовою є «коридорно-кабінетна» система прийому громадян, що має негативні наслідки з психологічної точки зору для відвідувачів, які почувають себе «прохачами». Частими є випадки некоректного поведіння з громадянами, неповаги до громадян. Окремі службовці досі сприймають свою посаду як мандат на «керування» і не відчують морального зобов'язання перед платниками податків, які утримують адміністративний апарат. Звичайно, ця ситуація потребує змін.

І попри те, що Закон України «Про адміністративні послуги» від 2012 року заклав низку норм, спрямованих на усунення вищеперерахованих проблем і недоліків, більшість з них досі залишаються актуальними.

Напрями удосконалення якості надання адміністративних послуг задаються також викликами, які постають в процесі їх надання перед самими органами державної влади.

На першому тут місці традиційно виділяють брак фінансових, матеріальних,

кадрових ресурсів для належної організації надання адміністративних послуг. Серед іншого, у муніципальному секторі це пов'язано з тим, що абсолютна більшість муніципальних адміністративних послуг є безоплатними для замовників. Цю причину треба усувати, запроваджуючи хоча б частково компенсаторні розміри адміністративних зборів.

Також викликами для органів місцевого самоврядування є недостатньо узгоджене законодавство, в тому числі покладення обов'язків з виконання делегованих державних повноважень без фінансового забезпечення, брак методологічного супроводу при впровадженні новацій та навіть недостатність конструктивної співпраці з боку окремих центральних органів виконавчої влади (як-от, у 2014 році з боку Державної міграційної служби). Особливо це стало відчутно при включенні до надання через центри надання адміністративних послуг так званих «базових» послуг, які де-юре є компетенцією органів виконавчої влади.

Але найбільшою перепорою для впровадження змін у сфері адміністративних послуг на місцях є фактор «першої особи», тобто недостатнє розуміння міським головою, іншими керівниками суті проблематики адміністративних послуг і необхідних заходів для зміни ситуації. Як правило, без дієвої підтримки таких осіб позитивних досягти неможливо.

Перспективні напрями удосконалення якості надання адміністративних послуг органами державної влади в Україні включають в себе питання:

- 1) дерегуляції та адміністративного спрощення;
- 2) впорядкування оплати адміністративних послуг;
- 3) створення інтегрованих офісів – центрів надання адміністративних

послуг;

- 4) децентралізації, тобто передачі або делегування повноважень з надання адміністративних послуг органам місцевого самоврядування;
- 5) електронного урядування.

Дерегуляція та адміністративне спрощення – це загальне скорочення кількості адміністративних послуг та спрощення процедур надання конкретних послуг. На короткострокову перспективу тут значним прогресом стало б наведення порядку з «переліками платних послуг», затвердженими Кабінетом Міністрів. Насамперед слід припинити практику «подрібнення» адміністративних послуг на декілька окремих платних послуг. Найпростіший шлях для вирішення цієї проблеми – повне скасування усіх «переліків платних послуг».

Звичайно, дерегуляція – це насамперед завдання для уряду та парламенту, адже, відповідно до Конституції, виключно законами визначаються повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Особливу увагу треба приділяти адміністративним послугам, за якими без раціональної потреби щороку мільйонами звертаються українці (наприклад, отримання довідки про несудимість чи отримання дозволу на вчинення правочинів з майном неповнолітніх).

Але й на муніципальному рівні можна здійснювати дерегуляцію та адміністративне спрощення.

Насамперед, потрібно скасовувати всі адміністративні послуги, які не мають належних правових підстав. Крім того, потрібно спрощувати процедури надання окремих адміністративних послуг.

При цьому основними шляхами такого спрощення є:

- скорочення кількості інстанцій, які залучені до надання адміністративної

послуги (включно з кількарразовими внутрішніми реєстраціями однієї заяви, попереднім «розписуванням» документа міським головою чи його заступниками тощо);

- скорочення кількості документів, які особі необхідно подавати для початку провадження. Припинити практику вимагання інформації, якою вже володіють суб'єкти надання адміністративних послуг або підпорядковані їм структури;

- застосування принципу «мовчазної згоди», принаймні на етапі отримання погоджень, висновків;

- уведення заявного (повідомного) принципу при наданні адміністративних послуг;

- упровадження зручних стандартизованих форм анкет / формулярів для звернення за адміністративними послугами.

Також важливо наголосити, щоб без ухвалення закону про загальну адміністративну процедуру сфера правового регулювання адміністративних послуг в Україні зберігатиме багато прогалин в частині відносин між органами публічної адміністрації (в тому числі муніципальними) та приватними особами.

Іншим напрямом реформи має бути впорядкування відносин щодо оплати адміністративних послуг. Основними проблемами споживачів адміністративних послуг в частині їх оплати є часто необґрунтовані розміри плати, насамперед, через «подрібнення» однієї послуги на кілька окремих «платних послуг», а також непрозорість системи оплати таких послуг.

Для держави проблемою є неконтрольованість збирання та використання коштів за адміністративні послуги, що фактично має два наслідки. З одного боку, держава недоотримує кошти, які збираються різними неправомірними суб'єктами, що де-факто надають

адміністративні послуги (зокрема, деякими державними підприємствами). З іншого боку, багато адміністративних послуг мають такі мізерні розміри (наприклад, за деякі послуги РАЦС та за реєстрацію місця проживання платежі складають по 85 копійок), що це не виправдовує навіть витрат на адміністрування таких платежів.

Для органів місцевого самоврядування проблемою є брак ресурсів на забезпечення організації надання адміністративних послуг, включаючи такі елементарні потреби, як папір, картриджі, витрати на поштові відправлення тощо, оскільки абсолютна більшість адміністративних послуг місцевого самоврядування визначені законами як безоплатні для суб'єктів звернення.

Серед основних причин виникнення цих проблем можна виділити кілька. По-перше, це хаотичність розвитку законодавства з питань оплати адміністративних послуг. В одних випадках плата за адміністративні послуги визначається у законах або актах аналогічного рівня (наприклад, Декрет Кабінету Міністрів України «Про державне мито» визначає розміри плати за видачу паспортних документів та деякі інші адміністративні послуги тощо) [1].

Таких законів налічується більше сотні, і вони по-різному називають платежі, які мають характер плати за адміністративні послуги («державне мито», «реєстраційний збір», «плата» тощо), а також по-різному визначають і самі розміри плати (в неоподатковуваних мінімумах, в мінімальних заробітних платах, в абсолютних одиницях, у відсотковому вимірі тощо).

Закон «Про адміністративні послуги» визначив деякі параметри державної політики у цій сфері у статті 11 [2].

Визначено, що плата (адміністративний збір) справляється у випадках, передбачених законом. Розмір плати за

надання адміністративної послуги (адміністративного збору) і порядок її справляння визначаються законом ... Плата за надання адміністративної послуги (адміністративний збір) вноситься суб'єктом звернення одноразово за весь комплекс дій та рішень суб'єкта надання адміністративних послуг, необхідних для отримання адміністративної послуги (включаючи вартість бланків, експертиз, здійснюваних суб'єктом надання адміністративної послуги, отримання витягів з реєстрів тощо).

Проте є проблеми і з виконанням цього Закону, і з нечіткістю деяких його положень. Адже у Законі відсутні критерії платності та безоплатності адміністративних послуг, крім соціальних. І найголовніше – не визначено, яким чином визначається розмір плати (адміністративного збору) за платні адмінпослуги.

Другою причиною проблем у сфері оплати адміністративних послуг є формальна безоплатність багатьох адміністративних послуг. Популярною є точка зору, що адміністративні послуги мають бути безплатними, оскільки держава утримується на кошти платників податків. Проте податки витрачаються насамперед на загальні публічні функції: оборона, громадська безпека і т.д. Натомість, адміністративні послуги мають персоналізований характер, і громадяни користуються ними у різному обсязі або ж не користуються деякими послугами взагалі.

Податки не можуть покрити всі витрати адміністративних органів у зв'язку з наданням адміністративних послуг, і їх фінансування за рахунок державного бюджету є несправедливим відносно самих платників податків. Формальна безоплатність багатьох адміністративних послуг може призводити лише до фактичного здороження їх вартості для суб'єктів звернення. Натомість законна офіційна платність адміністративних послуг,

навпаки, може бути кориснішою для суспільства, оскільки зменшує корупційну мотивацію у суб'єктів звернення.

І, нарешті, третя причина проблем у сфері оплати адміністративних послуг – це бюджетне недофінансування органів влади, фактична вимушеність до заробляння коштів. Тягар витрат покладається на напівлегальні побори зі споживачів адміністративних послуг.

Інший напрям державної політики у сфері адміністративних послуг має полягати у подальшій підтримці створення мережі центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП), тобто інтегрованих офісів. Навіть теперішні ЦНАП, у багатьох містах і районах ще дуже далекі від досконалості, підтверджують свої переваги для споживачів.

У таких центрах громадяни і суб'єкти господарювання мають можливість у зручний спосіб в одному місці отримати велику кількість необхідних їм адміністративних послуг. Крім того, перевагами таких центрів є: орієнтований на громадян режим роботи (за законом – не менше 42 прийомних годин на тиждень, без перерв на обід і т. п.), некабінетна система обслуговування (що додає і прозорості в роботу чиновників, і більшої впевненості відвідувачам); електронне регулювання черги (замість стихійної «самоорганізації» відвідувачів); максимальна інформативність (рецепція – допомога першого контакту, інформаційні термінали тощо); умови для осіб з обмеженими фізичними можливостями; супутні послуги (ксерокопіювання, банківські послуги і т. ін.). Запроваджуються електронні консультації, можливість попереднього запису на прийом через телефон чи Інтернет, SMS-інформування про готовність результату тощо.

З метою забезпечення більшої територіальної доступності послуг,

впроваджується практика відкрили додаткові територіальні підрозділи. При цьому, наприклад, у Вінниці в них можна отримати навіть соціальні адміністративні послуги (призначення субсидій, соціальних допомог тощо) та оформити послуги комунальних підприємств-монополістів.

Але у багатьох містах є серйозні проблеми. Це і недостатній перелік дійсно важливих для громадян послуг, і неадекватні приміщення, і диференційовані прийомні години тощо.

Отже, значний обсяг роботи залишається ще за органами місцевого самоврядування. Щоправда ця робота потребує не тільки фінансової підтримки, а насамперед передбачуваної і раціональної державної політики.

Висновок. Чітка і максимально повна

Список використаних джерел

1. Декрет Кабінету Міністрів України «Про державне мито». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1993. № 13. Ст. 113.

2. Про адміністративні послуги : Закон України від 6 вересня 2012 р. № 5203-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 32. Ст. 409.

3. Конституція України : від 28 черв. 1996 р. Верховна Рада України. *Відом. Верхов. Ради України*. 1996. № 30. 41 с.

4. Оцінки населенням України якості

References

1. Dekret Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro derzhavne myto». *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*. 1993. № 13. St. 113.

2. Pro administratyvni posluhy : Zakon Ukrainy vid 6 veresnia 2012 r. № 5203-VI. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*. 2013. № 32. St. 409.

3. Konstytutsiia Ukrainy : vid 28 cherv. 1996 r. Verkhovna Rada Ukrainy. *Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy*. 1996. № 30. 41 s.

регламентація способу діяльності органів виконавчої влади під час надання адміністративних (управлінських) послуг (тобто процедури їх надання) унеможливить зловживання при здійсненні посадовими особами своїх повноважень, що, у свою чергу, сприятиме забезпеченню дотримання прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Крім того, законодавче встановлення процедури надання адміністративних (управлінських) послуг сприяє утвердженню конституційного принципу, за яким органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 19 Конституції України) [3].

надання адміністративних послуг / Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, Соціологічна служба Центру Разумкова, 12–17 липня 2019. URL: https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2019/09/2019_09_04_-Pres-rel_z_-Ots_nka-naselenniam-Ukrainy-iakest_nadannia-adm_n_stratyvnykh-posluh.pdf (дата звернення: 01.12.2020).

4. Otsinky naselenniam Ukrainy yakosti nadannia administratyvnykh posluh / Fond «Demokratychni initsiatyvy» imeni Ilka Kucheriva, Sotsiolohichna sluzhba Tsentru Razumkova, 12–17 lypnia 2019. URL: https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2019/09/2019_09_04_-Pres-rel_z_-Ots_nka-naselenniam-Ukrainy-iakest_nadannia-adm_n_stratyvnykh-posluh.pdf (data zvernennia: 01.12.2020).

УДК 378.147

<https://doi.org/10.31713/st3-420205>
JEL A 13, D 63, O 15

Мартинюк Г. Ф.,

к.п.н.,

доцент кафедри державного управління,

документознавства та інформаційної діяльності

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

Роздопченюк В. М.,

студент II курсу, групи ПУА-61м,

денної форми навчання,

спеціальності 281 «Публічне

управління та адміністрування

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ НА ПРИКЛАДІ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Martyniuk H. F.,

Candidate of Pedagogical Sciences (Ph.D.),

Associate Professor of Public Administration,

Documentation and Information Activities Department

National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

Rozdopcheniuk V. M.,

Senior Student, group DC61m,

specialty 281 «Public administration»

National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

IMPROVEMENT OF SOCIAL PROTECTION BODIES ON THE EXAMPLE OF THE PENSION FUND OF UKRAINE

У статті розглянуто практичні підходи щодо удосконалення системи Пенсійного фонду України. Розглянуто вплив пенсійної системи ЄС і України. Дослідження полягає у виявленні базисних тенденцій розвитку сучасної української пенсійної системи на основі її історичного аналізу й з урахуванням нинішньої ситуації в цілях розробки напрямків її подальшого вдосконалення.

The article considers practical approaches to improving the system of the Pension Fund of Ukraine. The influence of the pension system of the EU and Ukraine is considered. The study consists in identifying the basic trends in the development of the modern Ukrainian pension system on the basis of its historical analysis and taking into account the current situation in order to develop areas for further improvement.

Ключові слова: пенсійна система, соціально-економічна політична стабільність суспільства, законодавство, дерегуляція.

Keywords: pension system, socio-economic and political stability of society, legislation, deregulation.

1. Постановка проблеми. Пенсійна система є необхідною інститутом розвитку держави, в зв'язку з цим її пристрою та функціонування приділяється пильна увага. Від того, як функціонує пенсійна система залежить соціально-економічна політична стабільність суспільства.

Стійкість всієї конструкції пенсійної системи залежить від багатьох факторів, в тому числі демографічних і економічних, а також від цілей держави, рівня розвитку інших інститутів. Сучасна демографічна ситуація, старіння населення, яке є особливо актуальним в економічно розвинених країнах, в поєднанні зі значним збільшенням витрат на пенсійне забезпечення веде до того, що все більше країн змушені вживати заходів з модернізації своїх пенсійних систем, що реагують на поточні і майбутні загальносвітові тенденції.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі наукові та практичні аспекти запровадження і розвитку пенсійної системи у нашій країні, вже знайшли відображення в працях українських дослідників Г. Костюніна, Л. Якушев, С. Бухонова, П. Віленський, Е. Четиркін, Л. Дегтяр, та ін. Згадані науковці наголошують на важливості розбудови в Україні ефективної пенсійної системи.

3. Виклад основного матеріалу. Організація діяльності в сфері соціального захисту населення потребує постійного удосконалення з залученням до цього всіх можливих засобів. Важливим у цьому зв'язку є досвід зарубіжних країн з розвинутою ринковою економікою щодо реалізації соціальної політики, особливо в галузі державного фінансового

забезпечення соціальних програм, а також підтримки ресурсами організацій і потребує народонаселення. Без вивчення такого досвіду в нашій країні нереально розробити цілісну концепцію соцзахисту громадян, відповідні програми і виробити порядок їх реалізації [1].

Основними напрямками соціальної політики в Україні на сучасному етапі розвитку є:

– політика у сфері доходів населення, яка передбачає встановлення соціальних стандартів життя, параметрів життєвого рівня, забезпечення зростання заробітної плати;

– політика зайнятості та охорони праці, яка передбачає законодавче встановлення засобів охорони праці, видів і форм соціального страхування, забезпечення повної продуктивної зайнятості населення, запобігання безробіттю;

– соціальний захист, що передбачає визначення та встановлення параметрів пенсійного забезпечення та інших видів соціального страхування, соціальної допомоги, соціального обслуговування, а також соціальних пільг і гарантій;

– демографічна політика, яка передбачає стимулювання репродуктивного зростання населення, державну допомогу сім'ї, регулювання міграційних процесів;

– політика розвитку соціальної сфери: культурна, мовна, релігійна, молодіжна, рекреаційна політика, охорона здоров'я, у сфері освіти, науки тощо.

Основними завданнями соціальної політики України є:

– гарантування конституційних прав громадян на працю, соціальний захист,

освіту, охорону здоров'я, культуру, житло;

– досягнення гідного рівня матеріального добробуту й умов життя людей;

– зниження рівня майнового розшарування населення, подолання бідності;

– забезпечення повної продуктивної зайнятості населення, підвищення якості і конкурентоспроможності робочої сили;

– орієнтація державної політики на сім'ю, забезпечення прав і соціальних гарантій сім'ям;

– забезпечення підтримки соціально найуразливіших верств населення;

– формування громадянського суспільства, забезпечення у ньому політичної стабільності та взаєморозуміння;

– розвиток духовності, культури, моральних засад, інтелектуального потенціалу Українського народу;

– збереження і зміцнення демографічного та трудового ресурсного потенціалу країни; стабілізація демографічної структури суспільства;

– розвиток соціальної інфраструктури;

– зміцнення фізичного здоров'я нації;

– оптимізація соціальної структури суспільства;

– встановлення гарантій забезпечення рівних можливостей для досягнення матеріального, екологічного і соціального благополуччя;

– зниження рівня безробіття населення і забезпечення продуктивної зайнятості;

– забезпечення стабільності суспільної системи;

– розвиток системи освіти, просвіти та поширення інформації з питань сталого розвитку [2].

В історії пенсійної системи України чітко виокремлюються чотири етапи.

1) 1991–2003 рр., період інерційного успадкування та екстенсивного поширення. На відміну від більшості постсоціалістичних

країн, які провели доволі радикальні пенсійні реформи в рамках ринкових перетворень перехідного періоду, в Україні аж до 2004 р. діяли норми та параметри, запозичені із законодавства СРСР. Пенсійна політика зводилася переважно до розширення вже існуючої та впровадження нових пільг і привілеїв, зокрема:

– розширено переліки професій/робіт, що дають право дострокового виходу на пенсію за віком та пенсію за вислугу років;

– надано нові пільги зі сплати меншого розміру внесків (для фізичних осіб – підприємців, сільськогосподарських виробників та ін.) та поширено практику списання заборгованості зі сплати внесків;

– встановлено так звані спеціальні пенсії із значно вигіднішими умовами для державних службовців, службовців місцевого самоврядування, народних депутатів та їхніх помічників, наукових і науково-педагогічних працівників, журналістів, суддів, прокурорів тощо.

Пенсійний фонд України – є одним із провідних центральних органів виконавчої влади, що виступає гарантом стабільності державної системи пенсійного забезпечення.

Сьогодні, Пенсійний фонд здійснює, окрім надання пенсій за віком, також фінансування соціальних пенсій, пенсій через втрату годувальника, пенсій за інвалідністю, пенсійних виплат за вислугу років, чорнобильських пенсій тощо[3].

Після проголошення незалежності України у серпні 1991 року та прийняття у листопаді цього ж року Закону України «Про пенсійне забезпечення» сформувалася законодавча база функціонування Пенсійного фонду нової незалежної держави. Статтею 8 зазначеного Закону було передбачено, що Пенсійний фонд України є самостійною фінансово-банківською системою і що Положення про Пенсійний фонд України

затверджується Кабінетом Міністрів України. Свої витоки, як незалежного органу, Пенсійний фонд України бере з Постанови Кабінету Міністрів України «Про створення Пенсійного фонду України» від 28 січня 1992 р., № 39, згідно якої на виконання Постанови Верховної Ради України від 6 грудня 1991 р. «Про порядок введення в дію Закону України «Про пенсійне забезпечення» для державного управління фінансами пенсійного забезпечення в Україні створено на базі Українського республіканського відділення Пенсійного фонду СРСР Пенсійний фонд України з управліннями в Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі. Разом з цим, вказаною Постановою затверджено Положення про Пенсійний фонд України, яким фактично визначено його статут як самостійної фінансово-банківської системи, що здійснює управління фінансами пенсійного забезпечення на всій території України [4].

Пенсійне забезпечення в Україні здійснюється на основі нормативно-правових та законодавчих актів, які регулюють пенсійні відносини: визначають категорії громадян, які отримуватимуть пенсійну допомогу, встановлюють порядок розрахунку та виплати пенсії для різних категорій громадян. Конституція України визначає право кожного на працю. В Основному законі, зокрема у ст. 46, встановлено право громадян отримувати пенсію у випадку настання непрацездатності через старіння, а також при втраті годувальника. До нормативно-правової бази пенсійного забезпечення належать наступні законодавчі акти: Закон України «Про пенсійне забезпечення» (№ 1788-XII від 05.11.1991 р.); Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (№ 1058-IX від 09.07.2003 р.); Закон України «Про державну службу» (№ 889-19 від 10.12.2015 р.) [5].

Важливою складовою нормативної бази пенсійного забезпечення є постанови Кабінету Міністрів України: № 583 від 12.10.1992 р. «Про затвердження нормативних актів з питань пенсійного забезпечення»; № 36 від 16.01.2003 р. «Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах»; № 1381 от 28.12.2011 р. «Про підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення»; № 327 від 23.04.2012 р. «Про підвищення рівня соціального захисту населення»; № 112 від 25.03.2014 р. «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань пенсійного забезпечення».

До нормативно-правової бази пенсійного забезпечення в Україні відносяться постанови Пенсійного фонду: «Про затвердження Інструкції про порядок переказування пенсій громадянам, які виїхали за кордон, та виплати пенсій пенсіонерам іноземних держав, які проживають в Україні» – постанова Пенсійного фонду України № 4–5 від 23.04.1999 р.; «Про затвердження Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» – постанова Пенсійного фонду України № 3–1 від 30.01.2007 р.; «Про затвердження Переліку та порядку подання документів, необхідних для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» – постанова Пенсійного фонду України № 10–3 від 06.04.2011 р. [6].

Існують понад два десятки законодавчих актів, які містять чинні пенсійні норми та передбачають різні джерела фінансування:

- Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (2003 р.);

- Закон України «Про пенсійне забезпечення» (1991 р.) – в частині щодо пенсій за віком на пільгових умовах та пенсій за вислугу років, а також раніше призначених соціальних пенсій;

- Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» (1991 р.);

- Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (1992 р.);

- 12 законів і 1 постанова Верховної Ради України, що стосуються так званих спецпенсій для державних службовців, службовців місцевого самоврядування, народних депутатів та їхніх помічників, наукових і науково-педагогічних працівників, журналістів, суддів, прокурорів тощо;

- 9 законів, які встановлюють державні додаткові надбавки/підвищення до пенсій для ветеранів і дітей війни, шахтарів, донорів, мешканців гірських населених пунктів, за особливі заслуги тощо;

- Постанова Кабінету Міністрів України від 26 березня 2008 р. № 265 «Деякі питання пенсійного забезпечення громадян».

Основним «пенсійним» актом вважається Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», який окреслює загальну модель пенсійної системи та встановлює умови призначення й механізми індексації/перерахунку страхових пенсій у солідарній системі (за віком, по інвалідності та у зв'язку з втратою годувальника). Джерелом фінансування цих пенсій.

Пенсійні системи країн світу користуються суміщеними варіантами пенсійної системи, які включають в себе

розподільний і накопичувальний елементи. розподільна система пенсій забезпечує захищеність людей з низьким доходом, а накопичувальний елемент був введений через того, що він не схильний до демографічних факторів. Необхідно підкреслити, що практично у всіх економічно розвинених країнах сукупний розмір сплачуваних страхових внесків до пенсійної системи вище, а навантаження на роботодавця нижче в порівнянні з Україною.

Для більшості країн, які зіткнулися з демографічними труднощами, очевидним здалася необхідність підвищення пенсійного віку і ряд держав пішли на цей крок. На сьогоднішній день практично у всіх країнах відбувається черговий етап підвищення пенсійного віку. Наприклад, в країнах Євразії і Східної Європи, близьких за умовами життя до України, пенсійний вік вже збільшено. У країнах Прибалтики до 2025–2027 років пенсійний вік підвищиться до 65 років. У Німеччині, Іспанії, Італії пенсійний вік підвищився для чоловіків і жінок до 67 років. Варто відзначити, зрівнювання чоловічого і жіночого віку виходу на пенсію є загальноєвропейською тенденцією.

Варто відзначити, зрівнювання чоловічого і жіночого віку виходу на пенсію є загальноєвропейською тенденцією. У Західній Європі, у багатьох країнах, підхід до встановлення пенсійного віку не має гендерних відмінностей і встановлюється однаковим як для чоловіків, так і для жінок. Такий підхід обумовлений різними причинами, до них необхідно віднести: економічну доцільність, скорочення працездатного населення, боротьбу за рівноправність, підвищення розмірів пенсійних виплат жінкам і д.р. Разом з тим, необхідно відзначити і тенденцію зниження народжуваності в ці країнах [7].

Розглянемо класифікацію існуючих пенсійних систем. Пенсійні системи і їх окремі рівні можуть бути побудовані на

основі різних фінансових механізмів та моделей, таких як:

- бюджетний – розподільна модель, де пенсійні виплати (поряд з іншими витратами) здійснюються за рахунок усіх надходжень до відповідного бюджету.

- страховий – розподільна модель (Pay-As-You-Go-PAYG);

- накопичувальна модель з фіксованими внесками – DC і з фіксованими виплатами – DB [66, С. 142].

В основі національних пенсійних систем більшості країн лежить страховий механізм (або механізм соціального страхування), що базується на розподільній моделі (Pay-As-You-Go – PAYG [8].

В окремих країнах (найбільш яскраві представники – Австралія, Нова Зеландія) пенсії, гарантовані державою, виплачуються за рахунок загальних надходжень до бюджету відповідного публічно-правового освіти (федерації в федеративних державах або рівня центрального уряду - в унітарних). Бюджетний механізм будується виключно на розподільній моделі.

Професійні пенсійні системи і додаткове пенсійне забезпечення можуть будуватися на страховий накопичувальній моделі, але іноді і на основі розподільної. Накопичувальна модель може передбачати фіксовані внески (DC – Defined contributions), а також фіксовані виплати (DB – Defined benefits).

В даний час у світовій практиці виділяються різні моделі пенсійного забезпечення, які працюють вже не одне десятиліття. За підрахунками істориків, на початку двадцять першого століття в різних країнах функціонувало понад 200 різних пенсійних систем. Всі ці системи мають свої специфічні особливості, але загальні принципи, закладені в їх основу скрізь приблизно однакові, всі світові пенсійні системи поєднують накопичувальний і розподільний компоненти, один з яких

превалює.

В основному в зарубіжних країнах дотримуються двох пенсійних моделей:

- побудованих по англо-саксонській моделі пенсійного забезпечення (Beveridge): Канада, Великобританія, США, Ізраїль, Японія та ін.;

- побудованих по континентальній моделі пенсійного забезпечення (Bismark): Німеччина, Франція, Нова Зеландія, Австрія, Бельгія, Греція.

Висновок. Пенсійне забезпечення включає в себе пенсії, які розраховуються та виплачуються в пенсійній системі як на рівні солідарному, так і на рівні накопичувальної складової системи, недержавних пенсійних фондів. Пенсійне забезпечення є один із видів соціального забезпечення населення, сутність якого полягає у щомісячній, як правило, довічній грошовій виплаті, встановленого державою розміром, непрацездатним громадянам у зв'язку з настанням певних найбільш несприятливих для них соціальних обставин – старості, інвалідності, втрати годувальника та в інших випадках передбачених законодавством. Пенсії для таких осіб є головним, єдиним джерелом для існування. Досвід зарубіжних країн у реформуванні системи пенсійного забезпечення різний. Майже кожній країні притаманна своя специфічна модель пенсійної системи з урахування їх власного соціально-економічного розвитку, особливостями формування фінансових ресурсів, співвідношення кількості населення працездатного і непрацездатного віку, традицій та системи публічного управління тощо.

Пенсійні системи Європи розвивалися різними шляхами залежно від історичних традицій, ролі держави в економіці, соціальної структури суспільства, а також напрямків та пріоритетів соціальної політики. В реалізації основних функцій державної пенсійної політики існують два

принципово відмінні фінансові механізми: розподільчий та накопичувальний. Однак, в сучасних умовах солідарна і накопичувальна стратегії в чистому вигляді використовуються досить рідко [9].

Основними змінами щодо розрахунку пенсій, які потрібно внести у законодавство України, можна вважати такі: перегляд та прийняття нового Трудового кодексу України, який відповідав би сучасному ринку праці; впровадження диференційованої (регіональної чи галузевої) мінімальної заробітної плати; на законодавчому рівні закріплення пільг працівникам за пізній вихід на пенсію; перегляд пільг та привілей,

які надаються при виході на пенсію; при розрахунку пенсій врахування усього трудового стажу та заробітку за весь трудовий період; продовження політики виведення зайнятості та заробітної плати із тіні з метою забезпечення нормального рівня пенсії для пенсіонерів, які сплачували страхові внески впродовж трудового життя; систематизація і узагальнення законодавства у єдиний Пенсійний кодекс України, в якому чітко визначити умови виходу на пенсію, пільги та компенсації для населення, яке вийшло із працездатного віку, шляхом старіння.

України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 102–106.

9. Кулікова Є. О. Пенсійна система України в умовах трансформаційних змін. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Економічні науки*. 2016. Вип. 18(1). С. 171–174.

Список використаних джерел

1. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії : Закон України. Відомості Верховної Ради України. 2000. № 48. Ст. 409.

2. Про пенсійне забезпечення : Закон України від 5 листопада 1991 року № 1788-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1992. № 3. Ст. 10.

3. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України № 1058-IV від 09.07.2003 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. №№ 49–51. Ст. 376.

4. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України № 1057-IV від 09.07.2003 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. № 47–48. Ст. 372.

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій : Закон України від 3 жовтня 2017 року № 2148-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 40–41. Ст. 383.

6. Петрушка О. В. Державне пенсійне страхування в умовах реформування пенсійної системи України. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/888>. (дата звернення: 20.11.2020).

7. Тищенко О. В. Досвід соціального забезпечення населення в провідних країнах Європейського Союзу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Юридичні науки*. 2015. Вип. 2 (2). С. 76–81.

8. Можечук Л. В. Пенсійна система

References

1. Pro derzhavni sotsialni standarty ta derzhavni sotsialni harantii : Zakon Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2000. № 48. St. 409.

2. Pro pensiine zabezpechennia : Zakon Ukrainy vid 5 lystopada 1991 roku № 1788-XII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). 1992. № 3. St. 10.

3. Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannia : Zakon Ukrainy № 1058-IV vid 09.07.2003 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). 2003. №№ 49–51. St. 376.

4. Pro nederzhavne pensiine zabezpechennia : Zakon Ukrainy № 1057-IV vid 09.07.2003 r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR). 2003. № 47–48. St. 372.

5. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo pidvyshchennia pensii : Zakon Ukrainy vid 3 zhovtnia 2017 roku № 2148-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR). 2017. № 40–41. St. 383.

6. Petrushka O. V. Derzhavne pensiine strakhuvannia v umovakh reformuvannia pensiinoi

systemy Ukrainy. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/888>.
(data zvernennia: 20.11.2020).

7. Tyshchenko O. V. Dosvid sotsialnoho zabezpechennia naselennia v providnykh krainakh Yevropeiskoho Soiuzu. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Ser. Yurydychni nauky*. 2015. Vyp. 2 (2). S. 76–81.

8. Mozhechuk L. V. Pensiina systema Ukrainy: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku.

Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. 2018. № 4. S. 102–106.

9. Kulikova Ye. O. Pensiina systema Ukrainy v umovakh transformatsiinykh zmin. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Ser. Ekonomichni nauky*. 2016. Vyp. 18(1). S. 171–174.

УДК 338.246:338.48-53

<https://doi.org/10.31713/st3-420206>

JEL A 13, I 19, M 14

Сазонець І. Л.,

д.е.н., професор,
професор кафедри економіки та менеджменту
туристичної діяльності Дніпровського
гуманітарного університету (м. Дніпро)

Ходак О. В.,

старший викладач кафедри економіки та менеджменту
туристичної діяльності Дніпровського
гуманітарного університету (м. Дніпро)

СОЦІАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ТА МІСЦЕ САНАТОРНО-КУРОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ В ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Sazonets I. L.,

Doctor of Economics,
Professor of Department of Economics and Management
Tourist Activity of the Dnieper
Humanities University (Dnipro)

Khodak O. V.,

Senior Lecturer of Department of Economics and Management
Tourist Activity of the Dnieper
Humanities University (Dnipro)

SOCIAL SIGNIFICANCE AND PLACE OF SANATORIUM ENTERPRISES IN THE STATE POLICY OF TOURISM DEVELOPMENT

В статті досліджено внесок вітчизняних науковців у вирішення проблеми визначення соціального значення та місця санаторно-курортних підприємств в державній політиці розвитку туризму, визначено соціальну спрямованість функцій туристичних підприємств та соціальні функції туристичних послуг, запропоновано систему показників рекреаційної діяльності санаторно-курортного підприємства, доведено ефективність лікування в санаторії «Червона Калина» на основі оцінки функції виживання.

The article examines the contribution of domestic scientists in solving the problem of determining the social significance and place of sanatoriums in the state policy of tourism development, defines the social orientation of the functions of tourism enterprises and social functions of tourism services, proposes a system of indicators of recreational activities. Sanatorium «Chervona Kalyna» based on the assessment of the survival function.

Ключові слова: соціальне, значення, місце, санаторно-курортні, підприємства, державна політика, туризм.

Keywords: social, significance, place, sanatorium, enterprises, state policy, tourism.

1. Постановка проблеми. Державна політика в туристичній сфері базується на всебічному розвитку наявного в країні рекреаційного потенціалу. Актуальність теми дослідження обумовлена збільшенням ролі санаторно-курортних підприємств в економіці і соціальній політиці, змінами, що відбулися на ринку санаторно-курортних послуг, розвитком міжрегіонального та міжнародного співробітництва, необхідністю впровадження сучасних методів державного регулювання галузі. Розвиток санаторно-курортного комплексу супроводжується рядом як позитивних, так і негативних результатів, що вимагає наукового узагальнення та впровадження більш досконалого механізму управління його функціонування адекватною кількістю та обсягом завдань, які стоять перед ним.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам формування сучасної державної політики в туристичній сфері в загальному та діяльності санаторно-курортних підприємств зокрема присвятили свої праці відомі вітчизняні автори. Серед таких авторів слід виокремити Тарасюк Г. [9],

Джинджояна В. [1; 2; 7], Сазонець О. [8], Ганкіну М. [8], Мешко Н. [4], Джусова О. [3]. В своїх працях саме ці автори досліджували економічну доцільність використання рекреаційного потенціалу окремих України, соціальне значення розвитку окремих видів туристичної діяльності та формування цілісної державної політики розвитку цієї сфери. Окремо слід визначити значення монографії Джинджояна В.В. «Базисні детермінанти розвитку туристичних підприємств на основі їх соціальної діяльності» [1]. В цій монографії автором досліджено теоретичні та методологічні основи функціонування і розвитку туристичних підприємств в контексті реалізації соціальної парадигми, визначено фундаментальні детермінанти розвитку діяльності туристичних підприємств, запропоновано напрямів реалізації соціальних детермінант в діяльності туристичних підприємств, проведено аналіз розвитку туристичних підприємств в контексті реалізації соціальної парадигми, визначено концептуальні напрями розвитку діяльності туристичних підприємств.

Дослідження автора є основою для розробки методологічних основ державної політики діяльності санаторно-курортних підприємств і дозволяють визначити їх особливе соціальне значення.

3. Мета статті. Метою статті є визначення місця санаторно-курортних підприємств в державній політиці розвитку туризму на основі їх особливого соціального значення та в контексті можливості надання якісних медичних послуг світового рівня. Така мета зумовлена наявністю в нашій країні відомих оздоровчих комплексів світового рівня.

4. Виклад основного матеріалу. Як вже було визначено вище в монографії Джинджояна В.В. «Базисні детермінанти

розвитку туристичних підприємств на основі їх соціальної діяльності» було науково обґрунтовано та впорядковано чинники соціальної діяльності туристичних підприємств. В монографії автор надав соціальні функції туристичних послуг за видами туризму та виокремив при цьому особливе значення таких видів туризму як «медичний», «оздоровчий», «зелений» (таблиця). Саме в цих сферах туризму частіше за все розвивають свою діяльність санаторно-курортні підприємства. Це відповідає основним напрямкам їх діяльності, наявністю унікальних рекреаційних можливостей, досвідом медичного персоналу цих закладів.

Таблиця

Соціальна спрямованість функцій туристичних підприємств та соціальні функції туристичних послуг [1]

№	Функція	Соціальна спрямованість
Функції туристичного підприємства		
1	виробництво послуги	Функція може містити в собі послуги, що мають соціальну спрямованість, наприклад такі як освітній туризм, «зелений» туризм, медичний туризм, оздоровчий туризм
2	продаж (збут)	Послуги можуть надаватися для певних категорій населення за соціальними цінами, можуть влаштовуватися спеціальні програми для людей з обмеженими можливостями, окремих груп хворих людей
3	маркетинг	Може включати в себе елементи, складові соціального маркетингу, соціальної реклами, відбуватися на засадах сумлінної конкуренції;
4	організація виробничого процесу	Може бути побудована таким чином, щоб максимально задовольняти соціальні потреби працівників компанії. До форм задоволення таких потреб може відноситися такі форми роботи як неповна зайнятість, гнучкий графік роботи, запровадження форм віддаленої праці, практика home office, наявність компенсаційних або соціальних пакетів для співробітників корпорації;
5	фінансово-господарська діяльність	Повинна будуватися на принципах сумлінної ділової практики, що є частиною корпоративної соціальної відповідальності.

продовження таблиці

Соціальні функції туристичних послуг		
6	Освітній туризм	Набуття нових професійних знань, навичок, вдосконалення іноземної мови під керівництвом досвідчених викладачів та носіїв мови, перспективи отримання конкурентоспроможної освіти в майбутньому та в цілому інтеграції молоді людини до європейських стандартів та норм поведінки та до європейської спільноти
7	«Зелений» туризм	Формується нове ставлення до природи, яке полягає в тому, що зароджується почуття спільності людини і інших живих істот, біосфери в цілому.
8	Медичний туризм	Лікувальний ефект медичного туризму в Україні і в Європі є співставним, не дивлячись на значно вищий рівень цін. Слід наголосити на значно нижчій вартості проживання, харчування та лікування в санаторіях України порівняно з закордонними аналогами.
9	Оздоровчий туризм	Дозволяє підтримувати гарне здоров'я, конкурентоздатність на ринку праці з одночасним поширенням світогляду та соціо-культурного розвитку
10	Спеціальні програми для людей з обмеженими можливостями	Є єдиною можливістю для людей похилого віку, інвалідів отримати набір послуг туристичного профілю, як лікувального, оздоровчого характеру, так і екскурсійного, соціально-реабілітаційного, психологічного. Особливий вид туризму для контингенту громадян які обмежені матеріально, фінансово та фізично.

Санаторно-курортна справа традиційно є складовою частиною національної та регіональної економіки і одним з найважливіших об'єктів державного регулювання. Крім виконання своєї основної соціальної функції – підтримки здоров'я, здравниці створюють соціальний стабілізуючий ефект за рахунок створення нових робочих місць в соціально-побутовій та виробничій інфраструктурі, що підвищує зайнятість населення і прискорює соціально-економічний розвиток регіону. Особливості роботи санаторно-курортних підприємств в умовах ринкової економіки, значне скорочення обсягів їх фінансування з національного і місцевих бюджетів та коштів обов'язкового соціального страхування, ослаблення координації їх діяльності з боку держави за останні десять років призвели

до скорочення числа санаторіїв, пансіонатів з лікуванням та санаторіїв-профілакторіїв на 30%, числа ліжок в них - на 20%, а також до погіршення матеріально-технічної бази ряду санаторно-курортних установ. З іншого боку, на попит на санаторно-курортні послуги негативно впливає диспропорція між високою потребою в цих послугах і низькою платоспроможністю населення. В таких умовах обґрунтування концептуальних основ державної політики розвитку рекреаційної діяльності санаторно-курортних підприємств має значний інтерес і практичну цінність.

Головною метою державної політики в санаторно-курортній сфері є створення в Україні високого рівня обслуговування рекреаційної діяльності санаторно-курортних підприємств, що забезпечуватиме

широкі можливості для задоволення потреби громадян у санаторно-курортному лікуванні з метою загального оздоровлення населення. В даний час дуже актуальні питання оздоровлення та лікування громадян, в тому числі за рахунок державних коштів. Для ефективного цілеспрямованого використання наявних ресурсів, у тому числі природних, кадрових, фінансових та інших, з метою збереження здоров'я населення, слід визначити концептуальні засади розвитку санаторно-курортних підприємств. З цією метою визначимо ряд основних заходів, реалізація яких, спрямована на розвиток санаторно-курортних підприємств. Слід зазначити, що багато питань розвитку санаторно-курортних підприємств можливо вирішити використовуючи досвід зарубіжних країн. Зокрема країн Європи і Азії, основний вид діяльності яких є туризм, в тому числі і лікувальний туризм. Як уже зазначалося, основними завданнями державного регулювання, контролю і координації розвитку санаторно-курортних підприємств в Україні є підвищення ефективності санаторно-курортного лікування і якості обслуговування хворих на курортах, використання сучасних технологій прийому, розміщення, харчування, екскурсійного обслуговування осіб, які перебувають на курортах.

З метою упорядкування системи оцінки діяльності сана

торно-курортних підприємств безпосередньо в медичній сфері, ми пропонуємо наступну систему оцінки їх діяльності (рис. 1).

Визначення відповідності здійснюваного в санаторно-курортних підприємствах лікування вимогам стандартів

передбачає наявність зазначених стандартів за всіма видами лікування, в той же час, Державною службою туризму і курортів затверджено тільки 26 стандартів санаторно-курортної допомоги (відсутні стандарти санаторного доліковування (реабілітації). Відсутні затверджені типові таблиці оснащення санаторіїв різної потужності і різних профілів лікування. Все це, як ми припускаємо, буде ускладнювати роботу з оцінки відповідності санаторно-курортних організацій категоріям [6].

Санаторно-курортні підприємства України можуть надавати рекреаційні, оздоровчі послуги на світовому рівні. Дослідження, що проведені Сазонець О.М. та Ганкіною М.В. на прикладі санаторію «Червона калина» доводять їх високий оздоровчий потенціал та соціальне значення. Основою їх дослідження стала економіко-математична модель [8]. В дослідженні взяли участь 180 пацієнтів, що знаходились на лікуванні у різні періоди часу. Вони були вибрані випадково. Було зібрано дані про кількість днів, що пройшла з початку прибуття до санаторію і до дати істотного полегшення для повних спостережень. Але були і неповні спостереження – цензуровані, коли пацієнти вибували з санаторію без ознак вилікування. В такому випадку проставлялась дата вибуття пацієнта. Також враховувались специфічні медичні напрями діяльності санаторію, який спеціалізується на лікуванні захворювання серця і судин, нервової системи, органів травлення і дихання, опорно-рухового апарату.

На рис. 2 подано гістограму оцінок кумулятивної функції виживання, яку було побудовано авторами на основі проведених досліджень.

Рис. 1. Система показників рекреаційної діяльності санаторно-курортного підприємства [5]

Ми бачимо, що на перших етапах лікування доля хворих велика, потім з перебігом часу вона стає все менше, причому темп зменшення числа хворих зростає. Мінімуму функція досягає при відмітці, що дорівнює 14. Таким чином,

автори наголошують, що в цьому санаторії є наявним великий лікувальний ефект і він є прикладом перспективного напряму розвитку медичного та оздоровчого туризму.

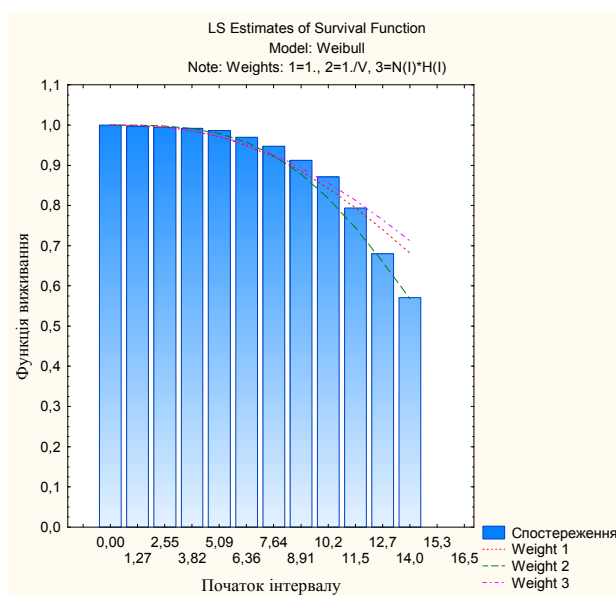

Рис. 2. Ефективність лікування в санаторії «Червона калина» на основі оцінки функції виживання [8]

Висновки. Розвиток санаторно-курортного комплексу супроводжується рядом як позитивних, так і негативних результатів, що вимагає наукового узагальнення та впровадження більш досконалого механізму державного регулювання його функціонування, адекватного кількості та обсягом завдань, які стоять перед ним.

Санаторно-курортна справа традиційно є складовою частиною національної державної політики в сфері туризму і одним з найважливіших об'єктів державного регулювання. Крім виконання своєї основної соціальної функції – підтримки здоров'я, здоровниці створюють соціальний стабілізуючий ефект за рахунок створення нових робочих місць в соціально-побутовій та виробничій інфраструктурі.

Основними завданнями державного

регулювання, контролю і координації розвитку санаторно-курортних підприємств в Україні є підвищення ефективності санаторно-курортного лікування і якості обслуговування хворих на курортах, використання сучасних технологій прийому, розміщення, харчування, екскурсійного обслуговування осіб, які перебувають на курортах.

Визначення відповідності здійснюваного в санаторно-курортних підприємствах лікування вимогам стандартів передбачає наявність зазначених стандартів за всіма видами лікування, в той же час, затверджено недостатню кількість стандартів санаторно-курортної допомоги (відсутні стандарти санаторного долікування (реабілітації)). З метою упорядкування системи оцінки діяльності санаторно-курортних підприємств

безпосередньо в медичній сфері, запропонована систему оцінки їх діяльності.

На основі проведеного дослідження в санаторії «Червона калина» визначено, що в

Список використаних джерел

1. Джинджоян В. В. Базисні детермінанти розвитку туристичних підприємств на основі їх соціальної діяльності : монографія. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2020. 248 с.

2. Джинджоян В. В. Реалізація туристичних програм у сфері освіти, медицини, природоохорони. *Економіка та держава*. 2020. № 1. С. 50–53.

3. Джусов О. А., Піляк О. І. Поточний стан і перспективи залучення іноземних інвестицій з метою забезпечення підвищення економічного потенціалу підприємств туристичної галузі України. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8069> (дата звернення: 03.03.2020).

4. Мешко Н. П., Гвоздева А. Є. Особливості забезпечення ефективності управління попитом в туристичному бізнесі. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6645> (дата звернення: 03.03.2020).

5. Сазонець І. Л. Оціночні параметри якості рекреаційної діяльності санаторно-курортних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 7. С. 15–18.

6. Сазонець І. Л. Концептуальні основи державного регулювання розвитку рекреаційної діяльності санаторно-курортних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 6. С. 5–8.

7. Сазонець І. Л., Джинджоян В. В. Соціальний потенціал та перспективи функціонування санаторно-курортних підприємств. *Вісник НУВГП. Економічні науки* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2020. Вип. 1(89). С. 295–306.

8. Сазонець О. М., Ганкіна М. С. Дослідження ефективності рекреаційної діяльності санаторіїв України за допомогою використання методу таблиць виживання. *Проблеми підвищення ефективності економіки та управління в сучасних умовах* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 19 грудня 2016 р. О., 2016. С. 89–92.

цьому санаторії є наявним великий лікувальний ефект і він є прикладом перспективного напрямку розвитку медичного та оздоровчого туризму.

9. Тарасюк Г. М., Мілінчук О. В. Розвиток вітчизняного туризму в контексті світових туристичних тенденцій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер. Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 7(3). С. 127–131. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_7\(3\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_7(3)) (дата звернення: 03.12.2019).

References

1. Dzhyndzhoian V. V. Bazysni determinanty rozvytku turystychnykh pidpriumstv na osnovi yikh sotsialnoi diialnosti : monohrafiia. Zaporizhzhia : Klasychnyi pryvatnyi universytet, 2020. 248 s.

2. Dzhyndzhoian V. V. Realizatsiia turystychnykh prohram u sferi osvity, medytsyny, pryrodookhorony. *Ekonomika ta derzhava*. 2020. № 1. S. 50–53.

3. Dzhusov O. A., Piliak O. I. Potochnyi stan i perspektyvy zaluchennia inozemnykh investytsii z metoiu zabezpechennia pidvyshchennia ekonomichnoho potentsialu pidpriumstv turystychnoi haluzi Ukrainy. *Efektivna ekonomika*. 2020. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8069> (data zvernennia: 03.03.2020).

4. Meshko N. P., Hvozdieva A. Ye. Osoblyvosti zabezpechennia efektyvnosti upravlinnia popytom v turystychnomu biznesi. *Efektivna ekonomika*. 2018. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6645> (data zvernennia: 03.03.2020).

5. Sazonets I. L. Otsinochni parametry yakosti rekreatsiinoi diialnosti sanatorno-kurortnykh pidpriumstv. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. 2017. № 7. S. 15–18.

6. Sazonets I. L. Kontseptualni osnovy derzhavnogo rehuliuвання rozvytku rekreatsiinoi diialnosti sanatorno-kurortnykh pidpriumstv. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. 2017. № 6. S. 5–8.

7. Sazonets I. L., Dzhyndzhoian V. V. Sotsialnyi potentsial ta perspektyvy funktsionuvannia sanatorno-kurortnykh pidpriumstv. *Visnyk NUVHP. Ekonomichni nauky* :

zb. nauk. prats. Rivne : NUVHP, 2020. Vyp. 1(89). S. 295–306.

8. Sazonets O. M., Hankina M. S. Doslidzhennia efektyvnosti rekreatsiinoi diialnosti sanatoriiv Ukrainy za dopomohoiu vykorystannia metodu tablyts vyzhyvannia. *Problemy pidvyshchennia efektyvnosti ekonomiky ta upravlinnia v suchasnykh umovakh* : materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf., 19 hrudnia 2016 r. O., 2016. S. 89–92.

9. Tarasiuk H. M., Milinchuk O. V. Rozvytok vitchyznianoho turyzmu v konteksti svitovykh turystychnykh tendentsii. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Ser. Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove gospodarstvo*. 2016. Vyp. 7(3). S. 127–131. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_7\(3\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_7(3)) (data zvernennia: 03.12.2019).

УДК 94.(477.8)

<https://doi.org/10.31713/st3-420207>

JEL H 80, L 59, O 29

Цецик Я. П.,

к.і.н.,

доцент кафедри державного управління,

документознавства та інформаційної діяльності

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

Черниш О. В.,

студентка 2 курсу, групи ДСз-21

спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНОГО АГЕНТСТВА РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА У РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Tsetsyk Y. P.,

PhD in History,

Associate Professor Documentation and Information Activities Department

National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

Chernysh O. V.,

Senior Student, group DSz-21 specialty 281 «Public administration»

National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

AN ANALYSIS OF PROCESS OF ACCEPTANCE OF ADMINISTRATIVE DECISIONS IS IN MANAGEMENT OF STATE AGENCY OF FISH INDUSTRY IN RIVNE AREA

Визнання управлінської праці як окремого виду діяльності і запровадження наукового аналізу для визначення способів ефективного розв'язання управлінських проблем є одним з найзначніших досягнень ХХ ст. В умовах постійного реформування системи державного управління особливого значення набуває удосконалення механізму розроблення та прийняття управлінського рішення як складової частини управлінського

процесу. Цілеспрямований вплив держави на суспільні відносини та налагоджена взаємодія владних структур і суспільних груп становлять сьогодні основний зміст державного управління в Україні.

Confession of administrative labour as separate type of activity and input of scientific analysis for determination of methods of effective decision of administrative problems is one of the most considerable achievements of XX century. In the conditions of permanent reformation of the system of state administration of the special value acquires the improvement of mechanism of development and acceptance of administrative decision as component part of administrative process. Purposeful influence of the state on public relations and adjusted cooperation of imperious structures and community groups present today basic maintenance of state administration in Ukraine.

Ключові слова: державне управління; управлінське рішення; форми; методи; засоби та інструменти прийняття рішень.

Keywords: state administration; administrative decision; forms; methods; facilities and instruments of making decision.

У вирішенні завдань, що стоять перед галуззю рибного господарства щодо відродження вітчизняного виробництва рибної продукції, важлива роль належить державному управлінню. Завдяки низці ефективних та дієвих управлінських рішень Рибна галузь України з часів колишнього СРСР зазнала істотних змін.

До проголошення України незалежною державою до складу Міністерства рибного господарства СРСР входило чотири великі самостійні виробничі підрозділи – Всесоюзне рибпромислове об'єднання «Азчорриба», Головне управління рибного господарства внутрішніх водойм України «Укрголоврибгосп», об'єднання «Укррибпромзбут», Головне управління «Укрголоврибвод» та окремі підприємства, які входили до «Союзрибголгоспоб'єднання», Всесоюзних виробничих об'єднань «Ремрибфлот», «Союзсіткоснасть» та Всесоюзного науково-виробничого об'єднання по рибництву.

Кризовий стан економіки у перші роки незалежності України суттєво вплинув на

рибну галузь, що призвело до її структурних змін та руйнації єдиного рибогосподарського комплексу.

Зазначене не могло не позначитись на структурі управління галуззю, у якій неодноразово проводились численні реорганізації та перетворення органу управління.

Постановою Кабінету Міністрів України від 1 серпня 1992 року був створений Державний комітет України по рибному господарству і рибній промисловості, якому не підпорядковувались підприємства рибної галузі, які входили до складу Міністерства сільського господарства і продовольства України.

Указом Президента України від 30 листопада 1994 року з метою формування та здійснення єдиної державної політики щодо розвитку рибного господарства, удосконалення управління галуззю було створено Міністерство рибного господарства України.

Указом Президента України від 25 липня 1997 на базі Міністерства рибного

господарства України утворено Державний комітет рибного господарства України, який став правонаступником прав і обов'язків ліквідованого Міністерства рибного господарства України.

15 березня 2000 року постановою Кабінету Міністрів утворюється на базі Державного комітету рибного господарства, що ліквідується, Державний департамент рибного господарства як урядовий орган державного управління у складі Міністерства аграрної політики України.

Постановою Кабінету Міністрів України від 25.05.2006 № 752 «Про ліквідацію державного Департаменту рибного господарства України» Укрдержрибгосп було ліквідовано та створено у складі Мінагрополітики Департамент рибного господарства.

2 листопада 2006 року утворюється Державний комітет рибного господарства України як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра аграрної політики.

Постановою Кабінету Міністрів України від 24 січня 2007 року № 42 «Про затвердження Положення про Державний комітет рибного господарства України» створено Державний комітет рибного господарства України.

І, нарешті, Указом Президента України від 16 квітня 2011 року «Про Державне агентство рибного господарства України» створено Держрибагентство України як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра захисту довкілля та природних ресурсів.

«Основними завданнями Держрибагентства є:

1) реалізація державної політики у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та

відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства, безпеки мореплавства суден флоту рибного господарства;

2) внесення на розгляд Міністра захисту довкілля та природних ресурсів пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства, безпеки мореплавства суден флоту рибного господарства» [2].

Держрибагентством контролюється рибогосподарська діяльність близько 500 користувачів, які здійснювали промисловий лов водних біоресурсів у водоймах України, та вживаються заходи з охорони рибних запасів та більш повного використання наявної сировинної бази. З початку 2020 року видано 217 ліцензій на промисловий вилов водних біоресурсів. Розпочато видачу ліцензій судновласникам, які здійснюють рибальство у водах за межами юрисдикції України, чим значно підсилено контроль держави та відповідальність користувачів. Фонд споживання риби за статистичними даними (без урахування вилову у фермерських господарствах) за останні роки складав від 660 до 810 тис. т, з яких майже 70% припадає на імпорт.

Для підвищення ефективності використання внутрішніх водойм розроблено зональні рибоводно-біологічні нормативи. Розроблення обласних програм рибництва та доведення норм рибопродуктивності до обладміністрацій дасть змогу збільшити виробництво товарної рибної продукції.

Держрибагентство відповідно до Положення про Державне агентство рибного господарства України «здійснює в межах повноважень, передбачених законом, міжнародне співробітництво, готує пропозиції щодо укладення та денонсації

договорів, укладає міжнародні договори України міжвідомчого характеру, забезпечує виконання узятих Україною зобов'язань за міжнародними договорами з питань, що належать до компетенції Держрибагентства, представляє Україну в роботі міжнародних організацій у сфері рибного господарства. Також здійснює співробітництво з державами-донорами та міжнародними організаціями з питань залучення міжнародної технічної допомоги в рибогосподарський комплекс України» [2].

Держрибагентство активно співпрацює з Республікою Туреччина, Естонською Республікою, Королівством Норвегія, Румунією, Молдовою. Наразі для України досить важливим є питання взаємних двосторонніх відносин з Російською Федерацією та державами, з якими у нас є прикордонні водойми (Молдова, Білорусь, Румунія).

Членство України в міжнародних організаціях з управління рибальством, дає можливість суб'єктам господарювання здійснювати рибогосподарську діяльність в зоні дії зазначених організацій і частково вирішувати проблему продовольчої безпеки України та сприяє розвитку наукового співробітництва між галузевими науково-дослідними установами.

Співпраця в галузі рибного господарства між Україною та ЄС базується на положеннях Угоди про асоціацію між Україною з однієї сторони та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами – з іншої сторони. Цей формат реалізується в рамках засідань органів асоціації Україна–ЄС, засідань міжнародних організацій з управління рибальством, а також шляхом безпосередніх контактів із представниками Генерального Директорату Європейської комісії з морських справ та рибальства і Європейського агентства з контролю за рибальством.

Основними питаннями співпраці між Україною та ЄС в галузі рибного господарства є: обговорення підходів щодо управління ресурсами рибальства, забезпечення їх збереження та створення умов для відновлення, участь у заходах з контролю за здійсненням рибальства, адаптація національного законодавства до права ЄС, зокрема, в частині моніторингу походження водних біоресурсів для забезпечення ефективного функціонування системи боротьби з незаконним, непідзвітним, неконтрольованим рибальством. Крім того, активно залучається технічна допомога з боку ЄС спрямована на розвиток системи управління рибним господарством України.

Знаходження таких форм, методів, засобів та інструментів прийняття рішень, які б сприяли досягненню оптимального результату в конкретних умовах є запорукою закладання досить міцного фундаменту та створення передумов для подальшого розвитку рибної галузі.

«Управління Державного агентства рибного господарства у Рівненській області (далі – Рівненський рибоохоронний патруль) є територіальним органом Державного агентства рибного господарства України, діє у складі Держрибагентства як відокремлений структурний підрозділ і йому підпорядковується» [4].

«Рівненський рибоохоронний патруль у своїй діяльності керується Конституцією і законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами Міністерства юстиції України, наказами Міністерства аграрної політики та продовольства України, наказами Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, дорученнями Міністра захисту довкілля та природних

ресурсів України, його першого заступника та заступників, наказами Держрибагентства, дорученнями Голови Держрибагентства, актами місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, а також Положенням про Управління Державного агентства рибного господарства у Рівненській області.

Структура та штатний розпис Управління Державного агентства рибного господарства у Рівненській області затверджуються Головою Державного агентства рибного господарства України.

Основним завданням Рівненського рибоохоронного патруля є:

➤ реалізація повноважень Держрибагентства у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства в районі діяльності;

➤ внесення на розгляд Голови Держрибагентства пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства, безпеки мореплавства суден флоту рибного господарства» [4].

«Посадові особи Рівненського рибоохоронного патруля здійснюють державний контроль та управління в галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів.

Начальник управління у межах своїх повноважень видає акти організаційно-розпорядчого характеру одноособово та несе за них відповідальність у відповідності до вимог чинного законодавства» [4].

Класи управлінської документації визначаються згідно з Державним класифікатором управлінської документації ДК 010-98 (далі – ДКУД).

Одним із класів управлінської

документації, що забезпечує організацію процесів управління, є організаційно-розпорядча документація. Реквізити організаційно-розпорядчої документації та порядок їх розташування визначаються ДСТУ 4163-2003 «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів» (далі – ДСТУ 4163-2003).

«Акти Рівненського рибоохоронного патруля, що не відповідають вимогам законодавства України, скасовуються Головою Держрибагентства повністю чи в окремій частині, в тому числі за дорученням Міністра захисту довкілля та природних ресурсів України, а також Міністром захисту довкілля та природних ресурсів України у разі відмови Голови Держрибагентства скасувати такий акт.

Проекти наказів Управління Державного агентства рибного господарства у Рівненській області вносяться спеціалістами структурних підрозділів Рівненського рибоохоронного патруля та візуються у такій послідовності: особою, яка створила документ, керівником структурного підрозділу, в якому його створено, іншими посадовими особами, які визначені у проекті документа як виконавці завдань, що містяться в ньому, уповноваженою особою з питань запобігання корупції, іншими посадовими особами, яких стосується документ, головним спеціалістом – юрисконсультом» [4].

З метою належного виконання обов'язків, покладених на Рівненський рибоохоронний патруль, на виконання вимог, визначених в Порядку проведення рибоохоронних рейдів, затвердженого наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України № 512 від 23 жовтня 2018 року, у відповідності до пункту 15.2, пункту 15.3 та пункту 15.9 Положення про Управління Державного агентства рибного господарства у Рівненській області,

затвердженого наказом Держрибагентства України № 229 від 15 липня 2016 року, статті 10 Закону України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» щомісячно в управлінні задля перевірки дотримання вимог правил рибальства, Закону України «Про тваринний світ», Закону України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» та іншого законодавства в галузі рибного господарства, забезпечується проведення рибоохоронних рейдів по рибогосподарських водних об'єктах, в місцях реалізації і транспортування водних біоресурсів та знарядь добування (вилову) на території Рівненської області та міста Рівне.

Як приклад організаційного забезпечення процедури прийняття управлінських рішень в Управлінні Державного агентства рибного господарства у Рівненській області можна навести співпрацю з Головним управлінням національної поліції у Рівненській області; Державною екологічною інспекцією Поліського округу; Луцьким прикордонним загоном державної прикордонної служби України; Головним управлінням Держпродсполживслужби в Рівненській області; Регіональним офісом водних ресурсів у Рівненській області; Департаментом екології та природних ресурсів Рівненської обласної державної адміністрації; Управлінням освіти і науки облдержадміністрації; райдержадміністраціями, виконкомом рад міст обласного значення; Рівненським обласним центром з гідрометеорології, Рівненською обласною державною адміністрацією.

Співпраця з зазначеними вище установами дозволяє постійно здійснювати контроль за дотриманням вимог щодо заборони ведення промислового та

любительського рибальства у місцях нересту водних біоресурсів; організувати пости охорони водних біоресурсів на ділянках водойм, які є нерестовищами та місцем нагулу молоді риб, в межах області та контрольних прикордонних районах; проводити контроль за роботою водозабірних споруд, що здійснюють забір води із рибогосподарських водойм на ділянках водойм, які є нерестовищами та місцем нагулу молоді риб; здійснювати державний нагляд (контроль) у галузі охорони, використання та відтворення водних біоресурсів. з метою запобігання порушенням рибоохоронного законодавства та погіршенням екологічного стану природних водойм.

Ще одним прикладом організаційного забезпечення процедури прийняття управлінських рішень є співпраця з Рівненською обласною державною адміністрацією. Результатом такої співпраці є Програма збереження та відтворення водних біоресурсів, розвитку аквакультури, любительського і спортивного рибальства в Рівненській області на 2020-2022 роки. Дана Програма передбачає здійснення заходів, спрямованих на забезпечення збереження та відтворення рибних запасів області, а також визначення єдиної концепції щодо порядку забезпечення охорони водних біоресурсів в межах компетенції територіальних підрозділів природоохоронних служб, правоохоронних органів, органів місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб аквакультури, які зайняті в рибному господарстві, громадських формувань рибалок-аматорів та спортсменів і наукових установ. Програмою визначено такі основні завдання: вселення цінних видів риб у природні та штучні водойми; визначення та збереження основних нерестових та зимувальних угідь риб у розрізі річкових басейнів; посилення охорони водних запасів області із

залученням органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади, природоохоронних служб та громадськості; підтримка суб'єктів господарювання, що здійснюють вирощування водних біоресурсів та розвиток рибного господарства; наукова підтримка та проведення досліджень щодо якості рибопосадкового матеріалу та вирощеної товарної риби; створення профільних громадських організацій рибалок-любителів та розвиток любительського і спортивного рибальства; здійснення наукового моніторингу стану рибних запасів у водоймах області та визначення пріоритетних напрямів їх збереження та примноження.

Крім того, головою Рівненської обласної державної адміністрації затверджено постійно діюче Розпорядження «Про посилення охорони водних біоресурсів під час нерестового періоду на водоймах області».

Ключовими заходами даного розпорядження є:

- дотримання у нерестовий період Правил любительського та спортивного рибальства;

- організація постів охорони водних біоресурсів на ділянках водойм, які є нерестовищами та місцем нагулу молоді риб;

- контроль за станом експлуатації очисних споруд, які здійснюють скид очищених вод у відкриті водойми; контроль за надходженням риби та заборонених знарядь лову на ринки області та в інші місця торгівлі;

- реалізацією на ринках області водних біоресурсів а також заборонених знарядь лову;

- посилення контролю за різким коливанням рівня води та несанкціонованими спусками водних об'єктів;

- надання інформації природоохоронним

службам щодо погодно-кліматичних умов на території області, рівневого режиму на рибогосподарських водних об'єктах та ін.

Інший приклад організаційного забезпечення процедури прийняття управлінських рішень в Управлінні Державного агентства рибного господарства у Рівненській області – залучення до охорони водних біоресурсів громадських інспекторів рибоохорони.

«Відповідно до Положення про громадських інспекторів рибоохорони, затвердженого наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України 24 лютого 2012 року № 83, громадські інспектори рибоохорони (далі – громадські інспектори) за їх згодою здійснюють громадський контроль у галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів» [1].

«Кожний громадський інспектор працює у взаємодії з державним інспектором рибоохорони і під його керівництвом у межах територіального органу рибоохорони. Громадський інспектор спільно з працівниками органів рибоохорони бере участь у проведенні перевірок дотримання вимог законодавства у галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів рибодобувними підприємствами, установами та організаціями (незалежно від форм власності), громадянами, які здійснюють вилучення водних біоресурсів» [1].

Громадські інспектори систематично допомагають Рівненському рибоохоронному патрулю у виявленні та припиненні випадків браконьєрства на водних об'єктах області. Систематична робота з небайдужими громадянами дозволяє посадовим особам управління ефективно та результативно виконувати функції з охорони рибних запасів держави.

Широке залучення громадськості до діяльності у сфері використання та охорони

природних ресурсів є однією з форм залучення загалом до управління державними справами і заслуговує на підтримку.

Створення «ефективного кадрового потенціалу – одна з важливих управлінських проблем. Сучасні умови діяльності характеризуються підвищенням ролі персоналу, що обумовлено, зокрема, такими чинниками: зміни у змісті праці, викликані застосуванням новітньої техніки, технологій; підвищення ролі самоконтролю та самодисципліни; загострення конкуренції на ринку, підвищення уваги організацій до пошуку конкурентних переваг; зміна форм організації праці, підвищення освітнього та культурного рівня працівників; коригування системи цінностей персоналу» [9].

Відповідно до «Типового положення про службу управління персоналом реалізація державної політики з питань управління персоналом у державному органі здійснюється службою управління персоналом» [3].

Відповідно до «Положення про службу управління персоналом Управління Державного агентства рибного господарства у Рівненській області, затвердженого наказом Рівненського рибоохоронного патруля від 31 березня 2017 року № 26-ОД «Про створення служби управління персоналом та затвердження Положень про структурні підрозділи та Посадових інструкцій» обов'язки служби управління персоналом в Рівненському рибоохоронному патрулі здійснює головний спеціаліст з питань персоналу державної служби» [3].

Серед основних завдань «служби управління персоналом можна виділити:

- 1) забезпечення здійснення керівником державної служби своїх повноважень з питань управління персоналом;
- 2) забезпечення організаційного розвитку державного органу;
- 3) добір персоналу державного органу;

4) прогнозування розвитку персоналу, заохочення працівників до службової кар'єри, підвищення рівня їх професійної компетентності;

5) здійснення аналітичної та організаційної роботи з кадрового менеджменту;

6) організаційно-методичне керівництво та контроль за роботою з персоналом Рівненському рибоохоронному патрулі тощо» [3].

Структура та штатний розпис «Рівненського рибоохоронного патруля визначаються згідно з структурою та штатним розписом Держрибагентства, які затверджуються і вводяться в дію наказом Голови Держрибагентства» [2].

Залежно від порядку призначення, характеру та обсягу повноважень, змісту роботи та її впливу на прийняття кінцевого рішення, ступеня посадової відповідальності, необхідного рівня кваліфікації та професійних компетентностей державних службовців відповідно до статті 6 Закону України «Про державну службу» Рівненський рибоохоронний патруль представляють державні службовці, які займають посади державної служби категорії «Б» або «В» та працівники – не державні службовці.

Призначення на посади «державної служби у Рівненському рибоохоронному патрулі здійснюється у відповідності до Закону України «Про державну службу», порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби; на інші посади – у відповідності до Кодексу законів про працю України» [7].

Призначення та звільнення з «посади начальника управління та заступника начальника управління здійснюється Головою Держрибагентства за погодженням з Міністром захисту довкілля та природних ресурсів та головою облдержадміністрації» [2].

У відповідності до статті 20 Закону України «Про державну службу» вимогами «до осіб, які претендують на вступ на державну службу, є вимоги до їхньої професійної компетентності, які складаються із загальних та спеціальних вимог. Для посад категорії «Б» у Рівненському рибоохоронному патрулі загальними вимогами є досвід роботи на посадах державної служби категорій «Б» чи «В» або досвід служби в органах місцевого самоврядування, або досвід роботи на керівних посадах підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності не менше двох років, вільне володіння державною мовою; для посад категорії «В»- наявність вищої освіти ступеня не нижче молодшого бакалавра або бакалавра за рішенням суб'єкта призначення, вільне володіння державною мовою» [7].

Оскільки переважна кількість посадових осіб Рівненського рибоохоронного патруля здійснює державний контроль та управління в галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів, вони мають особливі повноваження.

Відповідно до «посадових інструкцій державний інспектор рибоохорони здійснює державний нагляд (контроль) у галузі охорони, використання і відтворення водних біоресурсів у водних об'єктах та їх частинах за дотриманням правил любительського і спортивного рибальства, правил промислового рибальства, правил здійснення інших видів використання водних біоресурсів; дотриманням порядку виготовлення та збуту знарядь добування водних біоресурсів; дотриманням правил використання, порядку придбання та збуту водних біоресурсів; дотриманням порядку провадження господарської діяльності, пов'язаної з добуванням, використанням водних біоресурсів тощо» [4].

Крім того, під час здійснення

рибоохоронного рейду державний інспектор має право на носіння і застосування табельної зброї та інших спеціальних засобів.

Іхтіологічна служба «здійснює погодження дозволів на будівельні, днопоглиблювальні роботи, видобування піску і гравію, прокладання кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду; видає та скасовує передбачені законодавством документи на право добування водних біоресурсів, а також на право переселення та утримання в неволі чи напіввільних умовах водних біоресурсів; визначає рибогосподарські водні об'єкти (їх ділянки), для впровадження любительського і спортивного рибальства на умовах загального або спеціального використання водних біоресурсів, промислового вилову риби, створення спеціальних товарних рибних господарств (СТРГ), погоджує місця будівництва і реконструкцію гідроспоруд, підприємств та інших об'єктів, діяльність яких впливає чи може вплинути на стан водойм та водних біоресурсів тощо» [4].

Тому під час прийняття рішення про прийняття на посаду необхідно враховувати специфіку основних обов'язків, які потребують спеціальних умінь, навичок та знань, оскільки процес наймання співробітника – це процес узгодження інтересів роботодавця і працівника.

Прийняттю рішення про «призначення на посаду передують процедура добору персоналу, яка відбувається у відповідності до Закону України «Про державну службу» та Порядку проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2017 року № 640. Рішення про оголошення конкурсу в Управлінні Державного агентства рибного господарства у Рівненській області приймається начальником управління» [7; 8].

Служба управління персоналом Управління Державного агентства рибного господарства у Рівненській області оприлюднює оголошення про проведення конкурсу на Єдиному порталі вакансій державної служби НАДС.

У період зазначеного терміну від осіб, які бажають взяти участь у конкурсі, конкурсною комісією приймається та розглядається інформація. У визначений термін проводиться перший етап відбору - тестування на знання законодавства та визначаються його результати.

Оскільки тестування дає можливість перевірити кандидата на знання Конституції України, Закону України «Про державну службу», Закону України «Про запобігання корупції», питання на перевірку спеціального законодавства «Про Кабінет Міністрів України», «Про центральні органи виконавчої влади», «Про адміністративні послуги», «Про місцеві державні адміністрації», «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації» та ін., то на першому етапі відбору досить складно визначити осіб, здатних професійно виконувати посадові обов'язки.

Другим етапом відбору є співбесіда, яка проводиться з метою оцінки відповідності професійної компетентності кандидата встановленим вимогам, які не були оцінені на попередніх етапах конкурсу, та розкриває фахові, ділові та психологічні якості, а також здібності та потенціал особи.

У ході співбесіди роботодавець може оцінити як професійні, так і особисті якості кандидата: профільну освіту, мотивацію до праці, здатність працювати в команді, аналітичні здібності, комунікабельність тощо.

Переможець конкурсу призначається на посаду із обов'язковим складанням Присяги державного службовця, у разі, коли особа призначається вперше на посаду державної служби.

З метою встановлення «відповідності займаній посаді державному службовцю може встановлюватись випробування із зазначенням його строку. При призначенні особи на посаду державної служби вперше встановлення випробування є обов'язковим» [7].

Саме впродовж випробувального терміну роботодавець може провести оцінку роботи працівника, визначити рівень його кваліфікації і ставлення до виконуваної праці, а у разі, якщо працівник виявить себе недостатньо компетентним, суб'єкт призначення має право звільнити його та знову зануритись у процедуру добору персоналу.

Призначення на посади персоналу Рівненського рибоохоронного патруля, які займають посади не державної служби, здійснюється у відповідності до Кодексу законів про працю України.

Добір здійснюється через Рівненський міський центр зайнятості, розміщення вакансій на офіційному вебсайті Управління Державного агентства рибного господарства у Рівненській області, крім того Рівненський рибоохоронний патруль тісно співпрацює з Національним університетом водного господарства та природокористування, зокрема з Інститутом агроєкології та землеустрою (спеціальностями Водні біоресурси та аквакультура, Екологія, Технології захисту навколишнього середовища) з метою відбору фахових спеціалістів, оскільки рибоохорона є досить вузькою галуззю.

Доречно зазначити, що в Управлінні Державного агентства рибного господарства у Рівненській області працює 11 випускників НУВГП. Серед них представники Відділу іхтіології та регулювання рибальства, Відділу охорони водних біоресурсів «Рибоохоронний патруль», Відділу матеріально-технічного забезпечення, Сектору бухгалтерського обліку та звітності.

Процеси державного управління потребують встановлення чітких правил, процедур та обмежень, які забезпечуються застосуванням відповідних підзаконних актів і нормативних документів (розпоряджень, наказів, доручень, правил, програм тощо), необхідних як для впровадження законів, так і для правового врегулювання питань, що залишаються поза їх межами.

Нормативно-правові документи мають бути продумані і добре відпрацьовані, повинні розроблятися з урахуванням галузевої належності, відповідати визначеному в ньому предмету правового регулювання і в комплексі створювати сприятливе нормативно-правове поле діяльності суб'єктів господарювання або

Список використаних джерел

1. Положення про громадських інспекторів рибохорони : затв. наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України 24.02.2012 р. № 83.

2. Положення про Державне агентство рибного господарства України : затв. пост. КМУ від 30.09.2015 № 895.

3. Положення про службу управління персоналом Управління Державного агентства рибного господарства у Рівненській області : затв. наказом Рівненського рибохоронного патруля 31.03.2017 р. № 26-ОД.

4. Положення про Управління Державного агентства рибного господарства у Рівненській області : затв. наказом Держрибагентства від 15.07.2016 № 98.

5. Порядок організації підвищення кваліфікації державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування : затв. наказом Нацагентства з питань державної служби 02.01.2020 р.

6. Порядок проведення оцінювання результатів службової діяльності державних службовців : затв. пост. КМУ від 23.08.2017 р. № 640.

7. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради*

інших суспільних відносин.

Саме тому в Управлінні Державного агентства рибного господарства у Рівненській області велика увага приділяється створенню таких документів, оптимізації процесу підготовки, укладання та прийняття нових документів та підзаконних актів розпорядчого характеру, а також їх систематизації.

Крім того особливе значення в Рівненському рибоохоронному патрулі надається кадровому забезпеченню, розробці теоретико-методологічних підходів і практичних рекомендацій щодо подальшого підвищення ефективності розвитку системи формування, відтворення та використання кадрового потенціалу, що відповідає потребам галузі.

України.

8. Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби : пост. КМУ від 25.03.2016 р. № 246.

9. Білинська М. М., Ковбасюк Ю. В. Прийняття управлінських рішень: організаційно-психологічний аспект : навч. посіб. К. : НАДУ, 2011. 232 с.

10. Прийняття управлінських рішень : навч. посіб. / Ю. Є. Петруня, Б. В. Літовченко, Т. О. Пасічник та ін. ; за ред. Ю. Є. Петруні. 3-тє вид., перероб. і доп. Дніпропетровськ : Університет митної справи та фінансів, 2015. 209 с.

References

1. Polozhennia pro hromadskykh inspektoriv rybookhorony : zatv. nakazom Ministerstva ahrarnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy 24.02.2012 r. № 83.

2. Polozhennia pro Derzhavne ahentstvo rybnoho hospodarstva Ukrainy : zatv. post. KМУ vid 30.09.2015 № 895.

3. Polozhennia pro sluzhbu upravlinnia personalom Upravlinnia Derzhavnoho ahentstva rybnoho hospodarstva u Rivnenskkii oblasti : zatv. nakazom Rivnenskoho rybookhoronnoho patrolia 31.03.2017 r. № 26-OD.

4. Polozhennia pro Upravlinnia Derzhavnoho ahentstva rybnoho hospodarstva u Rivnenskkii oblasti : zatv. nakazom Derzhrybahentsva vid

15.07.2016 № 98.

5. Poriadok orhanizatsii pidvyshchennia kvalifikatsii derzhavnykh sluzhbovtiv, holiv mistsevykh derzhavnykh administratsii, yikh pershykh zastupnykiv ta zastupnykiv, posadovykh osib mistsevoho samovriaduvannia : zatv. nakazom Natsahentstva z pytan derzhavnoi sluzhby 02.01.2020 r.

6. Poriadok provedennia otsiniuvannia rezultativ sluzhbovoi diialnosti derzhavnykh sluzhbovtiv : zatv. post. KMU vid 23.08.2017 r. № 640.

7. Pro derzhavnu sluzhbu : Zakon Ukrainy vid 10.12.2015 № 889-VIII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy.*

8. Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia konkursu na zainiattia posad derzhavnoi sluzhby : post. KMU vid 25.03.2016 r. № 246.

9. Bilynska M. M., Kovbasiuk Yu. V. Pryiniattia upravlinskykh rishen: orhanizatsiino-psykholohichni aspekt : navch. posib. K. : NADU, 2011. 232 s.

10. Pryiniattia upravlinskykh rishen : navch. posib. / Yu. Ye. Petrunia, B. V. Litovchenko, T. O. Pasichnyk ta in. ; za red. Yu. Ye. Petruni. 3-tie vyd., pererob. i dop. Dnipropetrovsk : Universytet mytnoi spravy ta finansiv, 2015. 209 s.

УДК 351

<https://doi.org/10.31713/st3-420208>
JEL F 55, O 18, R 58**Антонова С. Є.,**

к.е.н.,
доцент кафедри державного управління,
документознавства та інформаційної діяльності
Національний університет водного
господарства та природокористування, м. Рівне

Мартинюк Г. Ф.,

к.п.н.,
доцент кафедри державного управління,
документознавства та інформаційної діяльності
Національний університет водного
господарства та природокористування, м. Рівне

АНАЛІЗ ДЕФІНІЦІЇ «КОМУНІКАЦІЯ» В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Antonova S. Y.,

Ph.D. in Economics,
Associate Professor of Public Administration, Documentation and
Information Activities Department
National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

Martyniuk H. F.,

Candidate of Pedagogical Sciences (Ph.D.),
Associate Professor of Public Administration,
Documentation and Information Activities Department
National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

ANALYSIS OF THE DEFINITION OF «COMMUNICATION» IN MODERN SOCIETY

У статті здійснено теоретико-методологічний аналіз дослідження комунікативної взаємодії у сфері публічного управління. Акцентовано на тому, що під комунікаціями автори розуміють системний процес пізнання і дії, який пов'язує засобами спілкування та обміном інформацією всі структури суспільства з метою відтворення життєдіяльності людей, управління соціальним порядком, ретрансляції соціокультурного досвіду, підтримки та розвитку гуманістичних начал співпраці, партнерства, широкого громадського та цивільного діалогу.

The article provides a theoretical and methodological analysis of the study of communicative interaction in the field of public administration. Emphasis is placed on the fact

that under communication the authors understand the systemic process of cognition and action, which connects by means of communication and exchange of information all structures of society to reproduce human life, social order management, retransmission of sociocultural experience, support and development of humanistic principles of cooperation, partnership, broad public and civil dialogue.

Ключові слова: комунікація, публічне управління, процес пізнання, засоби спілкування, обмін інформацією.

Keywords: communication, public administration, cognition process, means of communication, information exchange.

1. Вступ. Сучасний етап побудови та розвитку ефективної держави потребує запровадження нових форм налагодження комунікативної взаємодії органів публічної влади з громадськістю. Однією із таких форм є комунікативна взаємодія, яка спрямована на активізацію громадської участі та забезпечення зворотного спілкування у процесах реалізації державної політики. Вочевидь, ефективність реалізації публічної політики визначається рівнем залучення громадян до процесів державного управління.

Комунікація зумовлює виникнення нових інформаційних зв'язків, структур та механізмів впливу на розвиток сучасного суспільства. Комунікація впливає на всі без винятку сфери суспільного життя, у зв'язку з чим постає значна кількість проблемних питань у межах сучасної державно-управлінської науки.

Серед таких питань найбільш актуальними є ті, які стосуються дослідження специфіки поширення комунікативних процесів на розвиток сучасного суспільства, що зрештою приводить до трансформації різних ціннісних систем, на яких базуються відповідні ідеологічні доктрини формування державної політики.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням та аналізом

методів комунікації в державних установах займалися такі сучасні науковці, як-от: Т. Андрійчук, Н. Артамонова, А. Башук, О. Крутій; функції засобів масової комунікації вивчали О. Беспарточна, Т. Поясок, А. Рубан, К. Саламова, С. Мірзоєва, В. Марциновський; інформаційне забезпечення системи та механізмів державного управління у працях: Г. Дзяна, М. Андріїв; використання соціальної реклами в державному управлінні відображено у наукових працях низки українських та зарубіжних авторів: Т. Ревенко, Г. Гулакова, І. Давидкіна, В. Бугрим, Є. Ромат та ін.

3. Метою статті є аналіз дефініції «комунікація» в сучасному суспільстві.

4. Виклад основного матеріалу. В часи інтенсивного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, прагнення громад до встановлення демократичної, правової держави, громадянського суспільства, утвердження інформаційного суспільства та проведення реформи державного управління, значення комунікації важко недооцінити. Комунікація, являючись предметом дослідження різноманітних предметних сфер, є неодмінною умовою функціонування сучасного інформаційного суспільства.

Наразі комунікація виконує дуже вагомі функції в суспільному житті, створюючи умови для забезпечення роботи

не тільки інформаційної, а й усієї суспільної сфери. Щодо цього варто розглядати інформаційну сферу як своєрідну кровоносну систему суспільства, без якої функціонування економічної, соціальної, політичної та духовної сфер суспільства не можливе

Реалізація комунікативної функції в контексті органів державної влади, потребує детального аналізу сутності поняття комунікацій в органах публічної влади та державних установах.

Термін «комунікація» появився в науковій літературі на початку ХХ ст. Один із засновників американської соціології *Чарльз Кулі* трактував «комунікацію як механізм, за допомогою якого стає можливим існування і розвиток міжлюдських відносин. До нього входять: жести, міміка, спілкування, тон голосу, слова, письменність, друг, телеграф, телефон та ін. Відомий соціолог *Чарльз Кулі* зазначав, що чіткої межі між засобами комунікації та рештою зовнішнього світу немає [5].

У британській та американській соціальній антропології вивчення процесів комунікації в різних соціальних групах займалися *Дж. Барнз*, *Е. Ботт*, *К. Мітчел* та інші. Широкого застосування набув метод аналізу соціальних мереж. Цей аналіз акцентує увагу на описанні та дослідженні мереж, що виникають у процесі соціальної взаємодії та комунікації мереж різної щільності та інтенсивності. Відповідно до вимог позитивістської методології вони наполягають на дослідженні об'єктивно спостережуваних форм поведінки, якими визнаються процеси соціальної комунікації. Використання цього підходу в соціології деякою мірою пов'язане з традицією соціометрії *Морено*, яка в прибічників аналізу соціальних мереж набуває структуралістичного та біхевіорістичного забарвлення. Це спостерігається через те, що до уваги не беруться суб'єктивно-

психологічні фактори, підкреслюється зумовленість людської поведінки структурними вимогами, що виникають у процесі комунікації.

Динамічний розвиток системи державного управління призводить до зміни акцентів стосовно розвитку інструментарію реалізації публічної влади та комунікаційної політики, що визначає потребу в дослідженні сутності, видів та характеристики сучасних комунікацій.

Дефініція «комунікація» має латинське походження «*communico*», що означає «роблю спільним», «пов'язую», «спілкуюся». Погоджуємося з автором, який «Під комунікацією в сучасному суспільстві розуміється спілкування і обмін думками різних суб'єктів. В контексті сучасної комунікації органів публічної влади комунікація є засобом як внутрішньої, так і зовнішньої взаємодії з суспільством, громадськістю та структурними підрозділами і посадовими особами» [1].

Вчені констатують, що «у загальному трактуванні термін «комунікація» передбачає «процес обміну інформацією між двома та/або більше суб'єктами за певних умов; є процесом передачі інформаційних повідомлень з залученням диференційованих комунікаційних систем і різноманітних ЗМІ. Даний процес може мати різні форми і структурні прояви в залежності від кількості учасників, цілей, комунікаційних каналів, стратегій» [1].

Енциклопедичний словник з державного управління за ред. *Ю. Ковбасюка*, та ін., приділяє значну увагу комунікативній проблематиці, розглядаючи поняття «комунікації», «комунікації організаційні», «комунікація управлінська», «комунікація в державному управлінні» [4, С. 330–331] та тлумачить «комунікації як передачу і прийом інформації, наказів, емоцій, джерело життєвої сили будь-якої організації, оскільки одна з найважливіших

цілей комунікації полягає в тому, щоб здійснювати субординацію та координацію різноманітних елементів організації» [2, С. 330].

У межах сучасного дослідження методології комунікації в державних установах науковець Т. Андрійчук [1] розглядає принцип прозорості комунікації органів державної влади з населенням як понятійноконцептуальне бачення. В науковому доробку Н. Артамонової [2] досліджена проблема створення нових консолідованих електронних інформаційних ресурсів як розвиток засобів наукової комунікації.

Науковці Мескон М., Альберт М., Хеддаури Ф. тлумачать категорію «комунікація» «як обмін інформацією на основі якого керівництво отримує відомості, необхідні для прийняття ефективних рішень і доводить прийняті рішення до працівників організації (фірми)» [6, С. 19].

В. Різун, у науковому дослідженні зазначає, що «комунікація (спілкування, рос. общение, англ. communication) – це зумовлений ситуацією й соціально-психологічними особливостями комунікаторів процес встановлення і підтримання контактів між членами певної соціальної групи чи суспільства в цілому на основі духовного, професійного або іншого єднання учасників комунікації, який відбувається у вигляді взаємопов'язаних інтелектуально-мислительних та емоційно-вольових актів, опосередкованих мовою й дискретних у часі й просторі, – тобто у вигляді актів мовлення, актів паралінгвістичного характеру й психофізіологічного впливу, актів сприймання та розуміння і т. п., що пов'язані з процесами збору фактів, їх зберігання, аналізу, переробки, оформлення, висловлення та при потребі поширення, сприймання і розуміння, відбуваються з використанням або без нього різних

знакових систем, зображень, звуків (письмо, жести, міміка та ін.), засобів комунікації (газети, журнали, аудіовізуальні програми й т. п.), засобів зв'язку (телефон, телеграф, транспорт тощо) і результатом яких є конкретна інтелектуально-мислительна й емоційно-вольова поведінка співбесідника, конкретні результати його діяльності, прийняті ним рішення, що задовольняють членів певної соціальної групи або суспільства в цілому» [5, С. 58–59].

Автор В. Мазур, досліджуючи комунікації крізь призму взаємодії державних органів влади та громадськості на регіональному рівні потрактовує комунікацію як «основу державного управління і важливий чинник демократизації суспільного життя. В загальному вигляді її можна визначити як процес обміну інформацією, що об'єднує в єдине ціле органи державного управління, органи місцевого самоврядування та групи громадськості; зміцнює необхідний зворотний зв'язок між адміністративним апаратом, управлінськими структурами, суспільством, окремими громадами й індивідами».

Дефініцію «комунікації в державному управлінні» розглядають як «інформаційну взаємодію, орієнтовану безпосередньо на визначену організацію, на методи і засоби побудови внутрішніх взаємозв'язків, тобто як інформаційні потоки; на розуміння побудови відносин між людьми всередині організації і в непомітному перенесенні особистих відносин на організаційні, у поєднанні вражень, заснованих на почутті симпатії або антипатії, і вражень від ділових якостей» а «комунікація управлінська – сукупність інформаційних зв'язків, процес взаємодії між суб'єктами управлінської діяльності по вертикалі, горизонталі із зовнішнім суспільним середовищем, шляхом безпосереднього спілкування і обміну інформацією з використанням відповідних

засобів» [4, С. 330–331].

Автор В. Романенко відокремлюючи поняття «державно-управлінська комунікація» (налагодження інформаційно-комунікативних процесів у сфері державного управління) та «державно-урядова комунікація» (як її структурна складова, яка забезпечує безпосереднє комунікування між урядом, бізнесом та громадськістю) Науковець вирізняє її комунікативні рівні, як-от: внутрішній, що стосується структурної взаємодії органів державної влади і їх взаємодії з громадськістю, та зовнішній, який стосується взаємодії держави та її інституційних структур у напрямі реалізації зовнішньої політики» [4, С. 12].

Дослідник комунікацій в сфері публічного управління Є. Драчов констатує, що «при здійсненні основних управлінських функцій – планування, організації, мотивації, координації, аналізу та контролю, –

комунікація виступає як інтегруючий фактор: використовуючи потоки інформації, вона спрямовує повідомлення від однієї ланки до іншої відповідно встановленим цілям. Фактично, система обробки інформації виступає об'єднуючою функцією для всіх підсистем або підрозділів державного управління» [2, С. 163–164].

З огляду на вище означене, здійснений нами аналіз комунікації у сучасному суспільстві дозволив вирізнити її як системний процес пізнання і дії, який пов'язує засоби спілкування та обмін інформацією всі структури суспільства з метою відтворення життєдіяльності людей, управління соціальним порядком, ретрансляції соціокультурного досвіду, підтримки та розвитку гуманістичних начал співпраці, партнерства, широкого громадського та цивільного діалогу (таблиця).

Таблиця

Трактування сутності поняття «комунікації»

№ з/п	Трактування поняття	Автор
1	Механізм, за допомогою якого стає можливим існування і розвиток міжлюдських відносин	Чарльз Кулі
2.	Засіб як внутрішньої, так і зовнішньої взаємодії з суспільством, громадськістю та структурними підрозділами і посадовими особами	Н. Кравець, А. Сверстюк
3.	Процес обміну інформацією між двома та/або більше суб'єктами за певних умов; є процесом передачі інформаційних повідомлень з залученням диференційованих комунікаційних систем і різноманітних ЗМІ	С. Годний
4.	Передача і прийом інформації, наказів, емоцій, джерело життєвої сили будь-якої організації, оскільки одна з найважливіших цілей комунікації полягає в тому, щоб здійснювати субординацію та координацію різноманітних елементів організації	Ю. Ковбасюк
5.	Обмін інформацією на основі якого керівництво отримує відомості, необхідні для прийняття ефективних рішень і доводить прийняті рішення до працівників організації (фірми)	М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедаури.
6.	Зумовлений ситуацією й соціально-психологічними особливостями комунікаторів процес встановлення і підтримання контактів між членами певної соціальної групи чи суспільства в цілому на основі духовного, професійного або іншого єднання учасників комунікації, який відбувається у вигляді взаємопов'язаних інтелектуально-мислительних та емоційно-вольових актів, ... і результатом яких є конкретна інтелектуально-мислительна й емоційно-вольова поведінка співбесідника, конкретні результати його діяльності, прийняті ним рішення, що задовольняють членів певної соціальної групи або суспільства в цілому	В. Різун

продовження таблиці

7.	Основа державного управління і важливий чинник демократизації суспільного життя	В. Мазур
8.	Сукупність інформаційних зв'язків , процес взаємодії між суб'єктами управлінської діяльності по вертикалі, горизонталі із зовнішнім суспільним середовищем, шляхом безпосереднього спілкування і обміну інформацією з використанням відповідних засобів	А. Бакуменко
9.	Налагодження інформаційно-комунікативних процесів у сфері державного управління) та «державно-урядова комунікація» (як її структурна складова, яка забезпечує безпосереднє комунікування між урядом, бізнесом та громадськістю	В. Романенко
10.	Інтегруючий фактор: використовуючи потоки інформації, вона спрямовує повідомлення від однієї ланки до іншої відповідно встановленим цілям	Є. Драчов
11.	Політика і діяльність із розповсюдження певної інформації або формування сприятливого ставлення до людини чи організації	Британська енциклопедія
12.	Мистецтво та соціальна наука з аналізу тенденцій, прогнозування наслідків, консультування керівників організацій та впровадження програм, які повинні одночасно слугувати інтересам організації та громадськості	Всесвітня асамблея асоціацій
13.	Ансамбль методів та техніки , що використовуються групами (компаніями, державою) і спеціальними групами за інтересами для створення клімату довіри серед персоналу і публіки з метою підтримання їх розвитку	Французький словник «Петі Робер»
14.	Спеціальна система управління інформацією (у тому числі соціальною), якщо під управлінням розуміти процес виробництва інформації зацікавленою в ній стороною, поширення готової інформаційної продукції через засоби комунікації для спрямованого формування бажаної громадської думки	В. Королько

*Джерело: систематизовано авторами за [1; 2; 3; 4; 5].

Відтак, забезпечення функціональної цілісності сфери комунікації має включати інформаційний взаємообмін і зворотний зв'язок як структурні складові налагодження комунікативних відносин, які забезпечують результативність комунікативної взаємодії.

Сучасні дослідники дефініції «інформація» ототожнюють з поняттям «комунікація», адже інформація та комунікація взаємопов'язані, та часто зливаються в одну дефініцію («інформаційно-комунікативний»). На сучасному етапі інформаційне суспільство неможливо уявити без застосування нових інформаційно-комунікаційних технологій. Термін «інформація» науковці нерідко співставляють з поняттям «комунікація»,

(«інформаційно-комунікативний»), які разом виступають невід'ємною складовою ефективної комунікативної політики держави. Разом з тим, незважаючи на визначальну роль комунікації в житті суспільства, вона досі не має належного обґрунтування в межах науки державного управління, бракує розробки її теоретико-методологічних засад, та й загалом формування окремої предметної сфери дослідження комунікації.

Комунікація, проникаючи в усі сфери суспільного життя стає неодмінною умовою функціонування сучасного суспільства, її значення важко недооцінити, комунікації досліджуються різними науками.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, можемо зробити висновок, що комунікація є

смісловим аспектом соціальної взаємодії, однією із найбільших загальних характеристик будь-якої діяльності, включаючи управлінську. Вона є новою формою політичної, наукової, організаційної і технічної сили в суспільстві, за допомогою якої організація включається у зовнішнє середовище, здійснюється обмін думками

або інформацією для забезпечення взаєморозуміння. Вона має досить широке тлумачення. Комунікацію можна визначити як форму зв'язку, як один із проявів інформаційного обміну або обміну інформацією між живими істотами у процесі їх безпосереднього спілкування за допомогою технічних засобів.

Список використаних джерел

1. Андрійчук Т. Принцип прозорості комунікації органів державної влади з населенням: понятійно-концептуальне бачення. *Вісник Книжкової палати*. 2009. № 4. С. 48–51.
2. Артамонова Н. Створення нових консолідованих електронних інформаційних ресурсів як розвиток засобів наукової комунікації (з досвіду медичної галузі). *Бібліотечний вісник*. 2010. № 1. С. 10–13.
3. Балук Н. Р. Комунікації у створенні персонального бранда. *Підприємництво і торгівля*. 2018. Вип. 23. С. 111–119.
4. Годний С. Лобізм і теоретичні моделі політичної комунікації. *Studia politologica Ucraino-Polona*. 2018. Вип. 8. С. 193–198.
5. Різун В. Теорія масової комунікації. Київ : Видавничий центр «Просвіта», 2008. 260 с.
6. Surmin V., Bakumenko A., Muchnenko A., Kovbasyuk V., Trochunskyi U. (2010). *Encyclopedic Dictionary of Public Administration. National Academy for Public Administration Under the President of Ukraine*. Kyiv, Ukraine.

References

1. Andriichuk T. Pryntsyp prozorosti komunikatsii orhaniv derzhavnoi vlady z naselenniam: poniatiino-kontseptualne bachennia. *Visnyk Knyzhkovoї palaty*. 2009. № 4. S. 48–51.
2. Artamonova N. Stvorennia novykh konsolidovanykh elektronnykh informatsiinykh resursiv yak rozvytok zasobiv naukovoї komunikatsii (z dosvidu medychnoi haluzi). *Bibliotechnyi visnyk*. 2010. № 1. S. 10–13.
3. Baluk N. R. Komunikatsii u stvorenni personalnoho brenda. *Pidpriemnytstvo i torhivlia*. 2018. Vyp. 23. S. 111–119.
4. Hodnyi S. Lobizm i teoretychni modeli politychnoi komunikatsii. *Studia politologica Ucraino-Polona*. 2018. Vyp. 8. S. 193–198.
5. Rizun V. Teoriia masovoi komunikatsii. Kyiv : Vydavnychiy tsentr «Prosvita», 2008. 260 s.
6. Surmin V., Bakumenko A., Muchnenko A., Kovbasyuk V., Trochunskyi U. (2010). *Encyclopedic Dictionary of Public Administration. National Academy for Public Administration Under the President of Ukraine*. Kyiv, Ukraine.

УДК 351.773

<https://doi.org/10.31713/st3-420209>

JEL D 18, L 59, O 29

Антонова С. Є.,

к.е.н.,

доцент кафедри державного управління,

документознавства та інформаційної діяльності

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

Савсуненко І. Ф.,

студентка II курсу,

групи ДСз-21 м спеціальності 281

«Публічне управління та адміністрування»

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ БЕЗПЕЧНОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ В РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Antonova S. Y.,

Ph.D. in Economics,

Associate Professor of Public Administration, Documentation and

Information Activities Department

National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

Savsunenko I. F.,

Senior Student, group DSZ-21m

specialty 281 «Public administration and administration»

National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

IMPLEMENTATION OF STATE POLICY IN THE FIELD OF FOOD SAFETY IN RIVNE REGION

У статті здійснено аналіз сутності та особливості формування державної політики безпеки харчових продуктів, нормативно-правової оцінки ефективності реалізації державної політики у сфері безпеки харчових продуктів. Проаналізовано зарубіжний досвід формування державної політики у сфері безпеки харчових продуктів. Досліджено особливості та інструменти регулювання безпеки харчових продуктів Головного управління Держпродспоживслужби в Рівненській області. Здійснено моніторинг кількості планових та позапланових перевірок проведених державними інспекторами, державними ветеринарними інспекторами, моніторинг складених приписів та надання адміністративних послуг державними інспекторами Головного управління в 2017–2019 років та за 9 місяців 2020 року. Здійснено аналіз видачі експлуатаційних дозволів державними інспекторами, державними ветеринарними інспекторами Головного управління Держпродспоживслужби в Рівненській області. Систематизовано кількість сировини прийнятої на переробку м'ясопереробними підприємствами Рівненської області, кількість оглянутого (проведених експертиз) державними

лабораторіями ветеринарно-санітарної експертизи, кількість експортованої сировини підприємствами Рівненської області за досліджуваний період. Опрацьовано матеріали щодо фінансового забезпечення державної політики регулювання безпечності харчових продуктів. Охарактеризовано пріоритетні напрями державного регулювання у сфері безпечності харчових продуктів. Визначено шляхи удосконалення державного регулювання у сфері безпечності харчових продуктів.

The article analyzes the essence and features of the formation of state food safety policy, regulatory and legal assessment of the effectiveness of state policy in the field of food safety. Foreign experience in the formation of state policy in the field of food safety is analyzed. Peculiarities and tools of food safety regulation of the Main Department of the State Food and Consumer Service in Rivne region are investigated. The number of scheduled and unscheduled inspections conducted by state inspectors, state veterinary inspectors, monitoring of issued instructions and provision of administrative services by state inspectors of the Main Directorate in 2017–2019 and for 9 months of 2020 was monitored. An analysis of the issuance of operating permits by state inspectors, state veterinary inspectors of the Main Department of the State Food and Consumer Service in Rivne region. The amount of raw materials accepted for processing by meat processing enterprises of Rivne region, the number of inspected (conducted examinations) by state laboratories veterinary and sanitary examination, the number of exported raw materials by enterprises of Rivne region for the study period. Materials on financial support of the state policy of food safety regulation have been worked out. The priority directions of state regulation in the field of food safety are characterized. Ways to improve state regulation in the field of food safety have been identified.

Ключові слова: регулювання, моніторинг, безпечність харчових продуктів, перевірка, харчовий продукт.

Keywords: regulation, monitoring, food safety, inspection, food product.

1. Постановка проблеми. У нашій країні життя і здоров'я кожної людини на рівні Конституції визначено найвищою соціальною цінністю. Одним із найбільш вагомих факторів добробуту населення є безпечність та якість харчових продуктів. На сьогодні споживач має всі можливості з найрізноманітніших продуктів харчування вибрати ті, які на його погляд, якнайбільше відповідають вимогам безпечності та якості. Конкурентні відносини серед виробників підштовхують їх розвивати системи контролю вже готової продукції з метою задоволення запитів споживача. Окрім

цього, за умов євроінтеграційних процесів перед виробниками нашої країни постають реальні можливості виходу на зарубіжні ринки, це призводить до необхідності підняття рівня безпечності та якості вітчизняних харчових продуктів до рівня зарубіжного законодавства, зокрема нормативно-правових актів Європейського Союзу. Постановка проблеми полягає в обґрунтуванні теоретичних основ та визначенні напрямків удосконалення механізмів формування та реалізації державної політики у сфері безпечності харчових продуктів. Щоб досягнути

поставленої мети у сфері безпечності харчових продуктів слід реалізувати її шляхом вирішення ряду завдань. Проте слід визнати і те, що залишається достатньо невіршених питань та суттєвих недоліків у цій діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і прикладним проблемам щодо безпечності харчових продуктів присвячено розробки: Л.В. Авраменка, О.Ф. Андрійка, П.О. Брега, Ю.П. Битяк, З.С. Гладуна, Є.В. Додіної, А.М. Завального, О.В. Зайчук, О.В. Запотоцька, Т.О. Коломойця, В.В. Копейчикової, І.Ф. Коржа, Т.М. Кравцової, А.Ф. Мельника, О.Ф. Скакуна, Н.М. Оніщенко, Л.Ф. Павлоцької, А.В. Панчишина, І.Д. Пастух, М.М. Пацери, О.В. Петришина, В.Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького, М.В. Цвік та інших, а також певний власний нагромаджений досвід із досліджуваного питання.

2. Мета статті. Дослідження механізмів формування та реалізації державної політики у сфері безпечності харчових продуктів.

3. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 202», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015, Україна має стати державою, що здатна захистити свої кордони та забезпечити мир не тільки на своїй території, а й у всьому європейському регіоні. За основу безпеки має бути чесне і справедливе правосуддя, термінове здійснення очищення влади на всіх етапах та забезпечення уведення дієвих механізмів, які б протидіяли корупції. Потрібно приділити максимум уваги безпечному життю та міцному здоров'ю людини, а це нереально без кваліфікованої медичної допомоги, захисту найбільш соціально незахищених категорій населення, стану довкілля, який не

загрожує людям і мати можливість вільно користуватися якісною питною водою, а саме головне – без безпечних харчових продуктів [1; 2].

Входження України до Європейського економічного простору є сучасним і основним напрямом сьогодишнього дня. Один із значущих кроків у цьому напрямі є вступ до Світової організації торгівлі та підписання угоди про асоціацію з ЄС, яке вимагає від нашої України суттєвого покращення якості управління на державному рівні й значного підвищення ефективності функціонування та рівня конкурентоспроможності підприємств України з різних галузей економіки. Питання якості є особливо актуальним. Від безпечності та якості продуктів харчування значною мірою залежить життя і здоров'я наших громадян, а також продовольча безпека країни. Тому публічне адміністрування безпечності харчових продуктів є дуже важливим, оскільки введення європейських стандартів у даній галузі та сільському господарстві дасть можливість українським товарам вибитися на європейський ринок. І для кожного з нас зробить національний продукт безпечним.

Харчова галузь являється однією з підсистем фактичного сектору економіки. За статистичними даними є однією з перших за кількістю реалізованої харчової продукції зі всіх галузей промисловості нашої країни. Упродовж останніх десяти років даний напрямок розвивається дуже швидко та визнаний як такий, що є найбільш важливим для всіх жителів нашої країни. Розквіт харчової галузі є важливим напрямком економічної політики України, від її стану напряму залежить економічна і продовольча безпека країни [2].

Ситуація на українському ринку на сьогодні бажає кращого. Наявні екологічно небезпечні продукти харчування, вони містять у своєму складі харчові добавки,

генетично модифіковані продукти та гормони. Це все призводить до масових отруєнь, ботулізму, зросту онкологічних захворювань. Так, за статистичними даними Міністерства охорони здоров'я України, за 2017 рік в Україні на ботулізм захворіло 143 людини, у 2018 на 15 менше, а у 2019 – на 11 людей менше ніж у 2018 році. За січень-квітень 2020 року – 15 людей. Також поширюється гостра кишкова інфекція. Зокрема, лише за даними Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів у 2017 році було зафіксовано 158 спалахів гострих кишкових інфекційних захворювань, у 2018 році – 145, у 2019 році – 143.

Держава та оператори ринку харчових продуктів разом є відповідальними за забезпечення безпеки харчових продуктів. Порушення цього факту може призвести до серйозних хвороб чи смерті споживачів. У цілому світі всі державні органи контролю і оператори ринку харчових продуктів роблять все необхідне з проведенням необхідних заходів і залученню ресурсів, для того щоб забезпечити 100% безпеку харчових продуктів, які вводяться в обіг. Щоб рівень продажів та конкурентоспроможності став високим, продукція має відповідати вимогам замовника або запитам споживачів. Такі критерії включені у нормативно-технічну документацію. Але не завжди буває так, що технічні умови гарантують задоволення всіх вимог споживача. На підприємстві має бути впроваджена ефективна система забезпечення якості продукції або послуг [9].

Здійснювати державний контроль безпеки харчових продуктів має право

лише компетентний орган, як наслідок була утворена Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів (Держпродспоживслужба) відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» [3; 4; 5]. Постановою Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 № 1092 «Про утворення територіальних органів Державної служби з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів» були утворені тероргани Держпродспоживслужби [4; 7].

З 22.04.2016 офіційно розпочало роботу Головне управління Держпродспоживслужби в Рівненській області, яке забезпечує реалізацію державної політики у галузі ветеринарної медицини та здійснює державне регулювання у сфері безпеки харчових продуктів [6], здійснює державний контроль за дотриманням чинного законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин, а також контролює охорону території України від занесення збудників особливо небезпечних хвороб, які були включені до переліку хвороб Міжнародного епізоотичного бюро, з територій інших держав чи карантинних зон.

Працівниками управління безпеки харчових продуктів та ветеринарної медицини Головного управління Держпродспоживслужби в Рівненській області впродовж досліджуваного періоду було здійснено 4164 перевірки, в тому числі 2253 планових та 1911 позапланових (рис. 1).

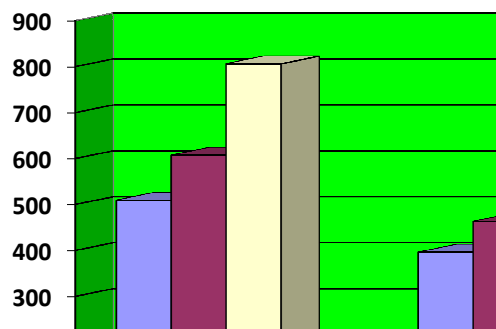

Рис. 1. Кількість планових та позапланових перевірок, проведених державними інспекторами, державними ветеринарними інспекторами Головного управління Держпродспоживслужби в Рівненській області

Варто відмітити тенденцію до зростання їх кількості за останні три роки та різке зменшення впродовж 9 місяців 2020 року. Відтак, якщо в 2017 р. кількість планових перевірок становила 509, то в наступному році відбулося зростання на 98, а в 2019 р. ще на 256. Така ж ситуація прослідковується і щодо позапланових перевірок. У 2017 р. кількість позапланових перевірок сягнула 396, то в наступному році ця цифра збільшилася на 67, а у 2019 р. ще зросла на 180. А от за 9 місяців 2020 року прослідковується зменшення позапланових заходів державного нагляду (контролю) у порівнянні з відповідним періодом минулого

року. Це насамперед пов'язане з дією карантину та обмежувальними заходами, у зв'язку із поширенням на території Рівненської області коронавірусної хвороби (COVID-19). Від Головного управління направляються листи до Держпродспоживслужби з проханням проводити планові перевірки.

Спеціалістами управління безпеки харчових продуктів та ветеринарної медицини впродовж досліджуваних років за наслідками проведених перевірок було складено 1133 приписи про усунення виявлених порушень (рис. 2).

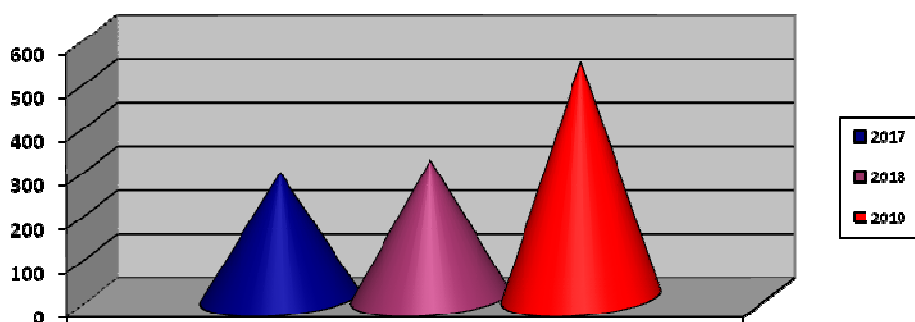

Рис. 2. Кількість складених приписів державними ветеринарними інспекторами Головного управління Держпродспоживслужби в Рівненській області впродовж 2017–2019 років про усунення виявлених порушень

Паралельно із збільшенням планових та позапланових заходів у 2017–2019 роках збільшувалась і кількість складених приписів про усунення виявлених порушень.

У 2017 р. видано 284 приписи, у 2018 р. на 29 приписів більше, а у 2019 році значно збільшилась їх кількість і становила на 223 більше ніж за відповідний період минулого року.

Відповідно за період 2017–2019 років державними інспекторами, державними ветеринарними інспекторами Головного управління було надано 74313 адміністративних послуг. Варто відмітити

зростання даного показника в 2018 р. в порівнянні з попереднім – на 4230. В наступному році відбулося незначне зменшення надання адміністративних послуг – на 783 адміністративні послуги менше ніж за такий же період минулого року. Крім того, видавалися експлуатаційні дозволи, яких за досліджуваний період було надано 107 (рис. 3).

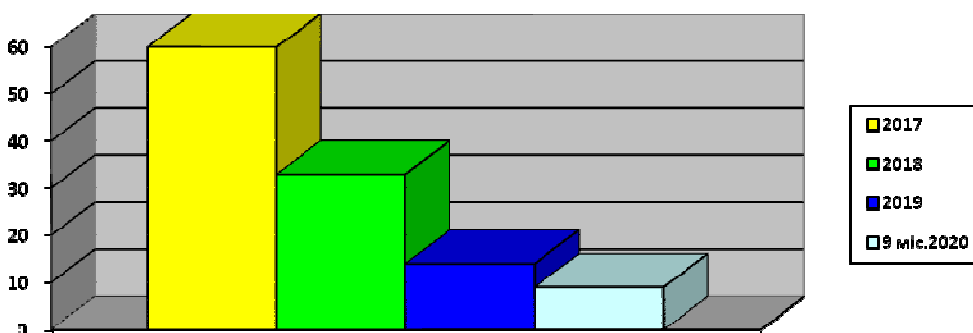

Рис. 3. Видача експлуатаційних дозволів державними інспекторами, державними ветеринарними інспекторами Головного управління Держпродспоживслужби в Рівненській області

За порушення ст. 107 Кодексу України про адміністративні правопорушення у 2017 році піддано штрафу 19 осіб на загальну суму 3485 грн, та видано ветеринарних документів 7920 суб'єктам господарювання та 19932 фізичним особам. У 2018 році до адміністративної відповідальності за порушення вимог ветеринарного законодавства притягнуто 18 осіб та виписано штраф на суму 2635 гривень та за порушення законодавства у сфері безпеки харчових продуктів – 1 особу та виписано штраф на суму 22338 гривень. До адміністративної відповідальності за порушення вимог ветеринарного законодавства у 2019 році притягнуто 26 осіб і накладено штраф на суму 3910 гривень, за порушення вимог щодо безпеки харчових продуктів 9 осіб зі штрафом на суму 246207 гривень. Головним державним інспектором Рівненської області

видано 4 рішення про припинення виробництва та обігу харчових продуктів, що становило загрозу для життя та здоров'я людини.

За порушення передбачені ст. 65 Закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» у 2019 році п'ять суб'єктів господарювання притягнуто до адміністративної відповідальності на загальну суму 122798 грн. Двома суб'єктами господарювання сплачено штраф на загальну суму 28338 грн. По трьох суб'єктах господарювання державною виконавчою службою відкриті виконавчі провадження щодо примусового виконання постанов на суму 94460 грн.

Відповідно до ст. 25 Закону України «Про основні принципи та вимоги до

безпеки та якості харчових продуктів» та наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України від 10.02.2016 № 39 «Про затвердження Порядку проведення державної реєстрації потужностей, ведення державного реєстру потужностей операторів ринку та надання інформації заінтересованим суб'єктам» у 2017 році зареєстровано в Державному реєстрі 10685 потужностей, відмов у проведенні державної реєстрації операторів ринку не було. За 2018 рік – 1298 потужностей, за 2019 р. – 7653 потужності. Відмов у проведенні державної реєстрації операторів ринку у 2018 та 2019 рр. не було.

Станом на 01.01.2020 року в Рівненській області нараховується 16 боєнь, 25 м'ясопереробних підприємств,

34 ковбасних цехи, 3 м'ясоконсервних цехи, 21 кулінарний цех та 1 підприємство по забою птиці, найбільш потужними з яких є: ТзОВ «Компанія «Зевс ЛТД» (м. Дубно), ТзОВ «Юрмія» (Радивилівський район), ТзОВ «Західноукраїнська м'ясопереробна компанія» (Рівненський район), ТзОВ «Маяк – 3» (Березнівський район). М'ясопереробними підприємствами Рівненської області за період з 2018–2019 рр. та 9 місяців 2020 року було прийнято на переробку сировину кількості 5700 тонн (табл. 1). Кількість переробленої сировини прийнятої на переробку щороку зменшувалася. Так у 2018 році перероблено 2349,0 тонн, а уже у 2019 році на 134,1 тонн менше.

Таблиця 1

Кількість сировини прийнятої на переробку м'ясопереробними підприємствами Рівненської області за період з 2018–2019 рр. та 9 місяців 2020 року

(тонн)

№ з/п	Назва сировини	2018 рік, всього тонн	2019 рік, всього тонн	9 місяців 2020, всього тонн
1	М'ясо яловичини	164,3	148,6	77,8
2	М'ясо свинини	878,5	753,8	420,0
3	М'ясо птиці	1240,2	1250,5	624,5
4	Субпродукти яловичі	0,9	-	-
5	Субпродукти свинні	63,7	61,0	14,6
6	Субпродукти птиці	1,4	0,24	-
Всього:		2349,0	2214,1	1136,9

*Джерело: систематизовано автором за [14].

Проведені лабораторні дослідження якості та безпеки харчових продуктів та питної води, інструментальні заміри на об'єктах нагляду.

Державними лабораторіями ветеринарно-санітарної експертизи за період з 2018–2019 рр. та 9 місяців 2020 року на ринках Рівненської області було оглянуто (проведено експертиз) всього

1092603 (табл. 2). Слід відмітити тенденцію різкого збільшення кількості оглянутих (проведених експертиз) впродовж досліджуваного періоду. Так, у 2018 році було оглянуто (проведено експертиз) 395722, а вже у 2019 році 548330, що на 152608 більше. За 9 місяців 2020 року було оглянуто (проведено експертиз) 148551.

Таблиця 2

Кількість оглянутого (проведених експертиз) державними лабораторіями ветеринарно-санітарної експертизи за період з 2018–2019 рр. та 9 місяців 2020 року

№ з/п	Назва сировини	2018 рік, шт.	2019 рік, шт.	9 місяців 2020, шт.
1	м'ясотуша яловича	3458	2959	944
2	м'ясотуша свинна	17760	17159	5721
3	м'ясотуша ДРХ	97	102	17
4	м'ясотуша інших видів тварин (птиця, кріль)	7788	7536	1810
5	молоко та молокопродукти	72571	369886	18100
6	яйця	6309	5502	1748
7	риба та рибопродукти	24126	21671	8809
8	мед	559	405	202
9	овочі та фрукти	96024	89650	34931
10	готові харчові продукти промислового виготовлення	153162	19715	69957
11	інші харчові продукти (олія, крупи, борошно, дикорослі гриби)	13868	13745	6312
Всього:		395722	548330	148551

*Джерело: систематизовано автором за [14].

Згідно результатів проведення ветеринарно-санітарної експертизи та фізико-хімічних досліджень інших харчових продуктів у 2018 році недопущені в реалізацію 0,156 тонн молока та молокопродуктів, які були знешкоджені.

Підприємствами Рівненської області за 2018–2019 роки та 9 місяців 2020 року було

експортовано 53717,9 тонн сировини (табл. 3). У 2018 р. експорт склав 22062,2 тонн, а у 2019 році на 9593,5 тонн більше. Що говорить про довіру зарубіжних країн до вітчизняної сировини та продуктів харчування.

Таблиця 3

Кількість експортованої сировини підприємствами Рівненської області за період з 2018–2019 рр.

(тонн)

№ з/п	Назва сировини	2018 рік	2019 рік
1	Яловичина	4050,2	906,5
2	Сиру твердий	22,7	45,0
3	Масло вершкове	887,8	564
4	Зерно фуражне	14463,0	27908,1
5	Шрот	1445,5	1207,4
6	Казеїн технічний	1193,0	1018,0
7	Ендокринна сировина	-	6,7
Всього:		22062,2	31655,7

*Джерело: систематизовано автором за [14].

У 2018 році забезпечено:

- виконання Плану державного моніторингу залишків ветеринарних препаратів та забруднювачів у живих тваринах і необроблених харчових продуктах тваринного походження на 2018 рік, відібрано 319 зразків з урахуванням вимог щодо відбору кожного виду зразка (м'ясо, молоко, риба, тощо) на відповідну групу показників з окремого господарства та підприємства, в тому числі яким надано право експорту своєї продукції;

- виконання Плану державного моніторингу харчових продуктів рослинного походження при внутрішньодержавному обігу на 2018 рік. Відібрано 138 зразків з урахуванням вимог щодо відбору кожного виду зразка.

У 2019 році забезпечено:

- виконання Плану державного моніторингу залишків ветеринарних препаратів та забруднювачів у живих тваринах і необроблених харчових продуктах тваринного походження на 2019 рік, відібрано 349 зразків державного моніторингу харчових продуктів рослинного походження при внутрішньодержавному обігу, відібрано 150 зразків, встановлено 4 випадки перевищення нітратів у зразках картоплі, моркви та капусти. Забезпечено роботу в програмному продукті «Єдиний державний реєстр ветеринарних документів».

Рівненською регіональною та 4-ма міжрайонними лабораторіями Держпродспоживслужби проводиться широкий спектр досліджень харчової продукції і діагностика захворювань та отруєнь тварин, за 2019 рік проведено понад 3 млн лабораторних досліджень. Вони є акредитовані відповідно вимог ДСТУ ISO/IES 17025:201 та уповноважені на проведення лабораторних досліджень.

Державними лабораторіями ветеринарно-санітарної експертизи у 2020

році на ринках області за наслідками проведеної ветеринарно-санітарної експертизи туш забійних тварин, які надійшли на ринки області виявлено 12 випадків ехінококозу свиней. Дані субпродукти (0,026 тонн печінки свинячої) були недопущені в реалізацію та утилізовані (знищені) на Костопільській філії ДП «Укрветсанзавод» та в крематоріях державних лабораторій Держпродспоживслужби. Знешкоджено (денатурація) 0,002 тонни молока та молокопродуктів.

Загальний обсяг власних надходжень Головного управління до спеціального фонду за КПКВК 2809010 у періоді за 2016–2017 року та 9 місяців 2018 року становив 5 866,7 тис. грн. Зокрема: в 2016 році – 2056,7 тис. грн (102% від затверджених надходжень), в 2017 році – 1757,5 тис. грн (88,7%), за 9 місяців 2018 року – 2052,5 тис. грн. Дані цифри свідчать про зменшення обсягу надходжень у 2017 році, в порівнянні з 2017, та суттєвим збільшенням надходжень до спеціального фонду за 9 місяців 2020 року у порівнянні з таким же періодом 2018 року. Загальний обсяг власних надходжень до спеціального фонду за КПКВК 2809030 за 9 місяців 2018 року становив 10599 тис. грн.

Дія мораторію на проведення планових заходів контролю у сфері господарської діяльності, неврегульованість законодавством окремих повноважень призвело до неналежного виконання Головним управлінням Держпродспоживслужби в Рівненській області своїх функцій та завдань. Застаріла система штрафних санкцій за порушення норм законодавства, контроль за дотриманням яких покладено на Управління, не сприяло зменшенню рівня порушень. Застаріла та економічно необґрунтована цінова політика щодо надання Головним управлінням платних послуг призводить до

низького рівня надходжень спеціального ветеринарної медицини, здоров'я та фонду бюджету та додаткового благополуччя тварин наразі визначені навантаження на загальний фонд. пріоритетні напрями роботи цієї сфери

Зважаючи на важливість сфери (табл. 4).
безпеки харчових продуктів,

Таблиця 4

Пріоритетні напрямки роботи у сфері забезпечення якості харчових продуктів

№ з/п	Захід	Очікуваний результат впровадження
1.	Боротьба з фальсифікацією харчових продуктів	Через жорсткі міри на рівні держави, досягнення якнайкращих показників у частині зменшення у продуктах сторонніх домішок, забруднення і цвілі. Кожний громадянин України має право на оригінальні харчові продукти, без жодної фальсифікації.
2.	Безпечність харчування дітей у закладах освіти	Забезпечення дітей здоровим та безпечним харчуванням, особливо в умовах карантину.
3.	Забезпечення гігієнічних вимог	Забезпечення та дотримання належного рівня гігієнічних вимог до харчових продуктів – запорука безпечних харчових продуктів, а відтак міцне здоров'я жителів країни.
4.	Впровадження процесу аналізу ризиків	100% впровадження системи НАССР, задля зменшення ризиків, що викликані можливими проблемами з безпекою харчовою продукцією.
5.	Поводження з неякісною та небезпечною продукцією тваринного походження	100% вилучення з обігу неякісної та небезпечної продукції тваринного походження, подальшої державної, ветеринарної, санітарної та товарної експертизи (використання, утилізації або знищення).
6.	Врегулювання проблемних питань у сфері ветеринарної медицини	Зменшення кількості дозвільних документів. Скорочення строку їхньої видачі у 30 разів (з одного місяця до одного дня). Видача ветеринарних документів і рецептів в електронній формі.
7.	Врегулювання проблемних питань щодо здоров'я та благополуччя тварин	Недопущення жорстокого поводження з тваринами; забезпечення умов життя тварин, які відповідають їх біологічним, видовим та індивідуальним особливостям; недопущення жорстоких методів умертвіння тварин та введення високої міри покарання за жорстоке поводження з тваринами.
8.	Попередження розвитку протимікробної резистентності	Забезпечення раціонального використання протимікробних препаратів у медицині, ветеринарній медицині, харчовій промисловості відповідно до кращих світових та європейських практик.

Джерела систематизовані автором за [10; 11; 12; 13]

Висновки. Отже, в результаті сфери безпеки харчових продуктів проведеного дослідження встановлено, що у існують певні проблеми, які не сприяють

реалізації успішної управлінської діяльності на місцевому рівні. В Україні у сучасних умовах встановлено, що для забезпечення підтримки рівня продажів та конкурентоспроможності продукція має відповідати вимогам замовника або запитам споживачів. На підприємстві має діяти ефективна система забезпечення якості продукції або послуг. Якість і безпечність продуктів харчування є питанням, яке хвилює не лише спеціалістів, а й населення.

Для подолання існуючих проблем та удосконалення державного регулювання у сфері безпечності харчових продуктів необхідно:

розробити чітку політику, спрямовану на заохочення та підтримку впровадження міжнародно визнаних систем управління безпечністю харчових продуктів на всіх українських підприємствах харчової промисловості шляхом застосування різних стимулів; а також:

структурна реформа системи контролю повинна ґрунтуватися на результатах державно-приватного діалогу із залученням представників харчової та переробної промисловості, споживачів та країн, у які експортується українська продукція, зокрема членів ЄС;

Список використаних джерел

1. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020»: Указ Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 р. URL: <http://www.president.gov.ua> (дата звернення: 20.12.2020).

2. Про Стратегію національної безпеки України: Указ Президента від 26.05.2015 р. № 287/2015. *Офіційний вісник України*. 2015. № 43. С. 14.

3. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 р. № 442. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.12.2020).

4. Про утворення територіальних органів Державної служби з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів:

на національному рівні статистика в галузі охорони здоров'я повинна більш ретельно реєструвати хвороби, спричинені продуктами харчування;

більше зусиль слід докласти для вдосконалення системи обліку, звітності та моніторингу питань безпечності харчових продуктів; сприяти вдосконаленню системи контролю безпечності харчових продуктів в Україні за принципом "від лану до столу" шляхом приведення законодавства України, інституційної інфраструктури та системи державного контролю у відповідність до регуляторної та адміністративної політики і практик ЄС;

створити національну систему управління даними та інформаційними системами для лабораторій, органів державного контролю, для нотифікації та обробки даних про імпорт та експорт; оптимізувати мережі національних референс-лабораторій та лабораторій офіційного контролю, забезпечення відібраних за стратегічним розташуванням лабораторій новим устаткуванням, програмним та технічним забезпеченням, для їх ефективної та дієвої роботи;

вдосконалити прикордонні інспекційні пости та процедури.

Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 р. № 1092. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1092-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.12.2020).

5. Про реорганізацію територіальних органів Державної служби з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів: Постанова Кабінету Міністрів від 09.11.2016 р. № 794. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.12.2020).

6. Про затвердження положень про територіальні органи Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів: Наказ міністерства аграрної політики та продовольства України від 15.02.2016 р. № 45. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0365-16#Text> (дата звернення: 20.12.2020).

7. Деякі питання забезпечення діяльності Державної служби з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.01.2016 р. № 76-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 20.12.2020).

8. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів : Закон України від 23.12.1997 р. № 771/97-ВР в ред. Закону від 22.07.2014 р. № 1602-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.12.2020).

9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів : Закон України від 22.07.2014 р. № 1602-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 41–42. Ст. 1. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» : Указ Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 р. URL:

References

1. Stratehiia staloho rozvytku «Ukraina-2020» : Ukaz Prezydenta Ukrainy № 5/2015 vid 12.01.2015 r. URL: <http://www.president.gov.ua> (data zvernennia: 20.12.2020).

2. Pro Stratehiuu natsionalnoi bezpeky Ukrainy : Ukaz Prezydenta vid 26.05.2015 r. № 287/2015. *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*. 2015. № 43. S. 14.

3. Pro optymizatsiiu systemy tsentralnykh orhaniv vykonavchoi vlady : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10.09.2014 r. № 442. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF#Text> (data zvernennia: 20.12.2020).

4. Pro utvorennia terytorialnykh orhaniv Derzhavnoi sluzhby z pytan bezpechnosti kharchovykh produktiv ta zakhystu spozhyvachiv» : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16.12.2015 r. № 1092. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1092-2015-%D0%BF#Text> (data zvernennia: 20.12.2020).

5. Pro reorhanizatsiiu terytorialnykh orhaniv Derzhavnoi sluzhby z pytan bezpechnosti kharchovykh produktiv ta zakhystu spozhyvachiv : Postanova Kabinetu Ministriv vid 09.11.2016 r. № 794. URL:

<http://www.president.gov.ua> (дата звернення: 20.12.2020).

10. Фальсифікація продовольствених товарів. URL: <https://roscontrol.com/community/article/fal-sifikatsiia-prodovol-stviennykh-tovarov/> (дата звернення: 20.12.2020).

11. Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. URL: <https://dpss.gov.ua/> (дата звернення: 20.12.2020).

12. Смоляр В. І. Сучасні проблеми ідентифікації та фальсифікації харчових продуктів. URL: http://medved.kiev.ua/arh_nutr/art_2007/n07_2_4.htm (дата звернення: 20.12.2020).

13. Капінос Г. І., Грабовська І. В. Управління якістю : навч. посіб. К. : Кондор Видавництво, 2016. 278 с.

14. Звітність управління безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини за період з 2018–2019 рр. та 9 місяців 2020 року.

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-2016-%D0%BF#Text> (data zvernennia: 20.12.2020).

6. Pro zatverdzhennia polozhen pro terytorialni orhany Derzhavnoi sluzhby Ukrainy z pytan bezpechnosti kharchovykh produktiv ta zakhystu spozhyvachiv : Nakaz ministerstva ahrarynoi polityky ta prodovolstva Ukrainy vid 15.02.2016 r. № 45. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0365-16#Text> (data zvernennia: 20.12.2020).

7. Deiaki pytannia zabezpechennia diialnosti Derzhavnoi sluzhby z pytan bezpechnosti kharchovykh produktiv ta zakhystu spozhyvachiv : rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27.01.2016 r. № 76-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2016-%D1%80#Text> (data zvernennia: 20.12.2020).

8. Pro osnovni pryntsypy ta vymohy do bezpechnosti ta yakosti kharchovykh produktiv : Zakon Ukrainy vid 23.12.1997 r. № 771/97-VR v red. Zakonu vid 22.07.2014 r. № 1602-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia: 20.12.2020).

9. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo

kharchovykh produktiv : Zakon Ukrainy vid 22.07.2014 r. № 1602-VII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2014. № 41–42. St. 1. Stratehiia staloho rozvytku «Ukraina-2020» : Ukaz Prezydenta Ukrainy № 5/2015 vid 12.01.2015 r. URL: <http://www.president.gov.ua> (data zvernennia: 20.12.2020).

10. Falsyfykatsiia prodovolstvennykh tovarov. URL: <https://roscontrol.com/community/article/falsifikatsiia-prodovol-stviennykh-tovarov/> (data zvernennia: 20.12.2020).

11. Derzhavna sluzhba Ukrainy z pytan bezpechnosti kharchovykh produktiv ta zakhystu spozhyvachiv. URL: <https://dpss.gov.ua/> (data

zvernennia: 20.12.2020).

12. Smoliar V. I. Suchasni problemy identyfikatsii ta falsyfikatsii kharchovykh produktiv. URL: http://medved.kiev.ua/arh_nutr/art_2007/n07_2_4.htm (data zvernennia: 20.12.2020).

13. Kapinos H. I., Hrabovska I. V. Upravlinnia yakistiu : navch. posib. K. : Kondor Vydavnytstvo, 2016. 278 s.

14. Zvitnist upravlinnia bezpechnosti kharchovykh produktiv ta veterynarnoi medytsyny za period z 2018–2019 rr. ta 9 misiatsiv 2020 roku.

УДК 351

<https://doi.org/10.31713/st3-4202010>

JEL E 22, F 23, L 10

Gladchenko A. Yu.,

Senior Lecturer of Economics Department
Neijiang Normal University,
Sichuan Province
Peoples Republic of China

THE EUROPEAN EXPERIENCE TO ACHIEVE MACROECONOMIC EQUALITY IN UKRAINE

Гладченко А. Ю.,

старший викладач кафедри економіки
Нейцзянський нормальний університет,
факультет економіки і управління,
провінція Сичуань, Китай

ЕВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДОСЯГНЕННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті обґрунтовується доцільність посилення співпраці на міжнародному банківському, регіональному рівнях як ефективної міжнародної інституції для забезпечення макроекономічного балансу української економіки. У статті визначено слабкі місця в новітній системі державних заходів у рамках реалізації концепції сталого розвитку. Також стаття розкриває основні аспекти, які, на наш погляд, мають принципове значення.

The article substantiates the expediency of enhancing cooperation on international banking, regional levels as an effective international institution to provide the macroeconomic balance of the Ukrainian economy. In article identify of weaknesses in the latest system of

state measures within the framework of the implementation of the concept of sustainable development. Also article reveals the basic are the following aspects, which, in our opinion, are of fundamental importance.

Ключові слова: інтенсифікація, співпраця, міжнародна регіональна, банківська справа, уряд, управління, стабілізація, макроекономічна рівновага, економіка.

Keywords: intensification, cooperation, international regional, banking, government, management, stabilization, macroeconomic equilibrium, economy.

1. Formulation of the problem. The strengthening of economic interdependence of the countries as a result of international regional integration and globalization of foreign economic relations provides a powerful impetus to the development of state economic systems at the supranational, regional and world levels. At the same time, the growing imbalances in the development of the world economy and its regional segments, the growing instability and instability of the world economic situation, make the constant change in the configuration and activity of economic field. These above-mentioned fluctuations are external to public authorities. In order to reduce the inevitable contradictions in this regard, a constant search and institutionalization of the coinciding national, regional and global interests is needed. In this regard, scientific research in the field of international integration of the state power system in the conditions of globalization of the world economy is in demand in the theoretical and practical plans, as they make a contribution to the development of modern approaches to the management of economic processes of regional cooperation of states and the search for effective mechanisms for its implementation, together with this scientific work in the field of developing an integrated model of economic equilibrium in Ukraine for today is not conducted.

In recent decades, including under the influence of the globalization of the world

economy, the practice of public administration of the processes of international economic integration has been enriched with new experiences, the study of which will be relevant, since it allows clarifying, expanding traditional scientific ideas about the process of achieving macroeconomic equilibrium. In the conditions of activation of integration processes in the modern world on all continents there is an update of the old and the emergence of new functional dimensions of the positioning of integration groups, the diversification of their organizational forms, evolution towards a deeper division of labour in the format of regional economic ties. A variety of integration models allows most states, regardless of their position in the world, their potential and level of development, to find their place in these processes. The world and regional states see integration as a powerful instrument of their political and economic domination. Developing countries regard it as an opportunity to strengthen their positions in the world economic arena and better protect national interests in the face of globalization of the world economy. However, another positive aspect of regional economic integration is the possibility of using tools for ensuring macroeconomic balance, not available at the national level of government. Regional economic integration can be an effective tool for public administration of macroeconomic equilibrium in Ukraine. However, unfortunately, this resource is not

used properly, as the theoretical basis is fragmentary, and the proposed further recommendations are laid out for the first time.

2. Analysis of recent publications. The mentioned problem set out in the writings of such authors as: Voytovich R. [1], D. Lukyanenko [2], I. Sazonets [4]. Such international institutions as: World Bank [5].

3. The objectives of the study. Taking into account the importance of these issues for the state's economic policy, the aim of the article is to identify the potential of the implementation of the European experience in managing the stabilization of the economy.

4. Main results of the study. According to the characteristics of the current projects of the European Investment Bank in addressing the problems of public administration, macroeconomic equilibrium, integration is an effective tool for many European Union countries. Since the beginning of 2017, the activity of the said institution in Ukraine is aimed at supporting small and medium-sized enterprises (SMEs) in the Eastern Partnership countries. These programs came under the auspices of EU4Business: support for national authorities, helping to change and improve laws and regulations, building a better regulatory framework to increase investor confidence; Support for Business Support Organizations (BSOs) as a member organization allows dialogue between government and business. EU4Business can organize PPD (public-private dialogue), cooperation and networking; direct support for small and medium-sized enterprises (SMEs), for example, through funding, training, coaching and consulting, import and export support and partner search.

Thus, an important part of managing the macroeconomic equilibrium in Ukraine is the implementation of a sustainable development strategy based on the policy of the European Union. However, at the expense of what funds

this strategy will be implemented, the order of the Presidential Decree is rather fragmented. According to the Decree of the President of Ukraine «On the Strategy of Sustainable Development» Ukraine 2020» [4] in paragraph 5. The means of realization of the Strategy (social contract) emphasize that the main precondition for the Strategy implementation is a social contract between the authorities, business and civil society, where each the party has its own area of responsibility. The responsibility of the authorities is to carry out reforms, to ensure balance of interests between civil society, the state and business, to work transparently and qualitatively on new approaches, to guarantee the observance of human rights. Business responsibility is to support and develop the state, the business environment and civil society, to pay well taxes, to invest efficiently in the economy of the state, to adhere to the principles of honest work and competition. The responsibility of civil society is to control the power, live in accordance with the principles of dignity and strictly adhere to the Constitution of Ukraine and the laws of Ukraine. Thus, today there are no real state mechanisms for implementation of the main document in the area of sustainable development of the Presidential Decree «On the Strategy of Sustainable Development» Ukraine-2020».

However, in our opinion, the application of the above-mentioned instrument is possible only through programs within the framework of regional integration agreements. As already emphasized, the European Union is the leader in the implementation of the concept of sustainable development. The policy of sustainable development in the European Union is aimed at achieving a continuous improvement in the quality of life of citizens and well-being. This includes the pursuit of macroeconomic equilibrium while preserving the natural environment and promoting social justice. Economic, environmental and social

aspects are part of the development strategy (EU SDS), adopted in 2001 and reconstructed in 2006. Therefore, in our opinion, should be substantiated, the shortcomings of the latest system of implementation of the system of sustainable development in Ukraine. It should be noted that today a lot of analytical reports and scientific works are devoted to this problem. However, at the same time, it should be emphasized that the pace of implementation of the sustainable

development strategy by state authorities remains in the same place as during the approval of normative documents. And the basis of the article of financing involves budget spending, which at present is a rather ambiguous prerogative. The bottom line is that most scientific public events have a fairly low level of effectiveness, as evidenced by the existing Ukrainian state system for implementing the concept of sustainable development, which is presented in Fig. 1.

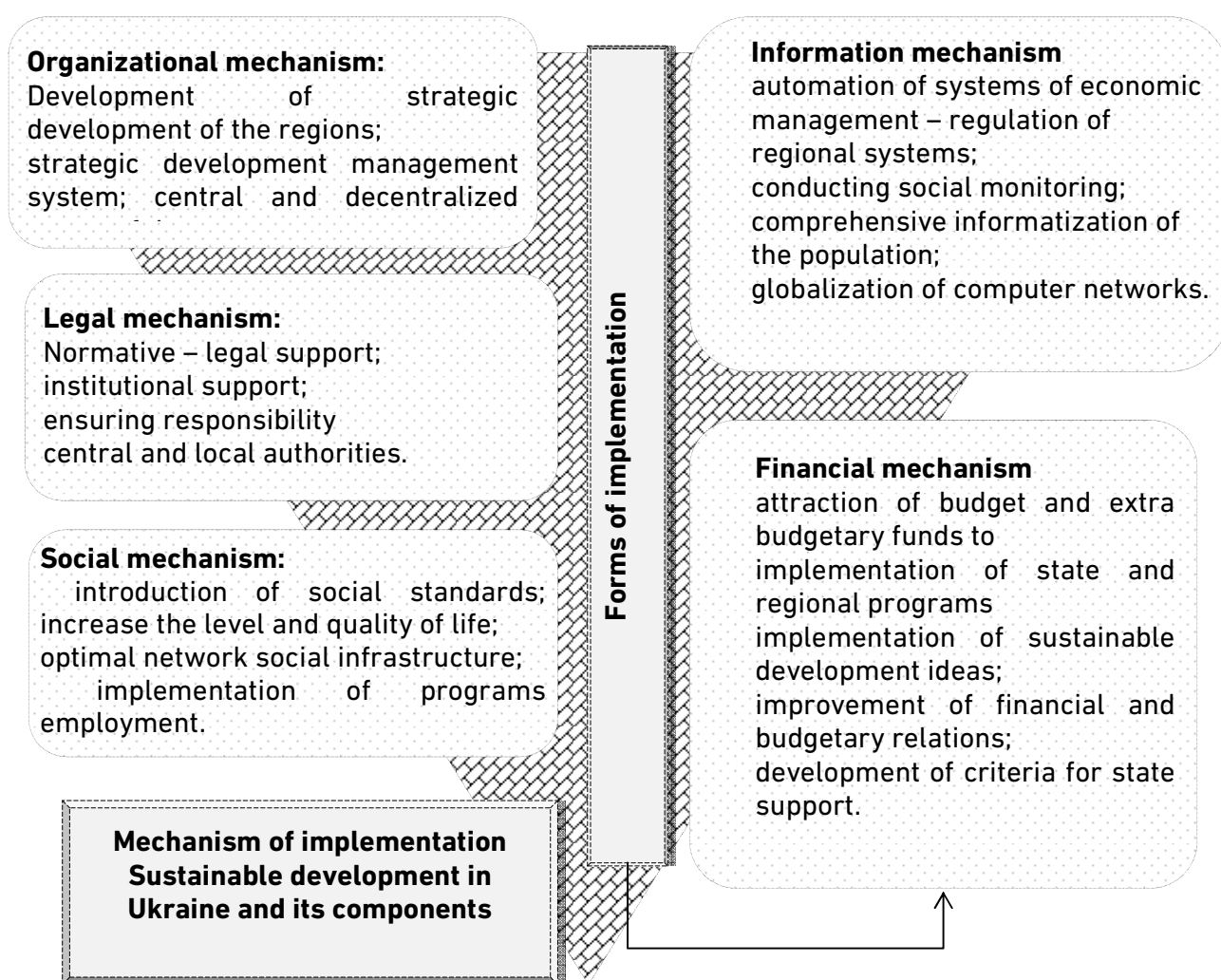

Fig. 1. Systematic component of the state mechanism of implementation Concepts of Sustainable Development in Ukraine [4]

It should be noted that the disadvantages of the latest system of state measures within

the framework of the implementation of the concept of sustainable development of Ukraine are the following aspects which, in our opinion, are of paramount importance. First, it is a fairly tight vertical orientation of goals, methods for the implementation of sustainable development. Each region has its own rather specific problems; in such circumstances, a single national policy is ineffective. Secondly, it is a concentration of sources of funding from the state budget. As the realities of public administration in Ukraine show, financing from the budget is not an effective mechanism for implementation. In contrast to the Ukrainian

realities of public administration and the implementation of sustainable development in the European Union, there are quite a few other instruments for the realization of sustainable development. For example, the environmental component of sustainable development in the European Union is based on a tax reform that is diametrically opposed to the newest system of public administration in this area. The aim of the tax reform was to improve the environment. Tax reform meant: paying taxes in different ways. Basically, the tax reform has nothing to do with how much the tax has been paid before.

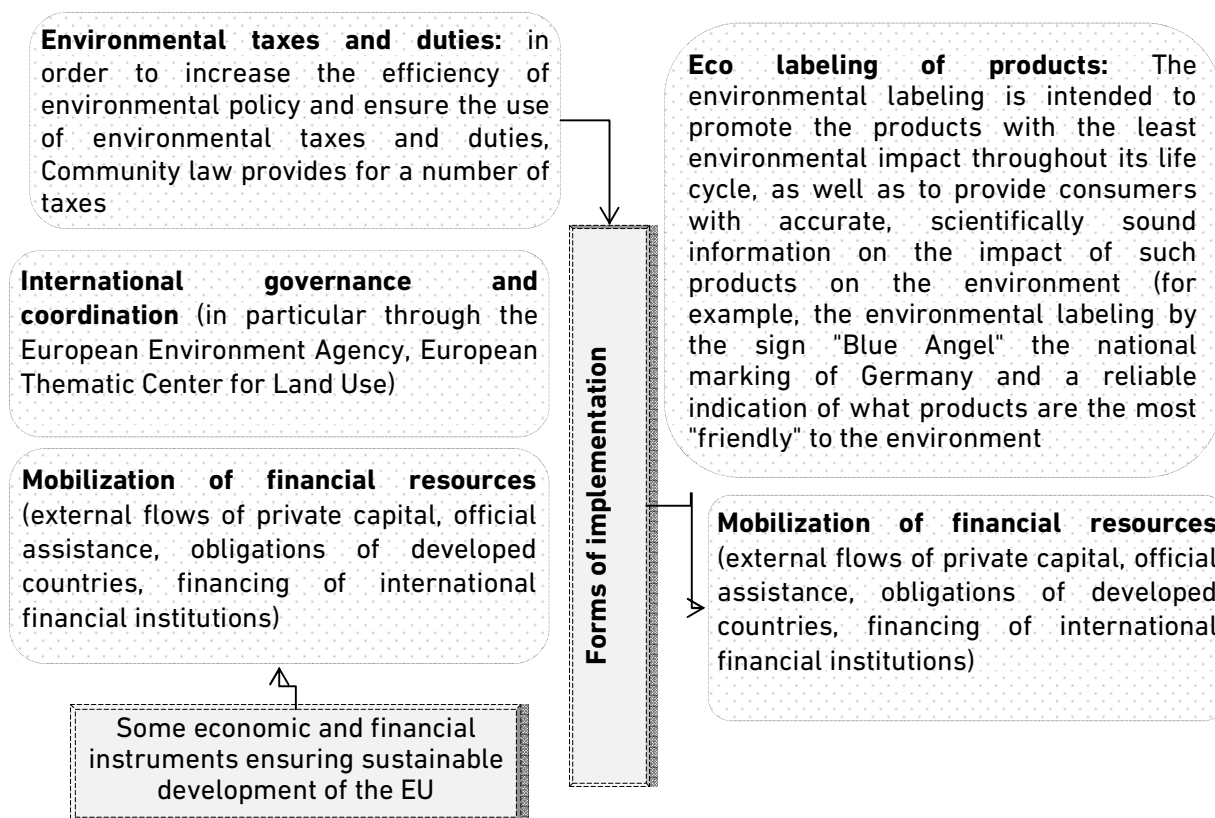

Fig. 2. Some economic and financial instruments for providing the environmental component of EU sustainable development [8; 9]

Within the framework of this concept, the tax burden is not determined by how taxes are paid, but the size of government spending. The principle of tax reform highlighted the fact that the EU began to pay for the consumption of

resources, the use of hazardous substances, as well as for «non-ecological» behavior. As a result, the cost of using resources and hazardous substances and emissions of pollutants grew. This made the company save

on resources, find less hazardous substances, and reduce environmental pollution as a result of the production, use and disposal of goods and products. In general, some of the economic and financial instruments for providing the environmental component of sustainable development of the EU are presented in Fig. 2.

Conclusions. As part of the author's research, the expediency of intensifying cooperation with international, regional development banks has been substantiated as a rather effective international institution to ensure state governance of stabilization and achievement of a balance in the Ukrainian economy. An important conclusion of the author's analysis of the identification of weaknesses in the latest system of state measures within the framework of the implementation of the concept of sustainable development. Among

Список використаних джерел

1. Войтович Р. Вплив глобалізації на систему державного управління. К.: Вид-во НАДУ, 2007.

2. Лук'яненко Д., Кальченко Т. Стратегії глобального управління. *Міжнародна економічна політика*. 2008. № 1–2. С. 5–43.

3. Організація об'єднаних націй. URL: <http://www.un.org/ru/index.html> (дата звернення: 20.12.2020).

4. Президента України. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 20.12.2020).

5. Світовий Банк (World Bank Open Data). URL: <http://data.worldbank.org/> (дата звернення: 20.12.2020).

6. Insurance regulation for sustainable development. URL: <http://www.cisl.cam.ac.uk/publications/publication-pdfs/insurance-regulation-report.pdf> (дата звернення: 20.12.2020).

7. Statistics of UNCTAD. URL: [http://unctad.org/en/Pages/DIAE/FDI%20Statistics/World-Investment-Report-\(WIR\)-Annex-Tables.aspx](http://unctad.org/en/Pages/DIAE/FDI%20Statistics/World-Investment-Report-(WIR)-Annex-Tables.aspx) (дата звернення: 20.12.2020).

the basic are the following aspects, which, in our opinion, are of fundamental importance. First, it is a fairly rigid vertical orientation of goals, methods, and forms of implementation of sustainable development. Each region has its own rather specific problems of state coordination of the concept of sustainable development, but they are not equally effective at the national level. Secondly, it is a concentration of sources of funding from the state budget. As the realities of public administration in Ukraine show, financing from the budget is not an effective mechanism for implementation. In such circumstances, in the author's analysis, it is substantiated that only the integration of public authorities into the institutional system of the European Union can ensure the efficient and rapid deployment of sustainable development projects that will stabilize and achieve economic equilibrium.

8. Insurance regulation for sustainable development. URL: <http://www.cisl.cam.ac.uk/publications/publication-pdfs/insurance-regulation-report.pdf> (дата звернення: 20.12.2020).

9. The Role of Government Regulation and Leadership in Increasing Sustainability. URL: <http://patimes.org/role-government-regulation-leadership-increasing-sustainability/> (дата звернення: 20.12.2020).

10. Сіцінський А. С. Історична наукова думка щодо сутності управлінської діяльності в органах державної влади. *Вісник Академії митної служби України. Сер. Державне управління*. 2009. № 1. С. 38–44.

11. Сазонець І. Л. Вплив державної політики високотехнологічного розвитку на національну та військову безпеку України. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2016. Вип. 1(73). С. 120–126.

References

1. Voitovych R. Vplyv hlobalizatsii na systemu derzhavnoho upravlinnia. K. : Vyd-vo NADU, 2007.

2. Lukianenko D., Kalchenko T. Stratehii hlobalnoho upravlinnia. *Mizhnarodna ekonomichna*

polityka. 2008. № 1–2. С. 5–43.

3. Orhanizatsiia obiednanykh natsii. URL: <http://www.un.org/ru/index.html> (data zvernennia: 20.12.2020).

4. Prezydenta Ukrainy. Pro Stratehiiu staloho rozvytku «Ukraina – 2020». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (data zvernennia: 20.12.2020).

5. Svitovyi Bank (World Bank Open Data). URL: <http://data.worldbank.org/> (data zvernennia: 20.12.2020).

6. Insurance regulation for sustainable development. URL: <http://www.cisl.cam.ac.uk/publications/publication-pdfs/insurance-regulation-report.pdf> (data zvernennia: 20.12.2020).

7. Statistics of UNCTAD. URL: [http://unctad.org/en/Pages/DIAE/FDI%20Statistics/World-Investment-Report-\(WIR\)-Annex-Tables.aspx](http://unctad.org/en/Pages/DIAE/FDI%20Statistics/World-Investment-Report-(WIR)-Annex-Tables.aspx) (data zvernennia: 20.12.2020).

8. Insurance regulation for sustainable development. URL: <http://www.cisl.cam.ac.uk/publications/publication-pdfs/insurance-regulation-report.pdf> (data zvernennia: 20.12.2020).

n-pdfs/insurance-regulation-report.pdf (data zvernennia: 20.12.2020).

9. The Role of Government Regulation and Leadership in Increasing Sustainability. URL: <http://patimes.org/role-government-regulation-leadership-increasing-sustainability/> (data zvernennia: 20.12.2020).

10. Sitsynskyi A. S. Istorychna naukova dumka shchodo sutnosti upravlinskoï diialnosti v orhanakh derzhavnoi vlady. *Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy. Ser. Derzhavne upravlinnia*. 2009. № 1. С. 38–44.

11. Sazonets I. L. Vplyv derzhavnoi polityky vysokotekhnolohichnoho rozvytku na natsionalnu ta viiskovu bezpeku Ukrainy. *Visnyk Natsionalnoho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia. Ekonomichni nauky*. 2016. Vyp. 1(73). С. 120–126.

УДК 351

<https://doi.org/10.31713/st3-4202011>

JEL M 10, D 79, H 83

Корбутяк В. І.,

к.т.н.,

доцент кафедри державного управління,

документознавства та інформаційної діяльності

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

Фірчук М. Ю.,

студентка II курсу,

Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

**РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ДОКУМЕНТООБІГУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ
(НА ПРИКЛАДІ УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДАННЯ
АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ РІВНЕНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ)**

Korbutiak V. I.,

Candidate of Engineering (Ph.D.),

Associate Professor of Public Administration,

Documentation and Information Activities Department

National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

Firchuk M. Y.,

Senior Student,

Educational and Research Institute of Economics and Management

National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

RATIONALIZATION OF THE DOCUMENT SYSTEM IN PUBLIC ADMINISTRATION (ON THE EXAMPLE DEPARTMENT OF ADMINISTRATIVE SERVICES OF THE RIVNE CITY COUNCIL)

В статті розглядаються актуальні питання застосування інноваційних автоматизованих форм роботи, інформаційних систем обробки документів та надання якісних адміністративних послуг в новому цифровому форматі. Запропоновано та обґрунтовано підвищення ефективності роботи органів державної влади шляхом запровадження електронного документообігу між державними структурами, громадянами і суб'єктами господарювання.

The article considers topical issues of application of innovative automated forms of work, information systems of document processing and provision of high – quality administrative services in a new digital format. It is proposed and substantiated to increase the efficiency of public authorities by introducing electronic document flow between government agencies, citizens and businesses firms.

Ключові слова: документообіг, системи електронного документообігу, адмінпослуги, ЦНАП.

Keywords: document circulation, electronic document circulation systems, administrative services.

1. Постановка проблеми. Збільшення ефективності процесів на всіх рівнях в публічному управлінні можливе, передусім, на засадах вдосконалення роботи з документами, оскільки будь-яке управлінське рішення ґрунтується на інформації, що закріплена в службовому документі. Ефективність керування в тому числі і в публічному управлінні значною мірою залежить від того, наскільки системно організований документообіг. Основним способом раціоналізації системи документообігу між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, громадянами та Центрами надання адміністративних послуг повинен

стати електронний документообіг з використанням електронного цифрового підпису.

2. Мета статті. Дослідження наявних систем документообігу в органах місцевого самоврядування для оптимізації і підвищення ефективності їх діяльності та надання якісних адміністративних послуг.

3. Виклад основного матеріалу

Для якісного обслуговування потреб громадян необхідно мати доступ до інформаційних ресурсів і скоротити часові витрати на розв'язання задач, не пов'язаних з обслуговуванням. Відсутність необхідності вручну розмножувати документи, відслідковувати переміщення паперових

документів всередині організації, контролювати порядок передачі конфіденційної інформації істотно знижує трудовитрати. На сьогодні, нормативно-правова база України визначила курс на інформатизацію суспільства, що передбачатиме переведення усіх послуг в онлайн та відмову від паперових документів під час їх надання [1].

Відповідно до ДСТУ 2732:2004 «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів» документообіг – рух службових документів в установі від дати їхнього створення чи одержання до дати завершення виконання або надсилання [2]. Однак документообіг будь-якої установи є системний об'єктом, від якого залежить багато факторів успішної та ефективної її діяльності. Варто відрізнити електронний документообіг та документообіг паперових документів з використанням комп'ютерної техніки, адже перший пов'язаний з передачею прав власності на певний документ, при цьому документи передаються не фізично, а віртуально [5]. Використання сучасних методів раціоналізації системи документообігу під час надання адміністративних послуг дозволяє створювати віртуальні державні сервіси, які спростять життя громадян.

Ефективно налаштований документообіг впливає на якість роботи центру надання адміністративних послуг (далі ЦНАП) визначає рівень довіри громадян до влади, який безпосередньо залежить від того, як держава виконує свої функції, де надання адмінпослуг посідає

одну з ключових позицій. Відвідувачам ЦНАП важливо не просто отримати потрібний документ, але й отримати його вчасно, якісно, за зрозумілою процедурою. Наразі це є ключовим завданням ЦНАП.

Проаналізувавши структуру Управління забезпечення надання адміністративних послуг Рівненської міської ради можна зробити висновок, що через Центр надається велика кількість адміністративних послуг і саме цим, для клієнтів є зручно їх отримання в одному місці. Управління забезпечення надання адміністративних послуг Рівненської міської ради (далі Управління) це виконавчий орган Рівненської міської ради, утворений для виконання власних (самоврядних) повноважень у сфері надання адміністративних послуг, віднесених до відання виконавчих органів міських рад та інших виконавчих органів, а також делегованих державою повноважень з організаційного забезпечення надання адміністративних послуг, через постійно діючий робочий орган – Центр надання адміністративних послуг у місті Рівному [4].

Надання адміністративних послуг регулюється численними нормативними актами та центральними органами виконавчої влади та їх територіальними відомствами.

Внаслідок тенденції збільшення адміністративних послуг, що надаються через ЦНАП збільшується і документообіг Управління, що тягне за собою потребу його раціоналізації та зменшення кількості паперових документів.

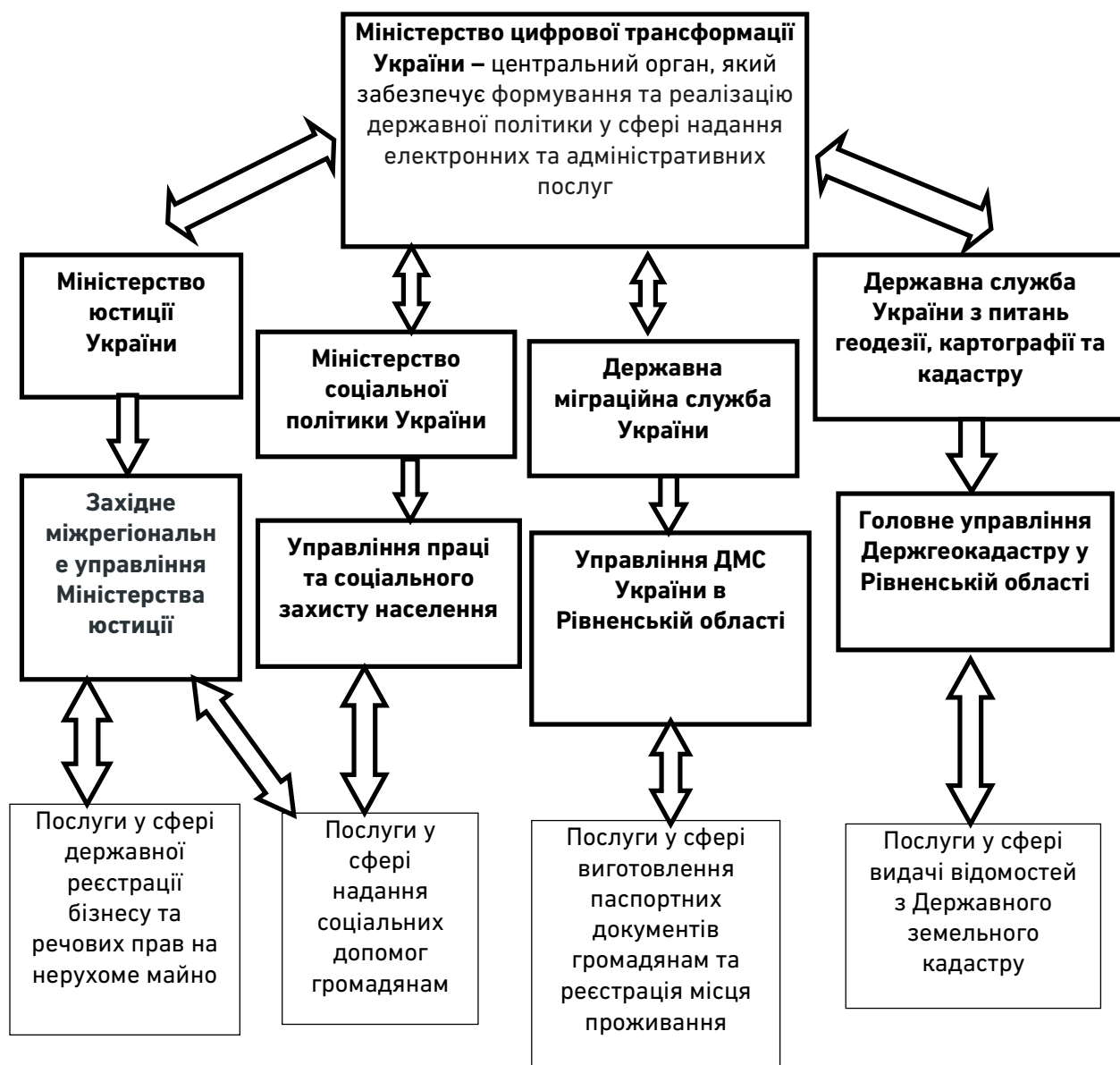

Рис. 1. Структура Міністерства кадрової трансформації

В ході активної інформатизації процесів документування та поступової відмови від паперових документів, програмним рішенням Рівненської міської ради стала власна розробка – Система електронного документообігу (СЕД). Ця система є розробкою відділу автоматизації інформаційного забезпечення та управління та загального відділу виконавчого комітету

Рівненської міської ради. Цей програмний засіб охоплює процеси реєстрації документа, внесення відомостей до реєстраційно-контрольної картки та відомостей про виконавців і резолюцій керівника, відстеження строків виконання, завантаження сканкопії документа, зняття з контролю, що відображені нижче (рис. 2).

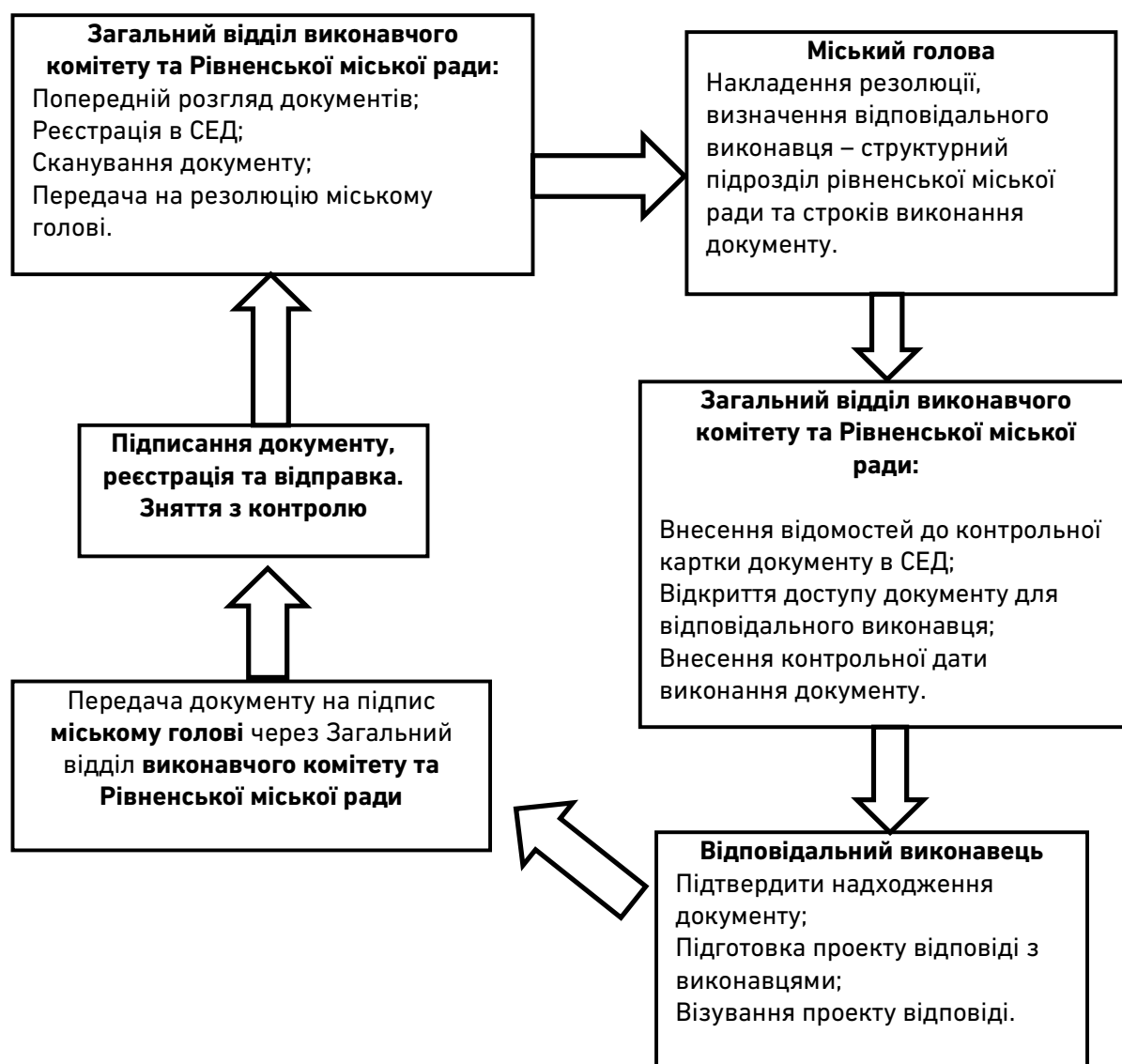
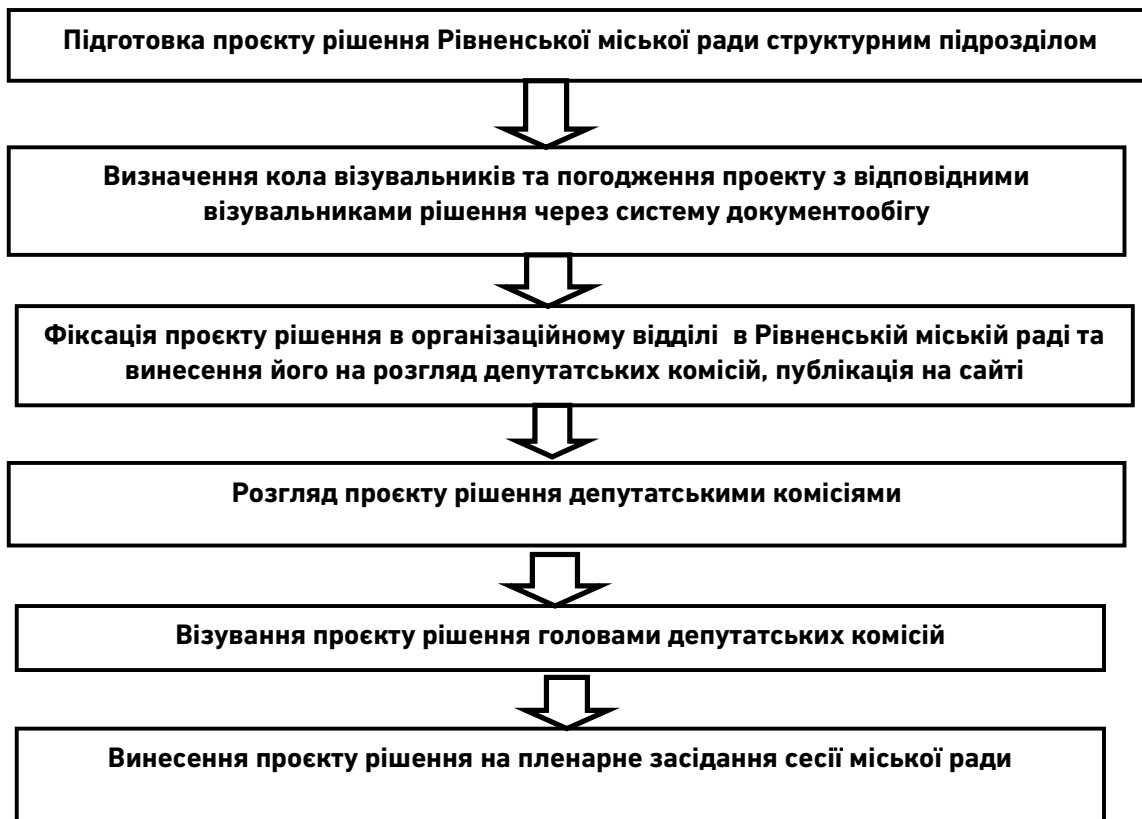

Рис. 2. Система електронного документообігу Рівненської міської ради

Також, задля забезпечення оперативного прийняття рішень Рівнерадю та пришвидшення процесу візування відповідними структурними підрозділами, Управління забезпечення надання адміністративних послуг Рівненської міської ради з 2019 року підключено до системи електронного візування проектів рішень Рівнеради та її виконавчого комітету.

Підготовка проектів рішень на розгляд

Рівнеради здійснюється відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», інших законів України та Регламенту. Проект рішення невідкладно має бути оприлюдненим на вебсайті Рівнеради після його надходження до секретаря ради, але не пізніше ніж протягом двох робочих днів, із зазначенням ініціатора проекту рішення, та передається на візування.

Вхід до системи електронного візування проєктів рішень Рівнеради, відповідно до Регламенту Рівненської міської ради та положень про структурні підрозділи та мають керівники та їх заступники.

Враховуючи курс нашої держави на діджиталізацію максимально можливих сфер, під час прийому документів від клієнтів необхідно запроваджувати надання адміністративних послуг у електронному форматі, а саме ведення дозвільних/адміністративних справ адміністраторами ЦНАП та збереження їх в електронній формі та забезпечення електронного руху справ між Центром і суб'єктами надання послуг.

Беззаперечним лідером програмного забезпечення та налагодження системи документообігу у сфері реєстрації місця проживання є власна розробка Управління

забезпечення надання адміністративних послуг Рівненської міської ради та ТОВ «РЕНОМЕ-СМАРТ» – «ЦНАП-Smart-quality-service» (далі – SQS), яка призначена для ведення реєстру територіальної громади міста Рівного.

Програма SQS, автоматизує здійснення реєстраційних дій і формування різних форм довідок, що значно зменшує завантаженість працівника центру надання адміністративних послуг та збільшує кількість прийнятих громадян. Програмне рішення SQS, побудоване за технологією веб-додатку. Головними перевагами такого рішення є можливість для адміністратора працювати на будь-якому комп'ютері без прив'язки до конкретного робочого місця, а також відсутність потреби у налаштуваннях кожного ПК, на якому відбувається робота з програмою.

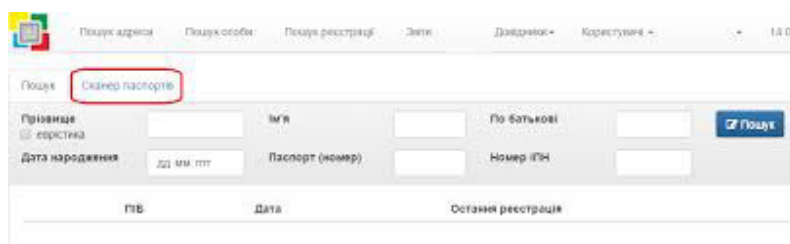

Рисунок. Загальний інтерфейс програми SQR

На сьогодні, реєстрація місця проживання, визначається як швидка послуга, адже час оформлення складає близько 10 хв, а видача довідок у цій сфері близько 2–3 хвилин. За успішну реалізацію цього проекту Рівненську міську раду нагороджено Спеціальною Відзнакою конкурсу «Кращі практики місцевого самоврядування», який проводиться Радою Європи спільно з Мінрегіоном.

Ведення Реєстру територіальної громади за допомогою цієї системи забезпечує:

– разове внесення відомостей про жителів міста, які зберігаються;

– друк будь-якої необхідної інформації (довідок) у сфері реєстрації місця проживання;

– формування актуальних відомостей для передачі їх до Єдиного державного демографічного реєстру, відділу ведення державного реєстру виборців, управління статистики тощо.

Важливою функціональною можливістю SQR з точки зору менеджменту є можливість формувати звіти та вибірки про роботу відділу ведення реєстру територіальної громади в цілому та кожного адміністратора відділу окремо за будь-який період та по будь-яких параметрах, формувати дані по кількості наданих послуг, а також по кожній послугі окремо.

Проаналізувавши, програмні рішення системи документообігу Управління можна зробити висновок, що система документообігу поєднує в собі паперову та електронну форми. Наявна в Управлінні

система документообігу відноситься до децентралізованої. Частина документів централізовано реєструється у відділі адміністрування та інформаційно-аналітичних технологій та передається начальнику Управління на резолюцію та в подальшому документи проходять усі етапи документообігу, закінчуючи їх відправкою, а документи (заяви, копії паспортів тощо), що надходять до Управління, пов'язані з наданням конкретних адміністративних послуг зберігаються, відповідно до затвердженої номенклатури справ, децентралізовано по відділах та формуються у відповідні справи. Вище зазначена система документообігу спостерігається на сьогодні, у всіх по Україні ЦНАП. ЦНАПи великих міст запроваджують надання адміністративних послуг саме за допомогою електронних сервісів, електронних кабінетів мешканця, цим самим раціоналізують та пришвидшують етапи документообігу установи в цілому.

Існування на сьогодні в Управлінні двох форм документообігу одночасно, значно затрачає трудовий ресурс. Адже доводиться робити подвійну роботу і прийнявши документи на папері, потім необхідно здійснювати сканування у електронні системи. Також затрачається матеріальний ресурс, починаючи від затрат на папір (здійснення копій, друк заяв тощо), картриджі та закінчуючи витратами на відправку поштової кореспонденції. Суб'єкти надання адміністративних послуг опрацювання документів від Управління здійснюють лише в паперовій формі.

Внаслідок цього, іноді трапляються затримки передання справ клієнтів, адже в паперовому форматі значно важче контролювати строки виконання. Традиційний паперовий документообіг унеможлиблює централізований аналіз руху документів організації.

Частково система документообігу в Управлінні автоматизована та налагоджена таким чином, що у кожного відділу існує своє програмне забезпечення для опрацювання документів. Кожний відділ ніби відділений один від одного та не бачить повної «картини» по клієнту під час надання адміністративної послуги. Іноді трапляється під час прийому клієнта, адміністратору необхідно самостійно здійснювати пошук необхідної інформації чи її перевірку, шляхом особистого звернення в інший відділ. Така система документообігу є не зовсім раціональною, адже збільшує кількість етапів проходження документів при наданні адміністративних послуг. Надання великої кількості послуг тягне за собою збільшення обсягу документообігу, які мають належним чином зберігатись. І на сьогодні, постає питання, яке потребує вирішення – запровадження нових підходів до процесу збереження документів, а саме діджиталізації та переходу на електронні носії інформації.

Потреби оперативного отримання і опрацювання великих обсягів різнопланової інформації (внутрішня документація Управління, документи пов'язані з отриманням адміністративних послуг тощо), колективної роботи з підготовки документів, створення і надання електронних адміністративних послуг визначають об'єктивну необхідність впровадження в управлінській діяльності ЦНАПів комплексної автоматизації документаційних процесів. Вона має впроваджувати комплексний підхід для вирішення завдань автоматизації системи документообігу.

Електронний документообіг є важливою складовою документаційного забезпечення ЦНАП, а з використанням електронного цифрового підпису є однією з основних складових електронного урядування, адже саме він забезпечує циркуляцію електронних документів, які є підґрунтям для нової юридично значущої форми взаємодії: держави та суспільства, держави та бізнесу, органів публічної влади між собою. Розвиток та раціоналізація системи документообігу – це складний процес, що потребує значних матеріальних, інтелектуальних і фінансових ресурсів та вимагає вирішення комплексу правових, організаційних і технічних проблем.

Висновки. До рекомендацій щодо раціоналізації механізмів в організації системи документообігу в органах публічної влади України можна віднести:

- сформувати міжвідомчу систему електронної взаємодії органів влади для отримання доступу адміністраторів до баз даних органів влади, які володіють та розпоряджаються персональною інформацією про суб'єктів отримання адміністративних послуг, необхідною для надання послуг;

- впровадити автоматизовану систему діловодства при організації надання адміністративних послуг, яка б не обмежувалася б реєстрацією вхідного пакету документів на отримання адміністративної послуги, а й впровадила системи електронного документообігу у взаємодії з іншими суб'єктами надання адміністративних послуг;

- вдосконалення системи контролю якості надання електронних послуг із використанням сучасних інформаційних технологій відповідно до державних стандартів якості, у тому числі запровадження системи опитування та аналізу;

- розвитку модулю «послуги» єдиної системи захищеного електронного документообігу органу публічної влади інтегрованого із Єдиним державним вебпорталом адміністративних послуг в ЦНАП та суб'єктів надання адміністративних послуг;

- постійному аудиту електронних послуг, що надаються на місцевому рівні, вивчення попиту громадян та бізнесу, їх оптимізація та визначення пріоритетних електронних послуг [3].

Список використаних джерел

1. Бригілевич І. Діяльність ЦНАП та оцінка якості надання адміністративних послуг»: практ. посіб. Київ : ПРОМІС, 2017. 40 с. URL:

https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/15/Posibniik_CNAP.pdf (дата звернення: 21.11.2020).

2. ДСТУ 4163-2003. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів. [Чинний від 2003-02-18]. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v005560903/sp:side:max15?sp=:side:max15&lang=ru#Text> (дата звернення: 25.10.2020).

3. Ключевський В. І. Шляхи впровадження систем електронного документообігу в організації діяльності органів місцевого самоврядування. *Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи* : матеріали 3-ї Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Херсон, 7 грудня 2012 року). Херсон : ХНТУ, 2012. С. 83–84.

4. Положення про Управління забезпечення надання адміністративних послуг Рівненської міської ради в новій редакції : рішення Рівненської міської ради від 20.10.2020 № 8149. URL:

https://www.cnaprv.gov.ua/about/rishennya_rivnenskoj_miskoi_radi_n_3507_vid_08112013r (дата звернення: 11.11.2020).

5. Пронь Н. О. Вимоги до електронних документів: міжнародна практика та досвід України. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2012. № 1. С. 356–366.

Таким чином, одним із пріоритетних напрямів модернізації публічного управління в Україні є вдосконалення сфери надання публічних послуг на основі втілення концепції сервісної держави. Концепція сервісної держави передбачає зміну підходу до управління в публічному секторі в цілому та трансформацію засад відносин між публічними органами і громадянами в новому електронному форматі.

References

1. Bryhilevych I. Diialnist TsNAP ta otsinka yakosti nadannia administratyvnykh posluh» : prakt. posib. Kyiv : PROMIS, 2017. 40 s. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/15/Posibniik_CNAP.pdf (data zvernennia: 21.11.2020).

2. DSTU 4163-2003. Unifikovana systema orhanizatsiino-rozporiadchoi dokumentatsii. Vymohy do oformlennia dokumentiv. [Chynnyi vid 2003-02-18]. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v005560903/sp:side:max15?sp=:side:max15&lang=ru#Text> (data zvernennia: 25.10.2020).

3. Kliutsevskiy V. I. Shliakhy vprovadzhennia system elektronnoho dokumentoobihu v orhanizatsii diialnosti orhaniv mistsevoho samovriaduvannia. *Derzhavna polityka shchodo mistsevoho samovriaduvannia: stan, problemy ta perspektyvy* : materialy 3-yi Vseukrainskoi nauk.-prakt. konferentsii (Kherson, 7 hrudnia 2012 roku). Kherson : KhNTU, 2012. S. 83–84.

4. Polozhennia pro Upravlinnia zabezpechennia nadannia administratyvnykh posluh Rivnenskoj miskoi rady v novii redaktsii : rishennia Rivnenskoj miskoi rady vid 20.10.2020 № 8149. URL:

https://www.cnaprv.gov.ua/about/rishennya_rivnenskoj_miskoi_radi_n_3507_vid_08112013r (data zvernennia: 11.11.2020).

5. Pron N. O. Vymohy do elektronnykh dokumentiv: mizhnarodna praktyka ta dosvid Ukrainy. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy*. 2012. № 1. S. 356–366.

УДК 330.34

<https://doi.org/10.31713/st3-4202012>

JEL E 62, B 19, B 25

Саленко А. С.,

начальник відділу роботи
з ризиками, моніторингу операцій та ризиків
Головного управління ДПС
В Одеській області, м. Одеса

ДЕТЕРМІНАНТИ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ПРОТИРІЧЧЯ ЙОГО ФОРМУВАННЯ

Salenko A. S.,

Head of the Work Department
With Risks, Transaction Monitoring and Risks
Main Department of the State Tax Service
in the Odessa Region, Odessa

DETERMINANTS OF POST-INDUSTRIAL SOCIETY AND CONTRADICTIONS ITS FORMATION

В статті визначено детермінанти постіндустріального суспільства та основні протиріччя теорії та методології його обґрунтування. Проаналізовано комплексний, мультидисциплінарний характер проблеми, визначено його співставлення з іншими науковими концепціями, надано його основні характеристики, запропоновано перспективні напрями досліджень теорії постіндустріального суспільства.

The article identifies the determinants of post-industrial society and the main contradictions of the theory and methodology of its justification. The complex, multidisciplinary nature of the problem is analyzed, its comparison with other scientific concepts is determined, its main characteristics are given, perspective directions of researches of the theory of post-industrial society are offered.

Ключові слова: детермінанти, постіндустріальне, суспільство, протиріччя, теорії, концепції, напрями.

Keywords: determinants, post-industrial, society, contradictions, theories, concepts, directions.

1. Постановка проблеми. Україна знаходиться в процесі трансформації структури виробничих відносин та переходу від адміністративних методів управління, управління економічними процесами на регульовані ринкові відносини. Одночасно в країні проходить зміна структури народного господарства. Такі галузі як металургія, машинобудування, які посідали раніше провідні місця в структурі

експорту за створені національного доходу втрачають позиції лідерів. Одночасно зростає питома вага продукції аграрного комплексу. У високотехнологічних сферах машинобудування ми можемо побачити згортання в галузях ракето та літако будування при одночасному збільшенні питомої ваги надання послуг в сфері інформаційних технологій. Провідні країни світу мають схожі тенденції, але зі своєю специфікою. Згортання промисловості, деіндустріалізація в провідних країнах світу відбуваються на фоні перенесення виробництв в інші країни та експорту капіталів. При цьому в додаток до надходжень від реалізації продукції, що вироблена власними корпораціями, постійно збільшується частина доходу від сфери послуг, особливо послуг корпорацій ІТ-сфери. Такий феномен має назву постіндустріалізм, а країни, що побудували аналогічні системи економіки – постіндустріальними країнами.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій. Всім відомі класичні праці іноземних вчених соціологів, економістів, політологів з питань формування та розвитку постіндустріального суспільства, інформаційної економіки, економіки знань, але останнім часом і вітчизняні науковці активно включились в загальносвітовий науковий процес дослідження проблем постіндустріалізму. В нашому дослідженні ми спираємось на праці таких науковців як Поляков М. [14], Кулага І. [4], Дуброва Л. [4], Кириленко К. [3], Кальницький Е. [6], Мочерний Е. [1], Пильтяй О. [5], Сазонець І. [7; 8; 9; 10], Чухно А. [13]. Ці науковці досліджували загальнотеоретичні та методологічні підходи до розвитку постіндустріального суспільства.

Однак інноваційну, інтелектуальну складу розвитку сучасної економіки, в тому числі і економіки України аналізувала значна більшість науковців. Серед них такі

як: Гринько Т., Дацій О, Джинджоян В. [11; 12], Мамонтова Н., Мельникова М., Мешко Н., Никончук В., Сазонець О., Хамініч С.Ю., Ханін І.Г. В представленому дослідженні ми мали намір поєднати огляд класичних підходів до аналізу постіндустріального суспільства та появу нових тенденцій в розвитку країн та їх осмислення науковцями.

3. Мета дослідження. Метою статті є дослідження детермінант постіндустріального суспільства та виявлення протиріч його становлення та виявлення різних поглядів науковців на процеси еволюції знань про постіндустріальне суспільство.

4. Виклад основного матеріалу. Загальні положення формування постіндустріального суспільства вже добре визначені як світовою, так і вітчизняною наукою. Не є необхідним детально аналізувати основні положення, що висунуто науковцями щодо формування постіндустріального суспільства як еволюційного процесу переходу від аграрного суспільства до індустріального і далі до постіндустріального. Даніел Белл описав риси постіндустріального суспільства: трансформація значення різних економічних секторів, домінування сектора послуг (адміністрація, банки, транспорт, охорона здоров'я, торгівля, освіта, наука, судочинство, мистецтво тощо) при зниженні промислового сектора і обмеженні значення сільськогосподарського сектора; зміна пануючої технології, перехід від енергетичної технології до інформаційної (поява роботів, розвиток комунікацій); зростання значення планування, прогнозування розвитку, контролю технологій; панування прагматичних і технологічних критеріїв при зниженні ролі ідеологічних і етичних критеріїв; розквіт «інтелектуальної технології», тобто цільового використання науки для потреб практики; перетворення класової структури, висунення

в ролі пануючого не класу власників, а класу висококваліфікованих фахівців (економісти, інженери, менеджери) [1].

Вітчизняні науковці Кулага І.В. та Дуброва Л.М. в роботі «Україна на шляху до постіндустріального суспільства», визначають, що ідея постіндустріального суспільства залишається сьогодні дуже популярною, а відповідний термін широко застосовується у філософських, соціологічних і економічних роботах. При цьому основою концепції постіндустріального суспільства залишається оцінка нового соціуму як такого, що принципово відрізняється від суспільства, що панувало раніше: знижується роль матеріального виробництва, розвивається сектор послуг і інформації, змінюється характер людської діяльності, освоюються нові типи ресурсів, істотно модифікується соціальна структура [4].

Пильтяй О. в своїй роботі «Постіндустріалізм і стратегія економічного розвитку України» визначає, що «сучасною концепцією постіндустрізму також досі не виокремлено чітких, однозначних і доказових кількісних критеріїв, які б дозволили визначити, чи пододала певна країна «планку» постіндустріалізму. Наприклад, це 50, 60 чи 70 відсоткова питома вага вартості послуг у структурі національного ВВП, що має далекосяжні методологічні наслідки» [4].

Відомими і беззаперечними є основні характеристики (складові, детермінанти) постіндустріального суспільства, які притаманні вже на теперішній час для найбільш високо розвинутих країн світу. Їх можна класифікувати наступним чином:

1. Наука стає реальною рушійною силою розвитку економіки та країни в цілому;

2. Зменшується питома вага галузей та виробництв, що пов'язані з індустріальним

сектором;

3. Все більшу частку в національному доході країн та в світовій економіці в цілому займають сектори, що генерують нові та традиційні послуги;

4. Змінюється професійна структура в економіці та в суспільстві в цілому. Все більшу частку займають професії творчого напрямку, висококваліфіковані спеціалісти, менеджери. Формується широкий прошарок людей, що ведуть богемний спосіб життя;

5. Трансформується спосіб ведення трудової діяльності. Все більша кількість фахівців мають можливість працювати онлайн, або за вільним графіком, або працювати як фрілансери;

6. Поширюється нове явище у генеруванні послуг, яке сьогодні вже отримало назву «прос'юмерізм», що зумовлено новим характером трудової діяльності поєднання в одній особистості рис і споживача і продавця;

7. Формується нова інституційна структура економіки, державності та суспільства, в якій провідне місце посідають освітні, наукові, високотехнологічні інституції, а інші традиційно впливові інститути, такі як органи державного управління, законодавчо-нормативна база, система громадянського устрою, неформальні інститути підкоряють свою діяльність інтересам розвитку науки;

8. З'являється новий тип культури – інноваційна культура. Вона пов'язана з світоглядно-методологічною налаштованістю цього історичного типу культури на інновації у всіх сферах життя та діяльності людини, на їх всебічне продукування та тиражування.

Е. А. Кальницький. в роботі «Концепція постіндустріального суспільства Деніела Белла як підґрунтя формування концепцій інформаційного суспільства» наголошує, що термін «інформаційне суспільство» у Белла – це нова назва для постіндустріального

суспільства, термін, який підкреслює основу його соціальної структури – інформацію. Цей термін Белл уводить у своїй праці «Соціальні рамки інформаційного суспільства», хоча з позицій сьогодення, більш коректним і перспективним було б поняття «суспільство знань» [6].

Ця думка активно просувається у дослідженнях М.В. Полякова, який в монографії «Економіка знань: сутність, детермінанти, глобальний ландшафт», надає основні постулати економіки знань, аналізує сучасні тенденції її розвитку та визначає перспективи розвитку економіки та суспільства на основі економіки знань в контексті постіндустріального суспільства. В своїй монографії автор висвітлив теоретико-методологічні основи дослідження економіки знань, проаналізував процес становлення глобального простору економіки знань, надав аналітичну характеристику глобального ландшафту економіки знань, визначив методи управління знаннями у міжнародному бізнесі, тенденції та інструменти тенденції та інструменти цього процесу, визначив стратегічні пріоритети становлення економіки знань в Україні у глобальному контексті [14]. Основні складові глобального ландшафту економіки знань за Поляковим М.В. надано на рисунку. Як можна побачити із запропонованої концепції сфер та напрямків функціонування економіки знань, за думкою автора налічується шість детермінант функціонування економіки знань: наука, освіта, підприємництво, інформаційно-комп'ютерні технології, наукоємне виробництво та інноваційні системи. П'ять складових тісно пов'язані між собою і орієнтовані виключно на створення нової вартості за рахунок різних способів та напрямів генерації, перетворення та

використання знань. Така детермінанта як «підприємництво» складається з наступних складових: глобальні інноваційні мережі; міжнародний бізнес; продаж товарів і послуг; дифузія інновацій; рух венчурного капіталу; купівля-продаж знань і даних; спільні структури бізнесу тощо. Не дивлячись на в цілому інноваційний, креативний характер цієї складової, можна визначити, що міжнародний бізнес, продаж товарів і послуг, спільні структури бізнесу не обов'язково відображають дії в сфері розвитку науки та високих технологій. Тому можна зробити висновок, що «постіндустріальне суспільство» як дефініція ширше відображає зміни сучасних форм характеру праці та засобів виробництва ніж дефініція «економіка знань».

Розвиток багатьох нових сегментів ринку послуг пов'язано не лише з наукою, але і з формуванням нових потреб людей на основі збільшення статків, формування нових індивідуальних та суспільних потреб, зміною відношення людей до навколишнього середовища, усвідомлення іншої позиції себе в соціумі та людства взагалі на планеті. В світі стає все більше прихильників концепції сталого розвитку, гуманізму, стрімко розвиваються світоглядні підходи, що пропарадують гедонізм та гедоністичні теорії економічної поведінки. Гедонізм (від грец. ἡδονή – задоволення) — напрям у етиці, згідно з яким ціннісним критерієм моралі визнається задоволення (насолада) або уникнення страждань. Поняття гедонізму (у визначенні Епікура) використовується для опису матеріально орієнтованого, корисливого погляду на життя [15]. До теорій такого спрямування відносять евдомонізм, гедоністичне ціноутворення, гедоністичні теорії цінностей, мотивації, споживання.

Рисунок. Сфери та напрями інтернаціоналізації економіки знань [14]

Оскільки підприємницький сектор найбільш активно та адекватно відповідає на виклики постіндустріального суспільства, є доцільним проаналізувати його складові та їх значення та роль. В умовах постіндустріального суспільства підприємницький сектор містить в собі такі складові як: технологічний підприємець, університети, кластери, технологічні парки, корпорації, капітал, ринок, споживачі, Уряд, консультанти. Для кожної з цих складових визначено свої завдання та значення в загальній системі високотехнологічного підприємництва.

На кожній стадії розвитку суспільства, соціально-економічної формації визначається окремі чинники, що є одночасно протиріччями та недоліками у суспільних відносинах і, в той же час, мотиваторами майбутніх соціальних змін та економічних перетворень. Існують окремі протиріччя і у побудованій цілісній концепції постіндустріального суспільства. Одним з гловних недоліків методології постіндустріальної теорії, визначає Пильтяй О. у своїй роботі «Постіндустріалізм і стратегія економічного розвитку України». За його думкою «сучасною концепцією постіндустрізму також досі не виокремлено чітких, однозначних і доказових кількісних критеріїв, які б дозволили визначити, чи пододала певна країна «планку» постіндустріалізму. Наприклад, це 50, 60 чи 70 відсоткова питома вага вартості послуг у структурі національного ВВП, що має далекоюсяжні методологічні наслідки» [5].

Відомий теоретик економічної науки С. В. Мочерний визначає, що «основна суперечність такого суспільства – суперечність між спеціалістами, науковою елітою та неспеціалістами в межах цих організацій і в державі (на відміну від суперечності між капіталістами й робітниками на підприємстві в індустріальному суспільстві). Основним

принципом розподілу в новому суспільстві є принцип «рівності результату», згідно з яким результати активності талановитих учених є суспільним надбанням і мають бути доступні всім. Цей принцип, на думку Белла, формує соціалістичну етику» [1]. Іншими словами, це означає, що виробничі відносини у постіндустріальному суспільстві більш усупільнені, що може призвести до зниження ефективності приватних інвестицій та капіталовкладень.

Окремі науковці вбачають протиріччій характер постіндустріального суспільства у тому, що стрімкий розвиток науки і технологій не знаходить швидкої об'єктивної оцінки в суспільстві з точки зору морально-гуманістичних цінностей. К. М. Кириленко в роботі «Інноваційна культура в контексті теорії постіндустріального суспільства» визначає, що є ще одна важлива характеристика людини постіндустріального суспільства, як і самого суспільства також. Рівень розвитку науки та технологічні можливості виробництва, які до того ж стрімко еволюціонують, такі потужні, що можуть бути як дуже корисними для людини, так і згубними не лише для неї, але й для всього живого на планеті, та й для самої планети. Тому на часі важливість гуманітарної експертизи знань, якими володіє людини, етичної складової надсучасних технологій[3]. На теперішній час ця тенденція призводить до появи глобальних документів в сфері екології, природокористування, громадських рухів та організацій в цій сфері. З'являються міждержавні об'єднання, які ставлять за мету зменшення відповідних ризиків, антивоєнні організації та політичні договори у військовій сфері. Окремо слід визначити як важливу роль міжнародних організацій сфери охорони здоров'я та гуманітарних місій, діяльність яких спрямовано на подолання таких наслідків глобалізації, як епідемії, пандемії, наслідки військових

конфліктів, неконтрольована міграція та забезпечення продовольчої безпеки.

Такі диспропорції в гуманітарній сфері визначені тим фактом, що не всі країни одночасно переходять до постіндустріального суспільства. Це стосується й України. Академік А. Чухно зазначає, що «Україна не тільки залишається на індустріальній стадії – важкою і тривалою кризою її економіку відкинуто на десятиліття назад. Крім того, в Україні, як і в низці інших країн, панувала неефективна адміністративно-командна система» [13]. Тому для того рівня соціально-економічного та суспільного розвитку, який склався в Україні більш притаманним є визначення О. Пильтяя «пізнє індустріальне суспільство». За його думкою «доцільно розглянути термін «пізнє індустріальне суспільство» з позицій неокейнсіанського підходу. «Суспільство такого типу формує монетарну економіку, в якій виробництво послуг і застосування знань для генерування та впровадження інновацій відіграють усе більш важливу роль (однак не є ні єдиними, ні головними рушіями), оскільки фундаментальні характеристики та ступінь ефективності монетарної економіки залишаються незмінними» [5]. Крім цього терміну в науковому світі стає загально визнаним термін «постіндустріальний перехід», або «країни постіндустріального переходу», про що вже нами було наголошено в монографії «Детермінанти лібералізації високотехнологічного підприємництва в умовах постіндустріального переходу» [8].

Можливо ці окремі моменти недосконалості теорії постіндустріального суспільства зумовлені головним недоліком, який сформульовано С.В. Мочерним в «Економічній енциклопедії». За його думкою, «Методологічна вада теорії постіндустріального суспільства – передусім характеристика суспільства лише з позиції

однієї зі сторін економічної системи – з боку продуктивних сил і частково – суспільного поділу праці (а в їх єдності – з боку технологічного способу виробництва). Однак і в цьому випадку аналіз нової стадії є неповним, оскільки до продуктивних сил належать й інші елементи, зокрема засоби виробництва, людина, інформація та ін. Дотримання принципів ...системності потребує доповнення такої характеристики відносинами власності, передусім економічної. ...Навіть за розвитку суспільства за принципом рівності результату формуються і функціонують відносини з приводу привласнення результатів діяльності вчених, інтелектуальної власності» [1]. На наш погляд в подальших дослідженнях необхідно розвивати теоретичні підходи концепції постіндустріального суспільства саме в економічному розрізі, акцентувати увагу на економічних відносинах та перспективах розвитку сучасної економіки, як економіки послуг, економіки знань та інформаційної економіки.

Висновки. Спираючись на проведені дослідження доцільно визначити наступні ключові позиції, що характеризують сучасну концепцію постіндустріального суспільства:

1. Концепція постіндустріального суспільства та ідеї, що в неї закладено є мультидисциплінарними та не можуть бути вирішеними на єдиній методологічній основі. Необхідні комплексні дослідження науковців – представників різних наук, наукових напрямів;

2. В світовій науці визначені найбільш загальні теоретичні межі та критерії для визначення країни, системи, суспільства постіндустріальними. Незначний час емпіричних досліджень процесів постіндустріалізації також не дає можливість визначення таких критеріїв;

3. Значну більшість економік країн, які за звичай відносять до розвинутих можна

тракувати з наукової точки зору як «пізнє індустріальне суспільство», або як країни «постіндустріального переходу»;

4. Постіндустріальне суспільство визначається як в цілому як суспільство, що засноване на розвитку високих технологій, які зумовлюють значний економічний прогрес та дифузю інформаційних технологій в сферу послуг у всіх ланках економіки та життєдіяльності людини. Крім цього, в країнах з високими матеріальним статком громадян розвиваються інші

Список використаних джерел

1. Економічна енциклопедія : у 3-х томах / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К. : Видавничий центр «Академія», 2002. Т. 3. 952 с.

2. У чому сутність теорії постіндустріального суспільства? URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-12172.html>. (дата звернення: 02.03.2020).

3. Кириленко К. М. Інноваційна культура в контексті теорії постіндустріального суспільства. *Вісник Маріупольського державного університету. Сер. Філософія, культурологія, соціологія*. 2015. № 10. С. 45–51.

4. Кулага І. В., Дуброва Л. М. Україна на шляху до постіндустріального суспільства. *Вчені записки. Економічна теорія*. № 10. С. 11–15.

5. Пильтяй О. Постіндустріалізм і стратегія економічного розвитку України. *Держава та економіка*. 2011. № 1. С. 5–19.

6. Кальницький Е. А. Концепція постіндустріального суспільства Деніела Белла як підґрунтя формування концепцій інформаційного суспільства. *Філософія права*. 2013. № 5 (19). С. 137–142.

7. Сазонець І. Л., Лещенко М. М. Державно-інституційне регулювання концентрації капіталу міжнародних та національних корпорацій. Рівне : Волин. обереги, 2017. 164 с.

8. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Детермінанти лібералізації високотехнологічного підприємництва в умовах постіндустріального переходу. Рівне : Волин. обереги, 2019. 185 с.

References

1. Ekonomichna entsyklopediia : u 3-kh tomakh / redkol.: S. V. Mochernyi (vidp. red.) ta in. K. : Vydavnychiy tsentr «Akademiia», 2002. T. 3.

напрями послуг, які пов'язані з спортивних, культурних, рекреаційних, медичних потреб людини;

В подальших дослідженнях необхідно розвивати теоретичні підходи концепції постіндустріального суспільства саме в економічному розрізі, акцентувати увагу на економічних відносинах та перспективах розвитку сучасної економіки, як економіки послуг, економіки знань та інформаційної економіки.

9. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Постіндустріальний перехід та еволюція корпоративного високотехнологічного підприємництва. *Вісник НУВГП. Економічні науки*. Рівне : НУВГП, 2018. № 2(82). С. 212–221.

10. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Сутність та трансформація основних форм підприємницької діяльності. *Вісник НУВГП. Економічні науки*. Рівне : НУВГП, 2018. № 3(83). С. 197–205.

11. Джинджоян В. В. Стратегічне управління підприємством на основі використання інформаційного потенціалу. *Вісник НУВГП. Економічні науки : зб. наук. праць*. Рівне : НУВГП, 2019. Вип. 2(86). С. 141–150.

12. Джинджоян В. В., Волок. В. В. Влияние уровня использования ИТ на развитие туризма и гостеприимства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 1 (18). С. 324–329.

13. Чухно А. А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України. К. : Логос, 2003. 631 с.

14. Поляков М. В. Економіка знань: сутність, детермінанти, глобальний ландшафт. Дніпро : Нова ідеологія, 2018. 688 с.

15. Гедонізм. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%>. (дата звернення: 02.03.2020).

952 s.

2. U chomu sutnist teorii postindustrialnoho suspilstva? URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-12172.html>. (data zvernennia: 02.03.2020).

3. Kyrylenko K. M. Innovatsiina kultura v konteksti teorii postindustrialnogo suspilstva. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Ser. Filosofiia, kulturolohiia, sotsiologiia*. 2015. № 10. S. 45–51.
4. Kulaha I. V., Dubrova L. M. Ukraina na shliakhu do postindustrialnogo suspilstva. *Vcheni zapysky. Ekonomichna teoriia*. № 10. S. 11–15.
5. Pyltai O. Postindustrializm i stratehiia ekonomichnogo rozvytku Ukrainy. *Derzhava ta ekonomika*. 2011. № 1. S. 5–19.
6. Kalnytskyi E. A. Kontsepsiia postindustrialnogo suspilstva Deniela Bella yak pidgruntia formuvannia kontsepsii informatsiinoho suspilstva. *Filosofiia prava*. 2013. № 5 (19). S. 137–142.
7. Sazonets I. L., Leshchenko M. M. Derzhavno-instytutsiine rehuliuвання kontsentratsii kapitalu mizhnarodnykh ta natsionalnykh korporatsii. Rivne : Volyn. oberehy, 2017. 164 s.
8. Sazonets I. L., Salenko A. S. Determinanty liberalizatsii vysokotekhnolohichnogo pidpriemnytstva v umovakh postindustrialnogo perekhodu. Rivne : Volyn. oberehy, 2019. 185 s.
9. Sazonets I. L., Salenko A. S. Postindustrialnyi perekhid ta evoliutsiia korporatyvnoho vysokotekhnolohichnogo pidpriemnytstva. *Visnyk NUVHP. Ekonomichni nauky*. Rivne : NUVHP, 2018. № 2(82). S. 212–221.
10. Sazonets I. L., Salenko A. S. Sutnist ta transformatsiia osnovnykh form pidpriemnytskoi diialnosti. *Visnyk NUVHP. Ekonomichni nauky*. Rivne : NUVHP, 2018. № 3(83). S. 197–205.
11. Dzhyndzhoian V. V. Stratehichne upravlinnia pidpriemstvom na osnovi vykorystannia informatsiinoho potentsialu. *Visnyk NUVHP. Ekonomichni nauky : zb. nauk. prats.* Rivne : NUVHP, 2019. Vyp. 2(86). S. 141–150.
12. Dzhyndzhoian V. V., Volok. V. V. Vlyanye urovnia yspolzovanyia IT na razvytye turyzma y hostepryymstva. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*. 2019. № 1 (18). S. 324–329.
13. Chukhno A. A. Postindustrialna ekonomika: teoriia, praktyka ta yikh znachennia dlia Ukrainy. K. : Lohos, 2003. 631 s.
14. Poliakov M. V. Ekonomika znan: sutnist, determinanty, hlobalnyi landshaft. Dnipro : Nova ideolohiia, 2018. 688 s.
15. Hedonizm. Vikipediia. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%>. (data zvernennia: 02.03.2020).

УДК 331.526

<https://doi.org/10.31713/st3-4202013>

JEL L 59, M 14, H 80

Сазонець О. М.,

д.е.н., професор,
професор кафедри транспортних технологій та
міжнародної логістики
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

Теребій А. А.,

директор з економіки та фінансів
ТОВ М'ясна фабрика
«Фаворит плюс», м. Дніпро

РОЗВИТОК СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА ОСНОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ КОРПОРАТИВНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Sazonets O. M.,

Doctor of Economics
Professor of the Department of Transport Technologies and
International Logistics
University of Customs and Finance, Dnipro

Terebii A. A.,

Director of Economics and Finance

Meat Factory «Favorite plus», Dnipro

DEVELOPMENT OF THE SYSTEM OF SOCIAL RESPONSIBILITY BASED ON THE TRANSFORMATION OF CORPORATE ENTREPRENEURSHIP

В статті розглянуто теоретичні питання розвитку системи соціальної відповідальності на основі трансформації корпоративного підприємництва, подано характеристику соціального підприємництва у порівнянні з іншими видами підприємництва, визначено, що корпорація є складною ієрархічною соціально-економічною системою та проаналізовано соціально-організаційну складову цієї системи, визначено найбільш популярні опції соціальних пакетів компаній та чинники розвитку соціальної діяльності в корпораціях.

The article considers the theoretical issues of social responsibility development based on the transformation of corporate entrepreneurship, describes the characteristics of social entrepreneurship in comparison with other types of entrepreneurship, determines that the corporation is a complex hierarchical socio-economic system and analyzes the socio-organizational component of this system. social packages of companies and factors of development of social activity in corporations.

Ключові слова: розвиток, система, соціальна, відповідальність, корпоративне, підприємництво.

Keywords: development, system, social, responsibility, corporate, entrepreneurship.

1. Постановка проблеми. Процеси посилення соціальної діяльності як господарюючих суб'єктів, так і на регіональному та національному рівнях стають все більш активними та різноманітними. Не дивлячись на складні умови конкурентної боротьби на національних та міжнародних ринках корпорації все ж таки приділяють велике значення проведенню акцій, кампаній, заходів соціального характеру, які, окремою мірою, є для них і додатковим фінансовим, або організаційним навантаженням. Ці заходи є складовою частиною глобального процесу посилення соціальної діяльності та залучення до цієї діяльності все більшої кількості корпорацій. Такі тенденції існували

не завжди. На перших етапах розвитку ринкових відносин на основі конкуренції та поширення і реалізації принципу обмеженої відповідальності, або як ще називається цей період економічної історії – епоха первісного нагромадження капіталу, підприємці, власники не приділяли уваги соціальним потребам своїх працівників. Практично економічні відносини власників та найманих працівників зводились до виплати заробітної плати, яка була запорукою процесу відтворення капіталу. В перші часи цей процес мав характер простого відтворення, але в подальшому – із тенденціями ускладнення виробництва, зростанням необхідності у висококваліфікованому персоналі набув

характеру розширеного відтворення.

Постійний розвиток виробничих сил, нагромадження капіталу, урізноманітнення підприємницької ініціативи, підвищення матеріальних статків, розширення сфери послуг, наближення економіки до моделі постіндустріального розвитку призвели до набуття все більших ознак творчості в діяльності працівників. Соціальний портрет працівника почав формуватися як образ високоосвіченої людини, яка не має проблем із житлом, має можливості задовольняти повною мірою культурні, освітні, фізіологічні потреби.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку системи соціальної відповідальності на основі трансформації корпоративного підприємництва приділяли увагу в своїх дослідженнях провідні вітчизняні науковці. В своєму дослідженні ми спиралися на теоретичні опрацювання тенденцій соціального розвитку, еволюції соціальних відносин, створення концепції соціального розвитку країни такими науковцями як: як Амоша О.І. [1], Безтелесна Л.І. [2], Гессен А.Є. [7], Гладченко А.Ю. [7], Джинджоян В.В. [3; 4; 5], Зима І.Я. [8], Новікова О.Ф. [1], Сазонець І.Л. [2; 4; 5; 6; 7; 8; 9], Саричев В.І. [11], Сокурєнко П.І. [9; 12], Шаульська Л.В. [1]. Разом з тим, заявлена нами тематика дослідження потребує поєднання аналізу соціальних процесів із аналізом діяльності сучасних корпорацій, підприємств, підприємництва в цілому. Праці саме цих авторів спрямовані на дослідження цих комплексних проблем.

3. Мета статті. Метою статті є розробка теоретичних підходів до дослідження розвитку системи соціальної відповідальності на основі трансформації корпоративного підприємництва та формулювання висновків щодо заявленої проблеми.

4. Виклад основного матеріалу. Соціальна діяльність сучасних підприємств трансформувалася в нову форму бізнесу –

соціальне підприємництво. Якщо розглядати еволюцію становлення підприємництва та особливо його корпоративних форм як суспільно-економічного феномену, який трансформував життя людини і призвів до створення основ постіндустріального суспільства в провідних країнах світу, то можна визначити, що сучасні науковці поділяють підприємництво за наступними категоріями: традиційне, корпоративне, високотехнологічне, екологічне, екосистемне, соціальне. Такий підхід до класифікації підприємництва ми можемо знайти у таких акторів, як: Сазонець І.Л., Саленко А.С., Джинджоян В.В. Сазонець І.Л. та Саленко А.С. в монографії «Детермінанти лібералізації високотехнологічного підприємництва в умовах постіндустріального переходу» визначають, що перевагами традиційного підприємництва є його спрямованість на максимальну віддачу ресурсів при використанні традиційних прийомів господарювання для підвищення рентабельності діяльності організації та оновлення номенклатури послуг. До переваг корпоративного підприємництва автори відносять ефективне управління інтересами сторін, максимальну віддачу ресурсів при використанні традиційних прийомів господарювання для підвищення рентабельності діяльності організації та оновлення номенклатури послуг. До переваг високотехнологічного підприємництва автори відносять: міжнародну інтеграцію, інвестиції в інтелект, стимулювання системи освіти, додаткову додану вартість, інтелектуальну ренту, високий рівень оплати праці, незначна ресурсоємність. Ці автори вважають, що ключовою функціональною ознакою диференціювання видів підприємництва є його корпоративний характер. Саме він зумовлює можливість розвиватися високотехнологічним формам бізнесу та створює можливості для конкуренції на сучасних міжнародних ринках.

Корпоративне підприємництво зумовлює також появу все більшої кількості форм та створення нових можливостей для розвитку соціальних характеристик підприємництва. Приклади наукових досліджень з цього питання ми знаходимо в монографіях проф. Джинджояна В.В. «Базисні детермінанти розвитку туристичних підприємств на основі їх соціальної діяльності» та «Детермінанти функціонування туристичних підприємств на основі розвитку їх соціальної діяльності». Провівши аналіз теоретико-методологічних основ дослідження соціальних процесів, визначивши місце підприємницької та корпоративної діяльності в реалізації сучасної соціальної парадигми та дослідивши науково-методичні підходи до визначення функцій туристичних підприємств та напрямів реалізації соціальної складової їх діяльності, автор визначає як соціально спрямовані три форми підприємництва: екологічне, екосистемне та соціальне. До основних переваг екологічного підприємництва науковець відносить: спрямованість на виробництво екологічної продукції, виконання робіт та надання послуг спеціального природоохоронного призначення, характерне для промисловості та інших видів економічної діяльності, які використовують природні ресурси. До основних переваг екосистемного підприємництва науковець відносить: орієнтацію на бережне використання екосистем при виробництві органічної продукції та наданні екосистемних послуг, переосмислення ведення підприємницької діяльності, орієнтованої на використання екосистемного підходу. Ці дві форми підприємництва несуть в собі основну ідею, що спрямована на визначення екологічності та природоохорони як безумовної функції ведення будь якого бізнесу [10].

Розуміючи важливість екологічної складової в сучасних глобальних процесах, слід визначити, що вона не є єдиною.

Соціальна діяльність охоплює більш широкий спектр проблем та шляхів їх вирішення. Тому автор акцентує увагу на соціальному підприємстві – як сучасній формі організації та ведення бізнесу. За його думкою, перевагами соціального підприємництва є бережне використання екосистем, відповідність вимогам суспільства, реалізація програм міжнародних організацій, реалізація очікувань людей в усіх сферах їх самореалізації. В запропонованій таблиці 1 подано основні форми підприємництва, що досліджувались нами, в тому числі і підприємництва, що несуть в собі великий потенціал соціальної діяльності.

Як вже було зазначено, ключовою функціональною ознакою диференціювання видів підприємництва є його корпоративний характер. Він не тільки зумовлює можливість розвиватися високотехнологічним формам бізнесу та створює можливості для конкуренції на сучасних міжнародних ринках, але розкриває потенціал діяльності корпорацій в соціальному напрямі. Тому цілий ряд авторів досліджував процеси соціальної діяльності підприємств та корпорацій. Гессен А.Є. визначає основні принципи розвитку соціальної діяльності підприємств [7].

До таких основних принципів автор відносить економічну свободу, конкуренцію, вільне ціноутворення, економічна відповідальність. За нашою думкою економічна свобода робить можливим формування різноманітних засобів та шляхів соціальної підтримки корпораціями різних категорій стейкхолдерів, які її потребують. Конкуренція є основним механізмом, який забезпечує якість продукції, її відповідність вимогам ринку, в відтак і фінансово-економічну спроможність корпорацій забезпечувати виконання власних, регіональних соціальних програм та програм інституційного характеру.

Таблиця 1

Характеристика соціального підприємництва у порівнянні з іншими видами підприємництва [3; 6]

Показник	Традиційне підприємництво	Корпоративне підприємництво	Високотехнологічне підприємництво	Екологічне підприємництво	Екосистемне підприємництво	Соціальне підприємництво
Цілі функціонування з позиції споживача	Задоволення традиційних та суспільних потреб	Задоволення традиційних, корпоративних та суспільних потреб	Задоволення нових суспільних потреб	Задоволення екологічних потреб	Задоволення екологічних та соціальних потреб	Задоволення суспільних, екологічних та соціальних потреб
Цілі функціонування з позиції підприємців	Отримання прибутку від продажу традиційної корисності	Отримання прибутку від продажу традиційної корисності та соціальна відповідальність	Отримання прибутку від продажу високотехнологічних товарів та послуг	Одержання прибутку від продажу екологічної корисності	Сумарний дохід від продажу екологічно чистої продукції	Отримання соціального ефекту та дотримання принципів сталого розвитку
Роль природних ресурсів в підприємницькій діяльності	Перш за все розглядаються фактори виробництва	Діяльність на принципах КСВ	Діяльність на принципах КСВ	Перш за все, розглядаються фактори, які впливають на задоволення екологічних потреб	Основна роль – це задоволення екологічних, економічних та соціальних потреб	Діяльність на принципах цілей тисячоліття, програми сталого розвитку та пріоритетів КСВ
Основні переваги	Спрямоване на максимальну віддачу ресурсів при використанні традиційних прийомів господарювання для підвищення рентабельності діяльності організації та оновлення номенклатури послуг	Ефективне управління інтересами сторін, Максимальна віддача ресурсів при використанні традиційних прийомів господарювання для підвищення рентабельності діяльності організації та оновлення номенклатури послуг	Міжнародна інтеграція Інвестиції в інтелект Стимулювання системи освіти Додаткова додана вартість Інтелектуальна рента Високий рівень оплати праці Незначна ресурсоемність	Направлене на виробництво екологічної продукції, виконання робіт та надання послуг спеціального природоохоронного призначення. Характерне для промисловості та інших видів економічної діяльності, які використовують природні ресурси.	Орієнтоване на бережне використання екосистем при виробництві органічної продукції та наданні екосистемних послуг. Характерне переосмислення ведення підприємницької діяльності, орієнтованої на використання екосистемного підходу.	Орієнтоване на бережне використання екосистем, відповідність вимогам суспільства, програм міжнародних організацій, реалізація очікувань людей

Вільне ціноутворення є одним з факторів конкуренції між корпораціями. На теперішній час вільне ціноутворення практично не можливо зустріти в чистому вигляді. Крім ринкового попиту та пропозиції на ціноутворення впливають чинник, що пов'язані з методами державного регулювання, які стосуються сфери концентрації капіталу, недопущення монополізму, захисту прав споживачів. Однією з ознак сучасного ціноутворення є врахування тенденції зростання собівартості продукції за рахунок збільшення заробітної плати та введення надбавок та доплат за різні особливості роботи, що виконується. Додатково сучасні корпорації акти запроваджують різні форми компенсаційних пакетів, що покривають витрати працівників, які не пов'язані напряду з організацією робочого процесу. Основним принципом функціонування корпорації у ринковому просторі є принцип економічної відповідальності. Соціальна діяльність корпорації повинна враховувати цей принцип. В розпорядженні акціонерів та менеджерів повинно залишатися достатня кількість коштів для поточної операційної діяльності та її розширення.

Важливим моментом здійснення соціальної діяльності корпорацій є врахування їх ресурсів та можливостей. В соціальному плані для корпорацій і для населення є важливими наступні економічні складові: ефективний розподіл ресурсів; існуючі робочі місця для людей працездатного віку; створення умов для найповнішої творчої реалізації працівника; мотивація праці, більш адекватна рівню освіти та якості робочої сили; часткова зайнятість для студентів та пенсіонерів.

Соціальна діяльність стає все найбільш важливою складовою сучасної корпорації. Останнім часом вона стає однією з пріоритетних в процесі формування управлінських структур та розробки стратегічних планів. Корпорація є складною

ієрархічною соціально-економічною системою. Колектив авторів Сазонець І.Л., Сокуренько П.І., Вдовиченко Ю.В., які досліджували проблеми корпоративного управління, визначають, що слід відмітити багатоаспектність корпорації як цілісного організму (рисунок) [9].

За думкою цих авторів сучасну корпорацію слід розглядати як цілісну систему у відповідності до наступних її ознак:

- наявність правового статусу в межах світової економіки, країни або регіону;
- наявність організаційно-правової форми, що чітко відповідає критеріям національного та міжнародного законодавства;
- раціональність управлінської структури та її адекватність вимогам конкурентного середовища;
- комплексність бізнес-процесів в корпорації, які орієнтовані на досягнення максимального прибутку;
- функціонування корпорації в межах господарчого, виробничого комплексу, окремої сфери послуг;
- наявність у корпорації майнових прав, відносин власності та, – можливо, певних матеріальних одиниць;
- фінансова цілісність корпорації, спрямованість всіх фінансових операцій на виконання головної статутної мети корпорації;
- високий рівень організації соціальних процесів в корпорації.

Автори визначають, що основою соціальної підсистеми і ефективної соціальної діяльності в корпорації є високий рівень організації її кадрової структури, сучасні методи управління персоналом, кадрова і соціальна політика, що спрямована на застосування сучасних форм стимулювання персоналу, система роботи з персоналом, що підвищує його конкурентоспроможність та сприяє подальшому професійному розвитку.

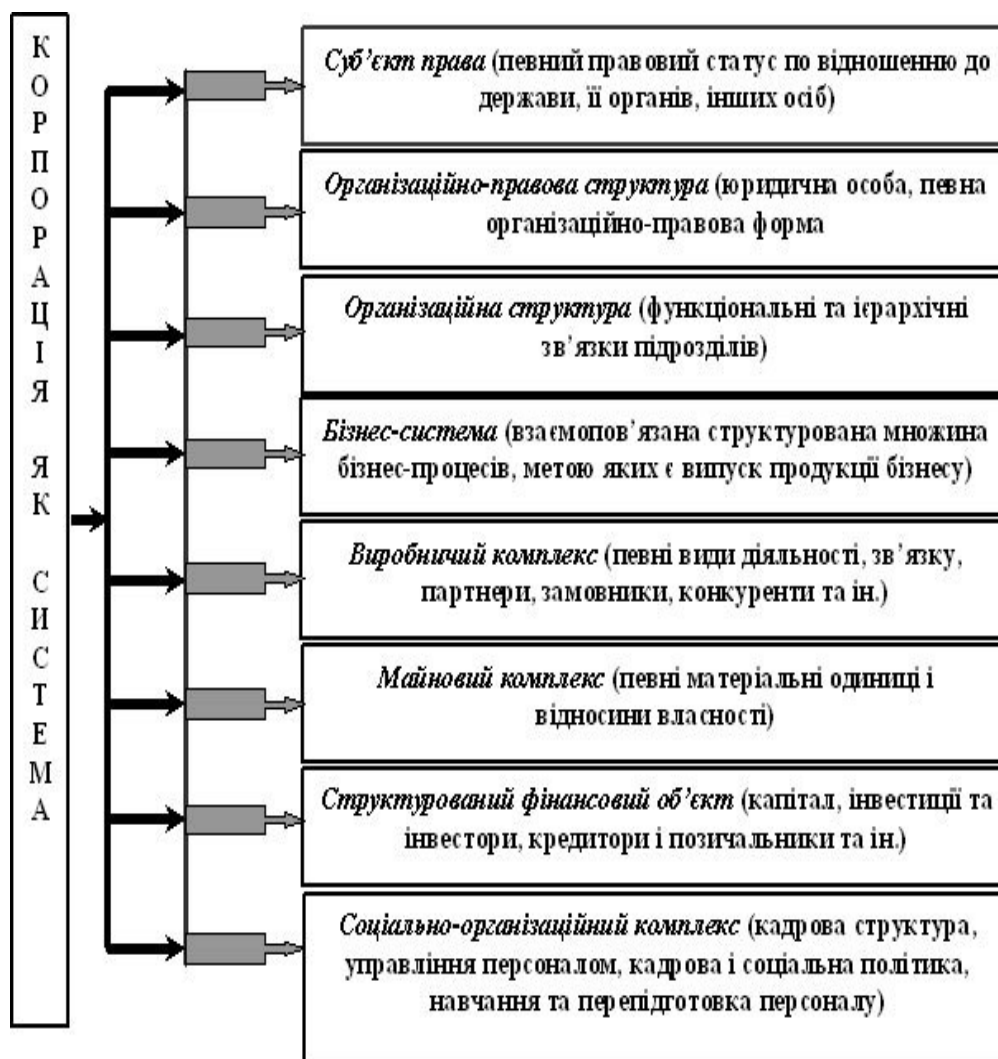

Рисунок. Соціально-організаційний комплекс в управлінні корпорацією як системою [9]

Також необхідно визначити, що на теперішній час існують і додаткові форми та методи проведення ефективних заходів корпоративної соціальної відповідальності. До таких методів слід віднести поширення практика надання компенсаційних, або соціальних пакетів. Науковці трактують поняття «компенсаційний пакет», як комплекс додаткових витрат компанії, який спрямовано на додаткову компенсацію витратів працівника, які пов'язані з організацією та виконанням ним своїх

службових обов'язків. Соціальний пакет трактується і як метод додаткового покриття витратів і як форма стимулювання працівників, що спрямована на їх всебічний культурний, освітній розвиток та відпочинок.

Проаналізувавши соціальну діяльність в окремих підприємствах сфери послуг (12 підприємств) м. Дніпро В.В. Джинджоян систематизував використання такими підприємствами окремих загальновідомих в світовій практиці опцій соціального пакету (табл. 2).

Таблиця 2

Опції соціального пакету на окремих підприємствах м. Дніпро [3]

Опції соціального пакету	Підприємства Дніпропетровської області											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Службова техніка/апаратура	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+
Оплата мобільного зв'язку	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Медичне страхування	+	+	+	+	-	-	-	+	+	+	-	+
Подарунки до свят	+	+	-	+	+	+	+	+	-	+	+	+
Матеріальна допомога при захворюванні	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Додаткова відпустка	-	-	+	+	+	+	+	+	-	-	+	-
Оплата проїзду/бензину	+	+	-	+	+	-	-	-	+	-	-	+
Відвідування спортзалу, басейну	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Оплата навчання	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Службовий транспорт	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-	-
Оплата харчування	-	-	-	-	-	+	-	-	+	+	-	-
Страхування життя	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Подорожі по країні або за кордон	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Дисконтні картки	-	+	-	-	-	+	-	+	-	+	-	-
Страхування для членів сім'ї	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Пільгові кредити	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Запропоновані вище методи спрямовані на підвищення соціальної діяльності у виробничому (трудоному) колективі. Однак, корпоративна соціальна відповідальність охоплює і більш високі рівні управлінської ієрархії. Соціальні

програми підприємств, корпорацій запроваджуються на регіональному рівні. Позитивний імідж підприємства формується у місцевих громадах, на рівні країни. Світова спільнота активно підтримує цей процес, намагається оформити його інституційні

рамки. Прикладом цього є започаткування Глобального договору ООН та приєднання до цього договору найвідоміших компаній світу. В тому числі і вітчизняні компанії, банки, вищі навчальні заклади, усвідомлюючи свою місію, приєднуються до Глобального договору ООН, приймають умови, загально визнані критерії ведення соціально відповідальної діяльності та розміщують свої соціальні звіти на сайті ООН.

Висновки. Розвиток соціальних процесів в корпораціях зумовлений загальносвітовими тенденціями та появою нових форм реалізації соціальних програм та проектів. Необхідно визначити, що:

1. Підприємницька діяльність має давню історію та традиції. Традиційне підприємництво трансформувалося у різні види. Серед таких видів основою для розвитку соціальних процесів є корпоративне підприємництво. Подальший розвиток корпоративного підприємництва призвів до посилення його соціальних функцій та появи окремого виду підприємництва – соціального підприємництва;

2. Соціальне підприємництво спрямовано на задоволення суспільних, екологічних та соціальних потреб. До основних переваг цього виду підприємництва слід віднести наступні чинники: орієнтованість на бережне використання екосистем, відповідність вимогам суспільства, програм міжнародних організацій, реалізацію очікувань людей;

3. Корпоративне підприємництво,

Список використаних джерел

1. Управління людським та соціальним розвитком у регіонах України: монографія / О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, Л. В. Шаульська та ін. ; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Донецьк, 2010. 488 с.

2. Безтелесна Л. І., Сазонець І. Л. Соціальний концепт суспільних та економічних процесів національного розвитку : монографія /

основою якого є діяльність корпорацій створює всебічні умови для розвитку соціальної діяльності, в тому числі у такій її сучасній формі як корпоративна соціальна відповідальність. Соціальна діяльність є важливою складовою в діяльності сучасної корпорації. Останнім часом вона стає однією з пріоритетних в процесі формування управлінських структур та розробки стратегічних планів.

4. Якщо розглядати корпорацію як систему, то можна визначити цілий ряд підсистем діяльності корпорації, зокрема до важливої підсистеми можна віднести соціально-організаційний комплекс корпорації. Основою соціальної підсистеми і ефективної соціальної діяльності в корпорації є високий рівень організації її кадрової структури, сучасні методи управління персоналом, кадрова і соціальна політика, що спрямована на застосування сучасних форм стимулювання персоналу (в тому числі компенсаційні та соціальні пакети), система роботи з персоналом, що підвищує його конкурентоспроможність та сприяє подальшому професійному розвитку.

Корпоративна соціальна відповідальність реалізується у відповідності до загальноприйнятих стандартів. Інституційна система управління процесами корпоративної соціальної діяльності в світовому масштабі тільки формується. Вітчизняні корпорації приймають участь та активно інтегруються в нові процеси проведення заходів корпоративної соціальної відповідальності.

за наук. ред. Л. І. Безтелесної. Рівне : Волинські обереги, 2015. 184 с.

3. Джинджоян В. В. Базисні детермінанти розвитку туристичних підприємств на основі їх соціальної діяльності : монографія. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2020. 248 с.

4. Сазонець І. Л., Джинджоян В. В. Економічна антропологія в системі методологій дослідження соціальних процесів. *Вісник НУВГП.*

Економічні науки : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2019. Вип. 3(87). С. 83–102.

5. Сазонець І. Л., Джинджоян В. В. Визначення основних форм соціальної взаємодії підприємницьких структур з інституційним середовищем та громадянським суспільством. *Вісник НУВГП. Економічні науки* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2019. Вип. 4(88). С. 295–306.

6. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Детермінанти лібералізації високотехнологічного підприємництва в умовах постіндустріального переходу. Рівне : Волин. обереги, 2019. 185 с.

7. Сазонець І. Л., Гладченко А. Ю., Гессен А. Є. Соціально-економічні детермінанти глобальної рівноваги. Рівне : Волин. обереги, 2016. 352 с.

8. Сазонець І. Л., Зима І. Я. Соціальні інститути в трансформації державної системи управління охороною здоров'я : монографія. Рівне : Волин. обереги, 2018. 168 с.

References

1. Upravlinnia liudskym ta sotsialnym rozvytkom u rehionakh Ukrainy : monohrafiia / O. F. Novikova, O. I. Amosha, L. V. Shaulska ta in. ; NAN Ukrainy, In-t ekonomiky prom-sti. Donetsk, 2010. 488 s.

2. Beztelesna L. I., Sazonets I. L. Sotsialnyi kontsept suspilnykh ta ekonomichnykh protsesiv natsionalnoho rozvytku : monohrafiia / za nauk. red. L. I. Beztelesnoi. Rivne : Volynski oberehy, 2015. 184 s.

3. Dzhyndzhoian V. V. Bazysni determinanty rozvytku turystychnykh pidpriemstv na osnovi yikh sotsialnoi diialnosti : monohrafiia. Zaporizhzhia : Klasychnyi pryvatnyi universytet, 2020. 248 s.

4. Sazonets I. L., Dzhyndzhoian V. V. Ekonomichna antropolohiia v systemi metodolohii doslidzhennia sotsialnykh protsesiv. *Visnyk NUVHP. Ekonomichni nauky* : zb. nauk. prats. Rivne : NUVHP, 2019. Vyp. 3(87). S. 83–102.

5. Sazonets I. L., Dzhyndzhoian V. V. Vyznachennia osnovnykh form sotsialnoi vzaiemodii pidpriemnytskykh struktur z instytuttsiinym seredovyschem ta hromadianskym suspilstvom. *Visnyk NUVHP. Ekonomichni nauky* : zb. nauk. prats. Rivne : NUVHP, 2019. Vyp. 4(88). S. 295–306.

6. Sazonets I. L., Salenko A. S. Determinanty liberalizatsii vysokotekhnolohichnoho

9. Сазонець І. Л., Сокуренько П. І., Вдовиченко Ю. В. Корпоративне управління : навч. посіб. Донецьк : Юго-Восток, 2008. 473 с.

10. Сазонець О. М., Миськовець Н. П. Теоретичні основи здійснення корпоративного підприємництва на основі використання екосистем. *Бізнес інформ*. 2016. № 11. С. 144–148.

11. Сазонець О. М., Саричев В. І. Міжнародні організації в управлінні людським розвитком: глобалізаційний вимір. Дніпро : «Нова ідеологія», 2012. 252 с.

12. Сокуренько П. І. Теоретико-методологічні засади прискорення процесів соціально-економічного розвитку регіону : монографія. Кременчук, 2013. 460 с.

pidpriemnytstva v umovakh postindustrialnoho perekhodu. Rivne : Volyn. oberehy, 2019. 185 s.

7. Sazonets I. L., Hladchenko A. Yu., Hessen A. Ye. Sotsialno-ekonomichni determinanty hlobalnoi rivnovahy. Rivne : Volyn. oberehy, 2016. 352 s.

8. Sazonets I. L., Zyma I. Ya. Sotsialni instytuty v transformatsii derzhavnoi systemy upravlinnia okhoronoiu zdorovia : monohrafiia. Rivne : Volyn. oberehy, 2018. 168 s.

9. Sazonets I. L., Sokurenko P. I., Vdovychenko Yu. V. Korporatyvne upravlinnia : navch. posib. Donetsk : Yuho-Vostok, 2008. 473 s.

10. Sazonets O. M., Myskovets N. P. Teoretychni osnovy zdiisnennia korporatyvnoho pidpriemnytstva na osnovi vykorystannia ekosystem. *Biznes inform*. 2016. № 11. S. 144–148.

11. Sazonets O. M., Sarychev V. I. Mizhnarodni orhanizatsii v upravlinni liudskym rozvytkom: hlobalizatsiinyi vymir. Dnipro : «Nova ideolohiia», 2012. 252 s.

12. Sokurenko P. I. Teoretyko-metodolohichni zasady pryskorennia protsesiv sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehionu : monohrafiia. Kremenchuk, 2013. 460 s.

УДК 334.726:004

<https://doi.org/10.31713/st3-4202014>

JEL L 59, K 32, R 11

Цецик Я. П.,

к.і.н.,

доцент кафедри державного управління,

документознавства та інформаційної діяльності

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

Ковшун Н. Є.,

д.е.н., професор,

професор кафедри економіки підприємства та міжнародного бізнесу

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

Ретьман Т. С.,

студент спец. 281 «Публічне управління та адміністрування»

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ РИБНОЇ ГАЛУЗІ

Tsetsyk Y. P.,

PhD in History,

Associate Professor Documentation and Information Activities Department

National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

Kovshun N. E.,

Doctor of Economics, Professor

Professor of Department of Finance and Economic Security

National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

Retman T. S.,

Senior Student, group DSz-21

specialty 281 «Public administration»

National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

STATE REGULATION OF FISHERS PROTECTION

У статті на основі нормативно-правових актів та фактологічного матеріалу проаналізовано ключові аспекти діяльності у галузі рибного господарства в Україні, визначено роль Державного агентства рибного господарства України та розглянуто основні проблеми сфери. Особливу увагу відведено аналізу структури Держрибагентства України та функції його окремих підрозділів. З'ясовано форми протидії з боку органів влади незаконному вилову риби у водоймах України. Особливо проаналізовано основні напрями співпраці України з ЄС у даній галузі та відзначено, що впродовж останніх років вона характеризувалася формуванням партнерських взаємовідносин.

The article on the basis of regulations and factual material analyzes the key aspects of fisheries in Ukraine, identifies the role of the State Agency of Fisheries of Ukraine and considers the main problems of the field. Particular attention is paid to the analysis of the structure of the State Fisheries Agency of Ukraine and the functions of its individual units. The forms of counteraction by the authorities to illegal fishing in the reservoirs of Ukraine have been clarified. The main directions of Ukraine's cooperation with the EU in this area are analyzed separately and it is noted that in recent years it has been characterized by the formation of partnerships.

Ключові слова: рибне господарство, Держрибагентство, відтворення риби, обсяг вилову риби.

Keywords: fishery, State Fisheries Agency, fish reproduction, fish catch.

Кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, відшкодовувати завдані ним збитки – так написано в Конституції України. Якщо розуміти це з точки зору рибоохоронних заходів, то це здійснення раціонального використання водних ресурсів, збереження чистоти води, забезпечення відтворення водних ресурсів та поліпшенню навколишнього середовища. Запаси риби та інших водних живих ресурсів України мають велике господарське значення, а у зв'язку з цим потребують надійної охорони та заходів щодо умов їх відтворення. Утворенню стабільних рибних запасів постійно перешкоджають забруднення зворотніми водами промислових, сільськогосподарських та комунальних об'єктів діяльності, зарегулювання Дніпра для цілей енергетики, зрошення, зріст водокористування тощо. Все це обумовлює зниження рибних запасів, погіршення їх умов існування та відтворення.

Державне агентство рибного господарства України (далі – Держрибагентство) є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства,

безпеки мореплавства суден флоту рибного господарства [6].

Відповідно до Положення про Державне агентство рибного господарства, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2015 р. № 895 (зі змінами), діяльність Держрибагентства спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра енергетики та захисту довкілля України [6].

Держрибагентство у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства [5].

Основні завдання Держрибагентства:

1) реалізація державної політики у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства, безпеки мореплавства суден флоту рибного господарства;

2) внесення на розгляд Міністра енергетики та захисту довкілля пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони,

використання та відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства, безпеки мореплавства суден флоту рибного господарства [6].

Протягом 2019 року Держрибагентство з метою реалізації державної політики у сфері рибного господарства виконувало завдання відповідно до Положення про Державне агентство рибного господарства України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2015 р. № 895 [6].

Для ефективного виконання завдань, передбачених законодавством, Державне агентство рибного господарства України має визначену структуру, що є незмінною з 2016 року і затверджується щорічно (востаннє – наказом Держрибагентства від

14.03.2019 року № 105) [3].

Кількість посад державної служби категорій «А» і «Б» в Держрибагентстві відповідає вимогам Закону України «Про державну службу».

На рисунку наведено структуру Держрибагентства: Відповідно до розподілу функціональних обов'язків та повноважень між Головою Держрибагентства, його першим заступником та заступником, затвердженого наказом Держрибагентства від 08.06.2018 р. № 238, Голова, перший заступник Голови та заступник Голови здійснюють спрямування, координацію та контроль за діяльністю наступних самостійних структурних підрозділів апарату Держрибагентства.

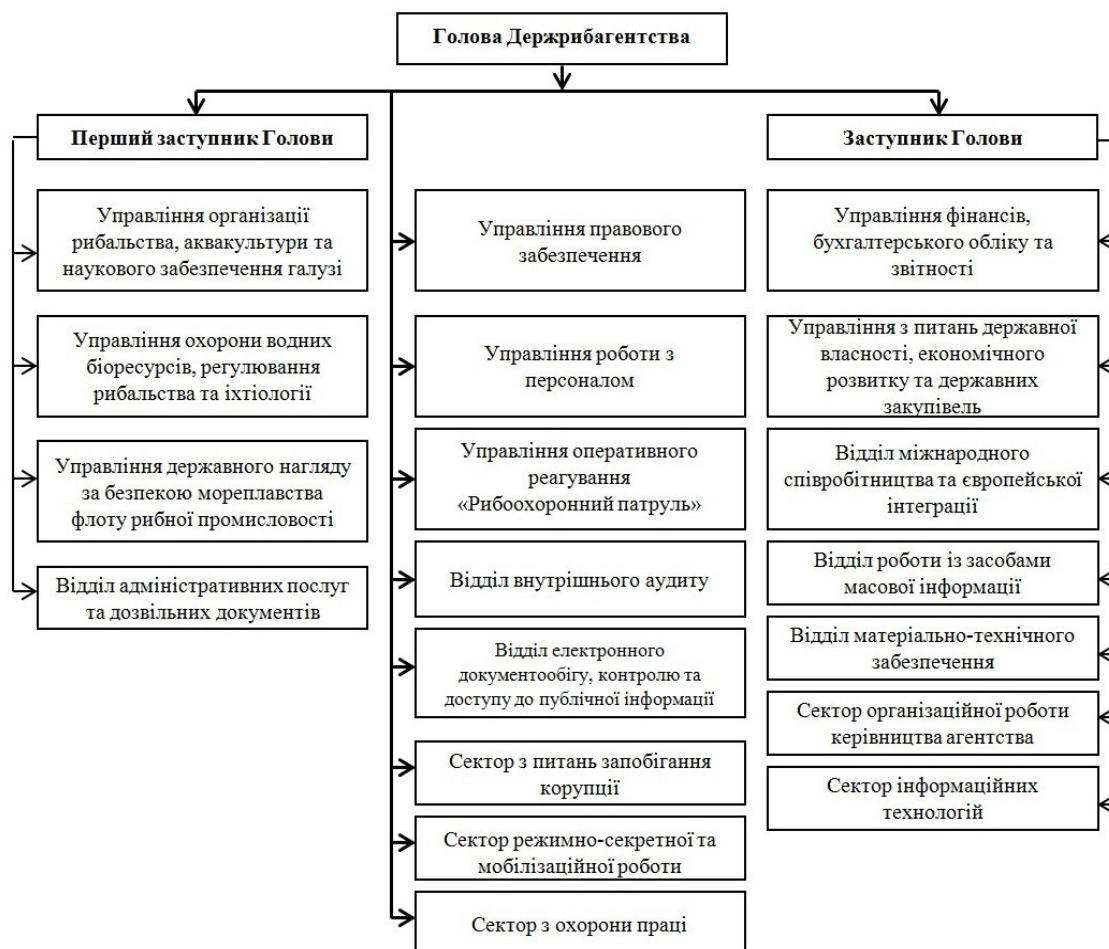

Рисунок. Апарат Держрибагентства України

Гранична чисельність державних службовців та працівників Держрибагентства затверджується Кабінетом Міністрів України.

Структуру апарату Держрибагентства затверджує його Голова за погодженням із Міністром захисту довкілля та природних ресурсів. Штатний розпис, кошторис апарату Держрибагентства затверджуються його Головою за погодженням із Мінфіном.

Держрибагентство є юридичною особою публічного права, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в органах Казначейства [9].

До сфери управління Держрибагентства належать 42 державні підприємства, установи та організації: 15 – підприємства аквакультури та промислового рибальства, 7 – рибні порти та адміністрації портів, 6 – науково-дослідні та проєктні інститути, 9 – бюджетні установи, ще 5 – знаходяться у стані припинення (банкрутство, ліквідація) [4].

Безпека мореплавства забезпечується шляхом здійснення державного нагляду за безпекою мореплавства суден флоту рибної промисловості, контролю за виконанням міжнародних договорів (угод) та національного законодавства з питань безпеки мореплавства, включаючи реєстрацію суден, технічний нагляд за суднами та огляд місць їх базування, перевірку відповідності систем управління безпекою компаній вимогам Міжнародного кодексу з управління безпечною експлуатацією суден і попередженням забруднення 1993 року, контролю в морських рибних портах, організації розслідування та аналізу аварійних подій із суднами тощо [9].

У Реєстрі риболовних суден, який є складовою частиною Державного суднового реєстру України і ведеться Держрибагентством, зареєстровано

114 суден флоту рибної промисловості, що підлягають нагляду класифікаційного товариства (з двигуном 55 кВт (75 к.с.) і більше) [7].

У Судновій книзі України зареєстровано та здійснюють промисел 7763 риболовні судна, що не підлягають нагляду класифікаційного товариства (з двигуном менше 55 кВт) [3].

У виключних (морських) економічних зонах інших держав та відкритому морі здійснювали промисел 6 суден флоту рибної промисловості, що підлягають нагляду класифікаційного товариства. В Азово-Чорноморському басейні здійснювали промисел 65 суден флоту рибної промисловості, що підлягають нагляду класифікаційного товариства [5].

Держрибагентство відповідно до Положення про Державне агентство рибного господарства України здійснює в межах повноважень, передбачених законом, міжнародне співробітництво, готує пропозиції щодо укладення та денонсації договорів, укладає міжнародні договори України міжвідомчого характеру, забезпечує виконання узятих Україною зобов'язань за міжнародними договорами з питань, що належать до компетенції Держрибагентства, представляє Україну в роботі міжнародних організацій у сфері рибного господарства [6]. Також здійснює співробітництво з державами-донорами та міжнародними організаціями з питань залучення міжнародної технічної допомоги в рибогосподарський комплекс України [7].

Держрибагентство активно співпрацює з Республікою Туреччина, Естонською Республікою, Королівством Норвегія, Румунією, Молдовою. Наразі для України досить важливим є питання взаємних двосторонніх відносин з Російською Федерацією та державами, з якими у нас є прикордонні водойми (Молдова, Білорусь, Румунія) [8].

Співпраця та взаємодія із міжнародними організаціями з управління рибальством забезпечується шляхом участі українських представників у засіданнях робочих органів таких організацій, в ході яких обговорюються питання щодо управління ресурсами рибальства, боротьби з незаконним, непідзвітним та нерегульованим рибальством (далі – ННН-рибальство) та проведення науково-дослідної діяльності для отримання актуальної інформації щодо стану запасів водних біоресурсів у зоні відповідальності відповідної міжнародної організації [9].

Постановою Кабінету Міністрів України від 13.09.2002 року № 1371 «Про порядок участі центральних органів виконавчої влади у діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна» Державне агентство рибного господарства України визначено відповідальним за співробітництво з трьома міжнародними організаціями: Організацією з рибальства у північно-західній частині Атлантичного океану (НАФО), Комісією по збереженню морських живих ресурсів Антарктики (ККАМЛР) та Змішаною комісією із застосування Угоди про рибальство у водах Дунаю. В рамках зазначеної Комісії Україна активно співпрацює з Румунією з питань щорічного узгодження термінів нерестової заборони промислу у р. Дунай [8].

Промислова діяльність у зоні дії ККАМЛР регулюється відповідними заходами зі збереження прийнятими ККАМЛР та її окремими рішеннями, напрацьованими Комісією та її робочими органами (стосується, наприклад, умов виконання науково-дослідних робіт) [9].

Україна є членом НАФО з 1999 року відповідно до Закону України «Про приєднання України до Конвенції про майбутнє багатостороннє співробітництво в галузі рибальства в північно-західній частині Атлантичного океану 1978 року». Варто зазначити, що НАФО є

правонаступником Міжнародної Комісії з рибальства у північно-західній частині Атлантичного океану (ІКНАФ), яка діяла до кінця 1979 року [8].

Членство України в згаданих міжнародних організаціях з управління рибальством, дає можливість суб'єктам господарювання здійснювати рибогосподарську діяльність в зоні дії зазначених організацій і частково вирішувати проблему продовольчої безпеки України та сприяє розвитку наукового співробітництва між галузевими науково-дослідними установами країн-членів [10].

Україна в якості сторони, що співпрацює, бере активну участь у засіданнях та інших заходах, що організовуються Генеральною Комісією з питань рибальства у Середземномор'ї (ГКРС), залучає технічну допомогу з боку ГКРС і вивчає досвід країн-членів ГКРС у побудові ефективної системи управління рибною галуззю для розвитку вітчизняного рибного господарства, а також використовує наукові напрацювання та різного роду інформаційні бази та системи ГКРС [10]. Основні питання для України, які розглядаються в рамках ГКРС це управління рибальськими ресурсами, розвиток дрібномасштабного рибальства, аквакультури та прибережних громад Чорноморського регіону [4].

Співпраця в галузі рибного господарства між Україною та ЄС базується на положеннях Угоди про асоціацію між Україною з однієї сторони та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами – з іншої сторони [9]. Цей формат реалізується в рамках засідань органів асоціації Україна – ЄС, засідань міжнародних організацій з управління рибальством, а також шляхом безпосередніх контактів із представниками Генерального Директорату Європейської комісії з морських справ та

рибальства і Європейського агентства з контролю за рибальством [5].

Основними питаннями співпраці між Україною та ЄС в галузі рибного господарства є: обговорення підходів щодо управління ресурсами рибальства, забезпечення їх збереження та створення умов для відновлення, участь у заходах з контролю за здійсненням рибальства, адаптація національного законодавства до права ЄС, зокрема, в частині моніторингу походження водних біоресурсів для забезпечення ефективного функціонування системи боротьби з ННН-рибальством [7]. Крім того, активно залучається технічна допомога з боку ЄС спрямована на розвиток системи управління рибним господарством України [8].

За даними ФАО, у рекреаційному рибальстві бере участь значна кількість людей у всьому світі – у середньому 6,7% населення. В Україні рекреаційне рибальство має назву любительського та спортивного рибальства.

Любительське рибальство – це безоплатне добування (вилів) водних біоресурсів у порядку загального використання, у дозволених обсягах, для особистих потреб (без права реалізації) знаряддями вилову, встановленими для цього правилами рибальства. Також любительське рибальство здійснюється на праві спеціального використання [7].

Під визначенням спортивного рибальства розуміємо вид любительського рибальства, яке здійснюється у порядку загального використання, з установленням певних вимог до проведення спортивних змагань або кваліфікаційних нормативів [1]. Частина друга статті 25 Закону України «Про тваринний світ» говорить, що на території України може здійснюватися промислове, любительське та спортивне рибальство [7].

У порядку загального використання об'єктів тваринного світу громадянам, у

випадках, передбачених законодавством, дозволяється безоплатне любительське і спортивне рибальство для особистого споживання (без права реалізації) у визначених відповідно до законодавства водних об'єктах загального користування у межах встановлених законодавством обсягів безоплатного вилову та за умови додержання встановлених правил рибальства і водокористування (частина перша статті 27 Закону України «Про тваринний світ») [7].

В інших випадках любительське та спортивне рибальство здійснюється на праві спеціального використання об'єктів тваринного світу в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України відповідно до цього та інших законів [1].

На виконання положень частини другої статті 27 Закону України «Про тваринний світ» КМУ прийнято постанову від 18.07.1998 р. № 1126 «Про затвердження Порядку здійснення любительського і спортивного рибальства» [5].

Зайняття любительським і спортивним рибальством дозволяється всім громадянам України, іноземним громадянам, а також особам без громадянства у рибогосподарських водоймах України за винятком водойм, які знаходяться у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, риборозплідних господарств, водойм, які мають обмеження щодо їх спеціального використання (питні, технічні тощо), а також водойм або ділянок, на яких лов (добування) водних живих ресурсів заборонено (пункт перший Порядку здійснення любительського і спортивного рибальства, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18.07.1998 р. № 1126) [1].

Любительське і спортивне рибальство здійснюється безоплатно на рибогосподарських водоймах (іхніх ділянках) загального користування [9].

До рибогосподарських водойм загального користування належать водні об'єкти, де здійснюється любительське і спортивне рибальство в умовах загального використання водних живих ресурсів без надання спеціального дозволу на їх використання та без закріплення цих водних об'єктів за окремими особами [1].

Відповідно до пункту 4.6. Правил любительського і спортивного рибальства, затверджених наказом Державного комітету рибного господарства України від 15.02.1999 р. № 19, одній особі дозволяється вилов за одну добу перебування на водоймі таких видів у такій кількості: 1 кг – креветки, 3 кг – риба, 5 кг – мідії, 10 шт. – рапана, 30 шт. – раки [1].

Вивезення з водойми риби та безхребетних – як у свіжому, так і в обробленому вигляді – незалежно від терміну перебування на водоймі дозволяється в розмірі не більше за добову норму, за винятком випадків, коли вага однієї рибини перевищує встановлену норму вилову [10].

Встановлені мінімальні розміри, дозволені до вилову рибалками – любителями у внутрішніх водоймах: білий амур – 40 см, сазан – 35 см, сом – 70 см, судак – 42 см, короп – 25 см, лящ – 32 см, щука – 35 см [1].

Здійснення любительського і спортивного рибальства регулюється державою шляхом застосування 5 інструментів:

- дозвіл на право здійснення любительського і спортивного рибальства;
- дозвіл на право здійснення любительського рибальства на засадах спеціального використання водних живих ресурсів;
- погодження створення культурних рибних господарств;
- погодження про акліматизацію (реакліматизацію), переселення і

розведення нових для фауни України або генетично змінених водних живих ресурсів, зариблення водойм тощо;

- посвідчення підводного мисливця.

Якщо говорити про сферу любительського рибальства, то можемо виокремити такі проблеми:

Правила рибальства встановлюють норми щоденного вилову та максимальної кількості гачків для кожного рибалки. Дані правила часто порушуються, а риба добувається у кількості понад встановлені для рекреаційного рибальства норми [1].

Відсутня статистична інформація щодо кількості риби, яка виловлюється рибалками-любителями та рекреаційними рибалками, що не дозволяє розраховувати та оцінити обсяги запасів риби, у тому числі для відновлення [5].

Любителі мають значний вплив на рибні ресурси, однак через відсутність статистики та контролю за ними немає інформації ні про їх фактичну кількість, ні про обсяги виловленої ними риби, ні про її якісний склад [1].

За оцінками, в Україні налічується близько 10 млн рибалок-любителів.

Аматорське рибальство є не менш ефективною формою використання водних живих ресурсів, ніж промислове. Загальний обсяг риби, що вилучається аматорами, сягає приблизно 67% промислових уловів, а за кількістю екземплярів вилучених риб навіть перевищує їх, що значно впливає на частину популяції промислових видів риб молодшого віку [7].

Значну частку вилову рибалками-любителями становлять риби, довжина яких не досягає встановлених мінімально допустимих розмірів, дозволених до вилову, тобто вилловлюється риба, що не досягла промислового розміру. Крім того, останнім часом погіршилися умови відтворення чисельності популяцій промислово цінних видів риби, що у свою чергу призводить до

зниження уловів як рибалок-любителів [1].

Сприяє нераціональному використанню водних біоресурсів й відсутність нормативно закріпленої плати за здійснення рекреаційного рибальства [1].

Все це відбувається в зв'язку з тим, що держава не здійснює ні обліку, ні належного контролю за процесом аматорського рибальства, що призводить до значного антропогенного тиску аматорського рибальства на запаси водних живих ресурсів, зокрема, цінних промислових видів риб та недоотримання державою коштів за здійснення рекреаційного рибальства [1].

Причинами цього є: відсутність системи моніторингу рекреаційного рибальства; відсутність належного контролю держави за діяльністю громадян, які здійснюють любительське і спортивне рибальство; відсутність плати за здійснення рекреаційного рибальства [9].

Для вирішення даних проблем потрібно:

- запровадити систему платного рекреаційного рибальства, можливо створення спеціального фонду підтримки розвитку рибного господарства, в який будуть надходити кошти за рекреаційне рибальство й спрямовуватись на зариблення, очищення водойм тощо.

- проведення постійного моніторингу під час рекреаційного рибальства для виявлення кількості рибалок-любителів, обсягів вилову ними риби та її якісного складу.

Ще однією не менш важливою проблемою є регулювання застарілими та підзаконними нормативно-правовими актами рекреаційне рибальство [1].

На сьогоднішній день рекреаційне рибальство регулюється наказом Державного комітету рибного господарства України «Про затвердження Правил любительського і спортивного рибальства та Інструкції про порядок обчислення та

внесення платежів за спеціальне використання водних живих ресурсів при здійсненні любительського і спортивного рибальства» від 15.02.1999 р. № 19 (далі – Наказ № 19).

Положення Наказу № 19 є застарілими та не відображають реалії сучасності, а саме передбачають:

Необхідність мати дозволи на право здійснення любительського і спортивного рибальства, отримання яких не передбачено на рівні закону.

Необхідність рибалкам мати «посвідчення підводного мисливця» для здійснення підводного полювання, отримання якого законодавчо не передбачено. Відсутній також орган який має видавати «посвідчення підводного мисливця», порядок видачі такого посвідчення, не встановлено платності/безоплатності його надання [6].

Створення культурних рибних господарств за погодженням з органами рибоохорони. Отримання такого погодження, також, не передбачено відповідним законом. Посилання на нормативно-правові акти, які втратили чинність.

Причинами цього є:

- відсутність новітнього підходу до регулювання рекреаційного рибальства у органів влади;

- небажання органів влади створювати прозоре та чітке нормативно-правове середовище;

- не здійснення органами влади аналізу власних нормативно-правових актів;

- ставлення органів влади до напрямку любительського і спортивного рибальства як до несуттєвого та неважливого [8].

Отже, вирішення даних проблеми можливе за рахунок вивчення міжнародного досвіду регулювання рекреаційного рибальства та імплементація найкращих механізмів для його регулювання; закріплення на законодавчому рівні

основних положень здійснення рекреаційного рибальства; розроблення та прийняття Державним агентством рибного господарства України нової редакції Правил любительського і спортивного рибальства з метою вдосконалення правового регулювання цього напрямку та приведення його до реалій сучасності. Новими Правилами потрібно встановити: вимоги

Список використаних джерел

1. Правила любительського та спортивного рибальства : затв. наказом Державного комітету рибного господарства України 15.02.99 № 19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0269-99> (дата звернення: 07.11.2020).

2. Мовчан А. П. Международный правопорядок. Москва : ИГП РАН, 1996. 103 с.

3. *Юридична наука* : науковий юридичний журнал. 2011. № 2. URL: <https://legal.nam.edu.ua/> (дата звернення: 14.11.2020).

4. Морська доктрина України на період до 2035 року : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2009 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1307-2009-p> (дата звернення: 15.11.2020).

5. Про затвердження Державної цільової економічної програми розвитку рибного господарства на 2012–2016 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1245-2011-p> (дата звернення: 17.11.2020).

6. Про затвердження Положення про Державне агентство рибного господарства України : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 р. URL:

References

1. Pravyla liubytelskoho ta sportyvnoho rybalstva : zatv. nakazom Derzhavnoho komitetu rybnoho hospodarstva Ukrainy 15.02.99 № 19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0269-99> (data zvernennia: 07.11.2020).

2. Movchan A. P. Mezhdunarodnyi pravoporiadok. Moskva : YHP RAN, 1996. 103 s.

3. *Yurydychna nauka* : naukovyi yurydychnyi zhurnal. 2011. № 2. URL: <https://legal.nam.edu.ua/> (data zvernennia: 14.11.2020).

4. Morska doktryna Ukrainy na period do 2035 roku : zatv. Postanovoiu Kabinetu Ministriv

щодо здійснення любительського та спортивного рибальства, підводного полювання; перелік заборонених місць для рибальства; строки можливого рибальства, з урахуванням періоду нересту; зняття лову водних біоресурсів та їхню кількість; допустимий обсяг вилову водних біоресурсів та способи їх вилову [39].

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/895-2015-p> (дата звернення: 18.11.2020).

7. Про Концепцію розвитку рибного господарства України : Постанова Верховної Ради України від 13 липня 2000 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/1885-14> (дата звернення: 20.11.2020).

8. Про Концепцію розвитку рибного господарства України : Постанова Верховної Ради України від 13 липня 2000 р. № 1885-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 41. С. 344.

9. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про цивільну відповідальність за шкоду від забруднення нафтою : Закон України від 4 липня 2002 р. *Відомості Верховної Ради*. 2002. № 35. С. 260.

10. Яркіна Н. М. Стратегія управління рибогосподарською діяльністю. *Економіка України*. Київ : Преса України, 2014. № 2 (627). С. 63–70.

Ukrainy vid 7 zhovtnia 2009 r. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1307-2009-p> (data zvernennia: 15.11.2020).

5. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi tsilovoi ekonomichnoi prohramy rozvytku rybnoho hospodarstva na 2012–2016 roky : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 lystopada 2011 r. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1245-2011-p> (data zvernennia: 17.11.2020).

6. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavne ahentstvo rybnoho hospodarstva Ukrainy : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 veresnia 2015 r. URL:

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/895-2015-p>
(data zvernennia: 18.11.2020).

7. Pro Kontseptsiiu rozvytku rybnoho gospodarstva Ukrainy : Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 13 lypnia 2000 r. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/1885-14>
(data zvernennia: 20.11.2020).

8. Pro Kontseptsiiu rozvytku rybnoho gospodarstva Ukrainy : Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 13 lypnia 2000 r. № 1885-III.

Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2000. № 41. S. 344.

9. Pro pryiednannia Ukrainy do Mizhnarodnoi konventsii pro tsyvilnu vidpovidalnist za shkodu vid zabrudnennia naftoiu : Zakon Ukrainy vid 4 lypnia 2002 r. *Vidomosti Verkhovnoi Rady.* 2002. № 35. S. 260.

10. Yarkina N. M. Stratehiia upravlinnia rybohospodarskoiu diialnistiu. *Ekonomika Ukrainy.* Kyiv : Presa Ukrainy, 2014. № 2 (627). S. 63–70.

УДК 61.331.105(477)

<https://doi.org/10.31713/st3-4202015>

JEL D 79, I18, H 75

Зима І. Я.,

д.держ.упр., доцент,
професор кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональної Академії управління
Персоналом, м. Київ

Ханіна О. І.,

к.мед.наук, докторант,
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

НАПРЯМИ СПІВПРАЦІ ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Zuma I. Y.,

Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor,
Professor of Public Administration
Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv

Khanina O. I.,

PhD in Medical Science, Postdoctoral Fellow,
Classical Private University, Zaporizhzhia

DIRECTIONS OF COOPERATION BETWEEN STATE AND BUSINESS IN THE FIELD HEALTH CARE

У статті визначено та досліджено напрями співпраці держави та бізнесу в сфері охорони здоров'я. Досліджено такі форми співпраці як надання корпораціями соціальних пакетів, які містять в собі програми медичного забезпечення, медичне страхування працівників, забезпечення охорони праці, безпеки життєдіяльності та лікування в корпораціях, розвиток державно-приватного партнерства, недоліки в системі його організації.

The article identifies and explores areas of cooperation between government and

business in the field of health care. Forms of cooperation such as the provision of social packages by corporations, which include health care programs, health insurance for workers, occupational safety, health and safety in corporations, the development of public-private partnership, shortcomings in the system of its organization.

Ключові слова: напрями, співпраця, держава, бізнес, охорона здоров'я, соціальні пакети, страхування, партнерство.

Keywords: directions, cooperation, state, business, health care, social packages, insurance, partnership.

Постановка проблеми. Система співпраці держави та бізнесу в охороні здоров'я є складовою функціонування систем державного управління будь-якою розвиненою галуззю в провідних країнах світу. Співпраця держави та бізнесу, великих корпорацій активно розвивається в таких країнах як США, Німеччина, Японія, Франція, Канада, Австралія та ін. Особливо активними темпами розвиток такої співпраці проходить в сферах медицини де задіяні наука, високі технології, інформаційні технології. В сфері соціальних відносин, в галузях, що забезпечують соціальний розвиток, співпраця держави та бізнесу розвивається особливо стрімкими темпами. В країнах де розвивається страхова модель медичного забезпечення (Німеччина) та в країнах, де домінують планові, централізовані підходи до надання безкоштовної медичної допомоги (Великобританія) такий вид партнерства розвивається не так активно, як в країнах, система медичної допомоги яких будується на різноманітні форм власності (США).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові розробки актуальних проблем формування та функціонування механізмів державного управління в галузях виробничої та соціальної сфери проводили відомі дослідники як: Алейнікова О., Гурковський В., Дацій Н., Драган І., Жовнірчик В., Малиновський В., Пархоменко-Куцевіл О., Романенко Є.,

Тихончук Л., Яровий Т.

Серед науковців, що досліджували актуальні проблеми вдосконалення системи охорони здоров'я на основі її трансформації необхідно виокремити Баєву О., Безтелесну Л., Білинську М., Гладуна З, Єрошкіну Т., Карамішева Д., Лазоришинець В., Сазонця І., Сазонець О., Саричева В., Солоненко Н., Радиш Я.Ф., та інших.

Мета статті. Метою статті є визначення окремих, найбільш актуальних напрямів співпраці держави та бізнесу в сфері охорони здоров'я. Зокрема дослідити такі форми співпраці як надання корпораціями соціальних пакетів, які містять в собі програми медичного забезпечення, медичне страхування працівників, забезпечення охорони праці, безпеки життєдіяльності та лікування в корпораціях, розвиток державно-приватного партнерства.

Виклад основного матеріалу. Діяльність корпорацій в сфері охорони здоров'я можна розглядати як елемент механізму державного управління. Серед факторів, які визначають соціальну спрямованість в діяльності корпорацій на формування системи охорони здоров'я України можна виділити наступні: необхідність розширеного відтворення робочої сили, розвиток процесів корпоративної соціальної відповідальності, формування сумлінної ділової практики корпорацій, розвиток практики надання

соціальних та компенсаційних пакетів працівникам корпорацій. Такі пакети містять в собі опції, що забезпечують працівникам доступ до медичних послуг та послуг по оздоровленню.

Дослідження, що проводилось авторитетним порталом *rabota.ua*, виявило, що серед найбільш популярних з точки зору роботодавців опцій соціального пакету, які вони пропонують працівникам є наступні (таблиця).

Опції соціального пакету, що спрямовані на компенсацію витрат з охорони здоров'я працівників є одними з найбільш популярних в Україні. 43% відсотка працівників, що охоплені опитуванням отримують медичне страхування як опцію соціального пакету, 35% отримують матеріальну допомогу при захворюваннях, 25% отримують додаткову відпустку, що є як соціальним, так і медичним чинником

дієвості соціального пакету, 22% відсотка отримують компенсації при відвідування спортивного залу та басейну, 13% отримують оплату полісів страхування життя, які також можуть містити в собі умови медичного страхування та страхування від нещасних випадків, 9% компенсації страхування для членів сім'ї.

В цілому серед опитаних представників корпорацій 46% відповіли, на їх підприємствах застосовуються практика механізми надання соціальних пакетів, з цих підприємств на 74% підприємств соціальні пакети в тому чи іншому обсяги надаються всім категоріям персоналу, на 13% відсотках підприємств соціальні пакети надаються тільки топ-менеджменту та середній ланці управлінського персоналу, на 8% підприємств соціальні пакети надаються тільки топ-менеджменту [1].

Таблиця

Опції соціального пакету, що найчастіше пропонуються корпораціями України [1]

№	Опція соціального пакету	%
1	Службова техніка/апаратура	49
2	Оплата мобільного зв'язку	46
3	Медичне страхування	43
4	Подарунки до свят	36
5	Матеріальна допомога при захворюванні	35
6	Додаткова відпустка	25
7	Оплата проїзду/бензину	25
8	Відвідування спортзалу/басейну	22
9	Оплата навчання	21
10	Службовий транспорт	20
11	Оплата харчування	21
12	Страхування життя	13
13	Подорож по країні та/або за кордон	9
14	Дисконтні картки	9
15	Страхування для членів сім'ї	9
16	Вигідні кредити	6
17	Інше	6

Державою передбачено обов'язкові види страхування для працівників окремих професій в корпораціях. Нами було досліджено програми медичного страхування корпораціями свої працівників. Необхідно визначити, що такі програми поперше обумовлені іноземною практикою запровадження стандартів корпоративної соціальної відповідальності та сумлінної ділової практики в Україні, по-друге, програми медичного страхування обумовлені низьким рівнем доступності медичних послуг на робочих місцях безпосередньо в великих комерційних структурах, по-третє, наявність таких програм для топ-менеджменту зумовлено ненормованим робочим днем, великою кількістю стресових ситуацій, напруженим графіком роботи та фактичним часом роботи, який значно перевищує встановлений законодавством, по-четверте, на страховому ринку ці види програм замінили собою цілий перелік обов'язкових видів страхування, який був присутнім в секторі страхування життя та здоров'я в радянські часи.

Найчастіше – за дослідженнями Сазонця І.Л, програмами медичного страхування можуть бути передбачені такі основні види послуг:

- надання швидкої медичної допомоги;
- госпіталізація в лікувальну установу для хірургічного, консервативного чи симптоматичного лікування;
- амбулаторно-поліклінічна й консультаційно-діагностична допомога;
- надання стоматологічних послуг тощо [2; 3].

Держава забезпечує нагляд в такій важливій сфері як безпека життєдіяльності, охорона праці. Важливою передумовою ефективної соціальної діяльності підприємств в сфері організації охорони здоров'я є вимоги забезпечення техніки безпеки, контролю за здоров'ям робітників, які мають місце в окремих галузях

народного господарства та безпека життєдіяльності працівників. Такі вимоги на теперішній час реалізуються шляхом наявності в кожній фірмі, компанії, корпорації аптечок, створення фельдшерських пунктів на середніх за кількістю працівників підприємствах, наявність здоровпунктів на великих підприємствах. Найбільш великі корпорації національного значення мають в своєму складі медико-санітарні частини, що є основою системи охорони здоров'я для співробітників цих корпорацій, членів їх сімей та значної кількості громадян України.

Найбільш активно медико-санітарні частини працюють в транспортній сфері. Прикладом такої установи може бути акціонерна компанія Дніпроавіа. Медико-санітарна частина ПАТ «АК «Дніпроавіа» є лікувально-профілактичним закладом, на медичному обслуговуванні якого знаходяться авіаційний персонал понад 16 авіапідприємств південно-східних і центральних областей України. МСЧ має дозвільні документи Міністерства інфраструктури України, акредитаційний сертифікат та ліцензію Міністерства охорони здоров'я України.

Основні завдання медико-санітарної частини АК «Дніпроавіа»:

- медичне забезпечення безпеки польотів;
- медична сертифікація авіаційного персоналу 1, 2, 3 класу;
- надання амбулаторно-поліклінічної, кваліфікованої та спеціалізованої медичної допомоги;

- проведення профілактичних і протиепідемічних заходів;

МСЧ ПАТ «АК «Дніпроавіа» надає широкий спектр медичних послуг. Основний з них є медична сертифікація авіаційного персоналу 1, 2, 3 класу, яка включає в себе: продовження медичного сертифіката, додаткова сертифікація, призупинення дії

або заміна медичного сертифіката.

МСЧ надає також широкий перелік інших послуг для працівників компанії та громадян.

Прийом ведуть висококваліфіковані лікарі наступних напрямків: отоларинголог, хірург, невропатолог, кардіолог, терапевт, офтальмолог, гінеколог, лікар авіаційної медицини. На базі МСЧ функціонує клінічна лабораторія та кабінет функціональної діагностики (ЕКГ, ВЕП, спірометрія) [4].

Найбільш великою медико-санітарною частиною країни, є МСЧ ПАТ «Укрзалізниця» яка функціонує також в транспортній сфері. Укрзалізниця є державною корпорацією та ставить піклування про залізничників та членів їх сімей на перше місце в своїй соціальній діяльності. В її складі працює 8 великих лікувальних закладів: Львівська клінічна лікарня на залізничному транспорті, Одеська клінічна лікарня на залізничному транспорті, Харківська клінічна лікарня на залізничному транспорті № 1 (Центральна клінічна лікарня Укрзалізниці), Харківська клінічна лікарня на залізничному транспорті № 2, Київська клінічна лікарня на залізничному транспорті № 1, Київська клінічна лікарня на залізничному транспорті № 2, Київська клінічна лікарня на залізничному транспорті № 3 (Вузлова лікарня № 1 станції Дарниця), Дніпровська клінічна лікарня на залізничному транспорті (Дорожня клінічна лікарня станції Дніпро). Таким чином одна з найбільших корпорацій України вносить вагомий вклад в систему охорони здоров'я своїх працівників, членів їх сімей та громадян країни в цілому [5].

Активно впроваджує окремі елементи співпраці держави та бізнесу відокремлений структурний підрозділ «Клініка медичної академії», що функціонує в м. Дніпро. Відокремлений структурний підрозділ «Клініка медичної академії» Державного закладу «Дніпропетровська медична академія МОЗ України» – це поліклініка на

170 відвідувань у зміну, Стаціонар на 120 ліжок, до складу якого входять терапевтичне, ендокринологічне, неврологічне відділення по 40 ліжок та фізіотерапевтичне відділення. Крім того є стоматологічне відділення на 70 відвідувань у зміну [6].

Використання сучасних підходів медичного менеджменту, фінансових практик на основі європейських стандартів, відбору персоналу та постійного підвищення кваліфікації лікарів надає можливість залучати кошти приватних осіб для періодичного оновлення матеріально-технічної бази, створення позитивного іміджу лікувального закладу, поточних ремонтів та інформатизації діяльності лікувального закладу.

На теперішній час держава стимулює розвиток ДПП в медичній сфері. Охорона здоров'я визначено законодавством України як пріоритетний напрям державно-приватного партнерства. За масштабами ми можемо визначити форми державно-приватного партнерства національного масштабу, регіонального масштабу, проекти на рівні функціональної одиниці системи охорони здоров'я, лікарняні установи, державно-приватно партнерство в медицині на рівні вертикальної інтеграції, державно-приватне партнерство на рівні горизонтальної інтеграції.

В практики функціонування системи охорони здоров'я останнім часом ми можемо знайти приклади таких форм організації державно-приватного партнерства як підряд (передача окремих функцій управління та виконання окремих послуг), концесія, оренда, лізинг, спільна діяльність, фасіліті-менеджмент, спільна фінансова ініціатива.

Серед основних ризиків, що виникають у процесі реалізації проектів ДПП з точки зору державного партнера, за думкою професора Семенченка Н.В. можна виділити

наступні:

1. Ризик вибору несумлінного або недосвідченого партнера. І в тому, і в іншому випадку швидше за все відбудеться значне збільшення вартості проекту, оскільки посилюється ризик недостатнього опрацювання проекту, а також будівельні й операційні ризики.

2. Ризик неможливості залучення фінансування. Цей ризик безпосередньо пов'язаний з попереднім і полягає в тому, що основний обсяг фінансування здійснюється за рахунок позик.

3. Ризик дефолту приватного інвестора. Навіть якщо приватний партнер реалізував уже не один проект, системні ризики, такі, наприклад, як фінансова криза, можуть спричинити дефолт компанії і банкрутство.

4. Ризик спотворення інформації про майбутні витрати і ризики. Хоча органи влади знижують за допомогою ДПП обсяг короткострокових зобов'язань, вони беруть на себе досить значний обсяг довгострокових, як правило, зобов'язуючись або купувати певний обсяг товарів і послуг, вироблених приватним партнером, незалежно від реальних потреб, або гарантувати певний рівень доходів приватного партнера.

5. Ризик недостатньої опрацювання інвестиційної пропозиції. Цей ризик на сьогоднішній день особливо актуальний для України, тому що однією зі значних проблем органів влади є неспроможність кваліфіковано презентувати проект інвестору [7].

Висновки. На основі проведених досліджень необхідно зробити де які висновки, що стосуються співпраці держави та бізнесу в сфері охорони здоров'я, зокрема:

1. Серед найбільш поширених роботодавців опцій соціального пакету, які вони пропонують працівника є наступні і які стосуються сфери охорони здоров'я є такі як:

медичне страхування, матеріальна допомога при захворюваннях, додаткова відпустка, компенсації при відвідування спортивного залу та басейну, оплата полісів страхування життя, компенсації страхування для членів сім'ї.

2. Крім обов'язкових видів страхування, що встановлені державою, корпораціями застосовуються наступні програми медичного страхування: надання швидкої медичної допомоги, госпіталізація в лікувальну установу для хірургічного, консервативного чи симптоматичного лікування, амбулаторно-поліклінічна й консультаційно-діагностична допомога, надання стоматологічних послуг тощо.

3. Важливою передумовою ефективної соціальної діяльності підприємств в сфері організації охорони здоров'я є вимоги забезпечення техніки безпеки, контролю за здоров'ям робітників, які мають місце в окремих галузях народного господарства та безпека життєдіяльності працівників.

4. Найбільш великі корпорації національного значення мають в своєму складі медико-санітарні частини, що є основою системи охорони здоров'я для співробітників цих корпорацій, членів їх сімей та значної кількості громадян України.

5. Активно впроваджуються окремі елементи співпраці держави та бізнесу в інших структурах медичної сфери, зокрема у закладах вищої освіти медичного профілю.

6. Співпраця держави та бізнесу в сфері охорони здоров'я здійснюється також на засадах державно-приватного партнерства. Основною метою розвитку державно-приватного партнерства (ДПП) в медицині є надання високоякісних медичних послуг, надання діагностичних та лабораторних послуг, надання послуг, що забезпечують медичну підтримку функціонування лікарняного закладу.

Серед основних ризиків, що виникають

у процесі реалізації проектів ДПП можна виділити наступні: ризик вибору несумлінного або недосвідченого партнера; ризик недостатнього опрацювання проекту, а також будівельні й операційні ризики; ризик неможливості залучення

фінансування; ризик дефолту приватного інвестора; ризик спотворення інформації про майбутні витрати і ризики; ризик недостатньої опрацювання інвестиційної пропозиції.

Список використаних джерел

1. Соціальні пакети в компаніях України. URL: <https://about.rabota.ua/> (дата звернення: 10.11.2019).

2. Інституційна трансформація державного управління охороною здоров'я: Україна та іноземний досвід : колективна монографія / І. Л. Сазонець, В. І. Саричев та ін. ; за наук. ред. д.е.н., проф. І. Л. Сазонця. Рівне : Волин. береги, 2019. 396 с.

3. Сазонець І. Л., Зима І. Я. Соціальні інститути в трансформації державної системи управління охороною здоров'я : монографія. Рівне : Волин. береги, 2018. 168 с.

4. ПАТ Дніпроавіа. Офіційний сайт. URL: <http://dniproavia.com/> (дата звернення: 10.11.2019).

5. Акціонерне товариство «Українська залізниця». Офіційний сайт. URL: <https://www.uz.gov.ua/about/> (дата звернення: 10.11.2019).

6. Клініка медичної академії. URL: <https://dma.edu.ua/ua/strukturni-pidrozdi1/klinika-medichnoji-akademiji1> (дата звернення: 10.11.2019).

7. Семенченко Н. В., Шкробот М. В. Взаємодія засад форсайт-методології та державно-приватного партнерства для формування програм стратегічної модернізації підприємств. *Ефективна економіка*. 2013. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2804> (дата звернення: 10.11.2019).

References

1. Sotsialni pakety v kompaniiakh Ukrainy. URL: <https://about.rabota.ua/> (data zvernennia: 10.11.2019).

2. Instytutsiina transformatsiia derzhavnoho upravlinnia okhoronoiu zdorovia: Ukraina ta inozemnyi dosvid : kolektyvna monohrafiia / I. L. Sazonets, V. I. Sarychev ta in. ; za nauk. red. d.e.n., prof. I. L. Sazonetsia. Rivne : Volyn. oberehy, 2019. 396 s.

3. Sazonets I. L., Zyma I. Ya. Sotsialni instytuty v transformatsii derzhavnoi systemy upravlinnia okhoronoiu zdorovia : monohrafiia. Rivne : Volyn. oberehy, 2018. 168 s.

4. PAT Dniproavia. Ofitsiynyi sait. URL: <http://dniproavia.com/> (data zvernennia: 10.11.2019).

5. Aktsionerne tovarystvo «Ukrainska zaliznytsia». Ofitsiynyi sait. URL: <https://www.uz.gov.ua/about/> (data zvernennia: 10.11.2019).

6. Klinyka medychnoi akademii. URL: <https://dma.edu.ua/ua/strukturni-pidrozdi1/klinika-medichnoji-akademiji1> (data zvernennia: 10.11.2019).

7. Semenchenko N. V., Shkrobot M. V. Vzaiemodiia zasad forsait-metodolohii ta derzhavno-pryvatnoho partnerstva dlia formuvannia prohram stratehichnoi modernizatsii pidpriemstv. *Efektivna ekonomika*. 2013. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2804> (data zvernennia: 10.11.2019).

АВТОРИ ВИДАННЯ

1	Антонова С. Є.	к.е.н., доцент кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності, Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне
2	Гладченко А. Ю.	старший викладач кафедри економіки, Neijiang Normal University, Провінція Сичуань, Республіка Китай
3	Гуменюк Ю. І.	здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне
4	Зима І. Я.	д.держ.упр., доцент, професор кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ
5	Ковшун Н. Є.	д.е.н., професор кафедри економіки підприємства та міжнародного бізнесу, Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне
6	Корбутяк В. І.	к.т.н., доцент кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності, Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне
7	Лесько В. М.	здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне
8	Маланчук Л. О.	к.е.н., доцент кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності, Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне
9	Мартинюк Г. Ф.	к.п.н., доцент кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності, Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне
10	Пацалюк Т. В.	здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне
11	Ретьман Т. С.	здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне
12	Роздопченюк В. М.	здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

13	Савсуненко І. Ф.	здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне
14	Сазонець О. М.	д.е.н., професор, професор кафедри транспортних технологій та міжнародної логістики, Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
15	Сазонець І. Л.	д.е.н., професор, професор кафедри економіки та менеджменту туристичної діяльності, Дніпровський гуманітарний університет, м. Дніпро
16	Саленко А. С.	начальник відділу роботи з ризиками, моніторингу операцій та ризиків, Головне управління ДПС в Одеській області, м. Одеса
17	Теребій А. А.	директор з економіки та фінансів, ТОВ М'ясна фабрика «Фаворит плюс», м. Дніпро
18	Черниш О. В.	здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне
19	Цецик Я. П.	к.і.н., доцент кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності, Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне
20	Ханіна О. І.	к.мед.наук, докторант, Класичний приватний університет, м. Запоріжжя
21	Ходак О. В.	старший викладач кафедри економіки та менеджменту туристичної діяльності, Дніпровський гуманітарний університет, м. Дніпро
22	Фірчук М. Ю.	здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

Вимоги до оформлення статей

ВИМОГИ ЩОДО ТЕХНІЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ СТАТТІ:

1. Стаття повинна бути виконана у редакторі MS Word (версія 97 і вище).
2. Шрифт – DIN Next CYR, кегель – 11 пунктів, інтервал – одинарний.
3. Поля: верхнє, нижнє – 20 мм, праве, ліве – 20 мм.
4. Текст вирівнюється на ширину аркуша. Слова друкувати без переносів.

Абзацний відступ від основного тексту – 10 мм. Абзацування автоматичне. Не допустиме створення абзацного відступу за допомогою клавіші Tab або знаків пропуску.

ВИМОГИ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТТІ:

1. Індекс УДК – зліва, великі літери, жирним шрифтом;
2. Через 1 інтервал друкуються ініціали, прізвище автора (**зліва**, жирним шрифтом), науковий ступінь, вчене звання, посада, науковий заклад;
3. Назва статті – розміщується через один інтервал в центрі сторінки і друкується великими літерами, жирним шрифтом. Переноси в назві статті не допускаються;
4. Анотації українською, англійською мовами (абзац – 10 мм) – вирівнюються на ширину тексту;
5. Ключові слова українською, англійською мовами (абзац – 10 мм) – вирівнюється на ширину тексту;
6. Таблиці повинні містити порядковий номер (наприклад **Таблиця 1**) та назву (друкується над таблицею посередині та без абзацу). Якщо таблиця одна, то слово таблиця має бути нумерована («Таблиця»);
7. Рисунки також потрібно нумерувати і вони повинні містити назву, яка вказується під рисунком (наприклад: **Рис. 1. Динаміка розвитку...**). Якщо рисунок один, тоді підписуємо так – **Рисунок. Динаміка Розвитку ...** Рисунки повинні бути згруповані, підпис на один розмір менший від основного шрифта, а **основний шрифт – 12 пт.**;
8. Формули необхідно друкувати у центрі, нумерація формул – в кінці рядка. Розмір формул такий: основний – 12; крупний індекс – 9; дрібний індекс – 7; крупний символ – 18; дрібний символ – 12. Формули виконуються за допомогою вбудованого редактора MS Equation або MathType.
9. Посилання на літературу в тексті (не призначати автоматично) необхідно подавати в квадратних дужках, номер джерела та номер сторінки розділяються комою з пробілом, наприклад: [1, С. 25-38], в яких перша цифра вказує порядковий номер джерела в списку літератури та номер стор., а номери джерел розділяються крапкою з комою, напр.: [6; 10]. Література повинна бути оформлена відповідно до вимог ДСТУ 8302:2015 (<http://iepor.org.ua/rules/rules-dstu-8302-2015.html>). Згідно нових правил, які враховують вимоги міжнародних систем цитування, автори статей повинні давати список літератури в двох варіантах: один мовою оригіналу і окремим блоком такий же список літератури як References. Для оформлення REFERENCES скористайтеся рекомендаціями Трансліт УКРЛІТ.ORG згідно з Постановою кабінету Міністрів України від 27 січня 2010 р. № 55 (<http://ukrlit.org/transliterationsia#source=QdC90LRw0YPRiNC6adCyINCRLiDQnC4g0JXQutC+0L3QvtC8adGH0L1hINGCYSDQvGHQudC90L7QsmEg0LHQtdC30L/QtdC6YSDQv2nQtNC/cNC40ZTQvGPRgtCyYSBpINC/adC00L9w0LjRINC80L3QuNGG0YLQsmEuIEHQvdGC0Lhw0LXQudC00LVwY9GC0LLQvi4g0KLQtXDQvdc+0L9p0LvRjCA6iNCi0LVw0L3Qvi3Qs3Bh0YQsIDlwMDguIDQyNCBjLg==>), дотримуючись в ньому того ж порядку, незалежно від того, чи є серед них іноземні, якщо REFERENCES для літератури на російській мові, то скористайтесь посиланням (<https://service-online.su/text/translit/>)
10. Транслітерація прізвища, ім'я та по батькові авторів перед англійським перекладом назви статті також мають відповідати Постанові Кабінету Міністрів України від 27 січня 2010 р. № 55 (http://search.ligazakon.ua/L_doc2.nsf/link1/KP100055.html)
11. У статті не повинно бути переносів слів та макросів.
12. Сторінки нумерувати не потрібно.

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ СТАТТІ

Рукопис повинен містити такі елементи: анотація, ключові слова, вступ, основна частина, список використаних джерел.

Анотація повинна містити стисло і точно сформульовану постановку науково-практичної задачі (завдання) та одержані результати. Анотація подається українською та англійською мовами. Англійська анотація має бути 1800 знаків. Після анотації потрібно вказати ключові слова статті (5-8 слів) на українській та англійській мовами.

Основна частина статті повинна відповідати вимогам Постанови Президії ВАК України «Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліку ВАК України» від 15 січня 2003 р. № 7-05/1 і обов'язково вміщувати наступні структурні елементи:

1. **Постановка проблеми** у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.
 2. **Аналіз останніх досліджень і публікацій** (аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор).
 3. **Методика досліджень** (виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття).
 4. **Постановка завдання** (формулювання цілей статті).
 5. **Виклад основного матеріалу** дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.
 6. **Висновки** (висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку).
- Список використаних джерел** рекомендується подавати в порядку згадування їх у тексті за наскрізною нумерацією.

Наукове видання

**СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

Збірник наукових праць

Випуск 3-4, 2020 р.

Друкується в авторській редакції

Технічний редактор

Галина Сімчук

Підписано до друку 26.06.2020 р. Формат 60×84 ¹/₁₆.

Ум.-друк. арк. 7,8. Обл.-вид. арк. 9,3.

Тираж 100 прим. Зам. № 5537.

*Видавець і виготовлювач
Національний університет
водного господарства та природокористування
вул. Соборна, 11, м. Рівне, 33028.*

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції РВ № 31 від 26.04.2005 р.*